

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Katedra aplikované geoinformatiky a územního plánování

Česká zemědělská univerzita v Praze

**Fakulta životního
prostředí**

**Rozvoj území čtyři roky od vyhlášení Chráněné krajinné
oblasti Brdy**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce: Ing. arch. Veronika Šindlerová, Ph.D.

Diplomant: Bc. Tomáš Lorenc

2020

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta životního prostředí

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Tomáš Lorenc

Krajinné inženýrství
Regionální environmentální správa

Název práce

Rozvoj území čtyři roky od vyhlášení Chráněné krajinné oblasti Brdy

Název anglicky

Territorial Development Four Years after the Designation of Protected Landscape Area of Brdy

Cíle práce

Hlavním cílem diplomové práce je zhodnotit čtyřletou existenci CHKO Brdy, a to s ohledem na naplnění či nenaplnění očekávaného rozvojového potenciálu obcí v bezprostřední vazbě na území CHKO.

Dílčím cílem diplomové práce je zanalyzovat vliv čtyřleté existence CHKO Brdy na přilehlé obce a jejich územní rozvoj, konkrétně pak vyhodnotit přínosy a problémy plynoucí z existence CHKO pro tyto obce.

Cílem je dále porovnat očekávání obcí o jejich rozvoje před vyhlášením CHKO a se skutečností po prvních letech existence CHKO Brdy.

Metodika

Východiskem zpracování diplomové práce bude literární rešerše zaměřená na téma vlivu zájmů ochrany přírody a krajiny na využívání a rozvoj území, včetně vlivů na využití území pro rekreaci a cestovní ruch a udržitelný rozvoj území, dále základní rešerše stávajícího stavu řešeného území a historická analýza řešeného území, rešerše existujících rozvojových dokumentů týkajících se CHKO Brdy a v neposlední řadě rešerše případových studií rozvoje území po zrušení vojenského újezdu (např. Milovice-Mladá, Ralsko).

Primárním zdrojem informací o rozvoji území obcí ovlivněném vyhlášením CHKO Brdy a zejména o původních očekáváních a skutečných dopadech vyhlášení CHKO Brdy na rozvoj území obcí budou osobní strukturované rozhovory se zástupci vybraných obcí, jejichž správní území přímo souvisí s územím CHKO Brdy a případně s dalšími aktéry rozvoje předmětného území (typicky Správa CHKO Brdy atp.). Bude sledován vývoj změn ve fungování a rozvoji obcí v bezprostřední vazbě na CHKO Brdy v období od zrušení Vojenského újezdu Brdy a vyhlášení CHKO Brdy dodnes.

Výsledkem diplomové práce bude zhodnocení a komparace původního očekávání obcí a skutečného vývoje fungování a rozvoje obcí po zrušení Vojenského újezdu Brdy a vyhlášení CHKO Brdy, včetně doporučení pro zlepšení či usměrnění zjištěného stavu.

Pomocí GIS budou zpracovány mapové výstupy GIS zobrazující zájmové území a funkční vazby obcí na CHKO Brdy.

Doporučený rozsah práce

Textová část doplněná o schémata, fotografie či kartodiagramy, obsahující minimálně: (1) literární rešerši tématu vlivu zájmů ochrany přírody a krajiny na využívání a rozvoj území, včetně vlivů na využití území pro rekreaci a cestovní ruch a udržitelný rozvoj území, (2) základní rešerši stávajícího stavu řešeného území, (3) historickou analýzu řešeného území, (4) rešerši existujících rozvojových dokumentů týkajících se CHKO Brdy a (5) rešerši případových studií rozvoje území po zrušení vojenského újezdu (např. Milovice-Mladá, Ralsko), (6) závěry strukturovaných rozhovorů se zástupci vybraných obcí a dalšími aktéry na téma rozvoje území obcí ovlivněného vyhlášením CHKO Brdy a zejména na téma původních očekávání a skutečných dopadů vyhlášení CHKO Brdy na rozvoj území obcí, (7) zhodnocení vývoje změn ve fungování a rozvoji obcí v bezprostřední vazbě na CHKO Brdy v období od zrušení Vojenského újezdu Brdy a vyhlášení CHKO Brdy dodnes, (8) zhodnocení a komparace původního očekávání obcí a skutečného vývoje fungování a rozvoje obcí po zrušení Vojenského újezdu Brdy a vyhlášení CHKO Brdy, včetně doporučení pro zlepšení či usměrnění zjištěného stavu.

Klíčová slova

udržitelný rozvoj území, chráněná krajinná oblast, vojenský újezd

Doporučené zdroje informací

AOPK ČR ©2020: Správa CHKO Brdy (online) [cit.2020.01.02], dostupné z:

<http://brdy.ochranaprirody.cz/plan-pece-o-chko-brdy/>

Cílek, V. a kol., 2005: Střední Brdy. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR. ISBN 80-7084-266-0.

Hájek, F., 2010: Marginální oblasti v Česku: Příklad vojenských újezdů. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Praha, 76 s. (bakalářská práce).

Kopp, J. a kol. ©2015, Potenciál udržitelného rozvoje obcí Plzeňského kraje v západní části Brd. (online) [cit. 2019.12.08], dostupné z: http://fek.zcu.cz/doc/kge/Brdy-final_PDF.pdf

Město Mimoň a kol., 2006: Bývalý vojenský prostor Ralsko a jeho potenciál pro rozvoj cestovního ruchu: Sborník příspěvků z konference s mezinárodní účastí. Město Mimoň. ISBN 80-239-7313-4.

Ministerstvo pro místní rozvoj ©2017: Územní studie Brdy (online) [cit. 2019.11.20], dostupné z: <https://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Stavebni-pravo/Koncepce-Strategie/Uzemni-studie-porizovane-MMR/Uzemni-studie-Brdy>

Nařízení vlády č. 292/2015 Sb., o Chráněné krajinné oblasti Brdy

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – FŽP

Vedoucí práce

Ing. arch. Veronika Šindlerová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra aplikované geoinformatiky a územního plánování

Elektronicky schváleno dne 10. 3. 2020

doc. Ing. Petra Šimová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 3. 2020

prof. RNDr. Vladimír Bejček, CSc.

Děkan

V Praze dne 22. 04. 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: Rozvoj území čtyři roky od vyhlášení Chráněné krajinné oblasti Brdy vypracoval samostatně a citoval jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použil a které jsem rovněž uvedl na konci práce v seznamu použitých informačních zdrojů.

Jsem si vědom, že na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědom, že odevzdáním diplomové práce souhlasím s jejím zveřejněním podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou a že s údaji uvedenými v práci bylo nakládáno v souvislosti s GDPR.

V, dne

.....
(podpis autora práce)

Poděkování

Děkuji Ing. arch. Veronice Šindlerové Ph.D. za cenné rady a odborné vedení diplomové práce.

V, dne

.....

(podpis autora práce)

Rozvoj území čtyři roky od vyhlášení chráněné krajinné oblasti Brdy

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje vlivu existence CHKO Brdy na obce, které jsou v bezprostřední vazbě na CHKO. První část práce komplexně analyzuje řešené území, popisuje historii území, včetně bývalého vojenského újezdu Brdy a současné využití území. Dále zpracovává rešerše existujících rozvojových dokumentů, které řeší mj. vliv na využití území pro cestovní ruch a udržitelný rozvoj území. Druhá část práce porovnává původní očekávání a skutečné dopady vyhlášení CHKO na rozvoj území obcí. Jsou hodnoceny pozitivní i negativní dopady CHKO na obce v řešeném území, včetně naplnění a nenaplnění rozvojového potenciálu po prvních čtyřech letech existence CHKO Brdy, o kterém se v médiích silně diskutovalo. Tato zjištění vychází především z osobních rozhovorů se zástupci vybraných obcí a dalšími aktéry rozvoje v řešeném území. Součástí práce je taktéž komparace rozvoje obdobných území (bývalé VÚ Milovice-Mladá a Ralsko). V závěru práce jsou prezentovány a diskutovány získané výsledky včetně doporučení pro zlepšení či usměrnění zjištěného stavu.

Klíčová slova: Brdy, CHKO, vojenské újezdy, udržitelný rozvoj území

Territorial Development Four Years after the Designation of Protected Landscape Area of Brdy

Abstract

The diploma thesis deals with the influence of the existence of the Protected Landscape Area of Brdy on the municipalities which are in direct relation to the Protected Landscape Area. The first part of the thesis analyzes the area in general, describes the history of the area, including the former military area Brdy and the current use of the area. This work also processes research of existing development documents that analyses, among other things, the impact on the use of the area for tourism and sustainable development of the area. The second part of the thesis compares the original expectations and real impacts of the Protected Landscape Area on the development of municipalities. Positive and negative impacts of Protected Landscape Area on municipalities in this area are evaluated. Including the fulfillment and non-fulfillment of the development potential after the first four

years of the Protected Landscape Area of Brdy, which has been heavily discussed in the media. These findings are based primarily on personal interviews with representatives of selected municipalities and other actors of development in the area. Part of the thesis is also a comparison of the development of similar areas (former military areas Milovice-Mladá and Ralsko). At the end of the work the obtained results are presented and discussed, including recommendations for improvement or directing of the state.

Keywords: Brdy, Protected Landscape Area, military areas, sustainable area development

Obsah

1. Cíle práce.....	13
2. Metodika	14
3. Literární rešerše	18
3.1. Vojenský újezd	18
3.2. Chráněná krajinná oblast	19
3.3. Cestovní ruch a udržitelnost cestovního ruchu	21
3.4. Udržitelný rozvoj území	24
4. Charakteristika řešeného území	29
4.1. Základní informace a vymezení řešeného území.....	29
4.2. Stručná fyzicko-geografická charakteristika území.....	32
4.3. Historická analýza území.....	35
4.4. Historie Vojenského újezdu Brdy.....	37
4.5. Současnost území CHKO Brdy	39
5. Rešerše existujících rozvojových dokumentů pro území CHKO Brdy	46
5.1. Územní studie Brdy (2013).....	46
5.2. Územní studie Brdy (2017).....	50
5.3. Interpretační plán	58
5.3.1. Analytická část	59
5.3.2. Plánovací část IP CHKO Brdy	63
5.3.3. Aplikační část IP CHKO Brdy	67
6. Komparativní analýza rozvoje obdobných území	69
6.1. Rozvoj území po zrušení VÚ Milovice – Mladá	69
6.2. Rozvoj území po zrušení VÚ Ralsko.....	72
6.3. Vyhodnocení využití a vzájemná komparace bývalých vojenských újezdů	75
7. Očekávání obcí v bezprostřední vazbě na CHKO Brdy z vyhlášení CHKO Brdy	78
7.1. Názory obcí na zrušení VÚ Brdy a vyhlášení CHKO Brdy.....	83
7.2. Očekávání obcí před vyhlášení CHKO Brdy a jejich připravenost	85
Strašice.....	85
Dobřív.....	86
Rožmitál	87
Hořovice	88
Mirošov	89
Jince.....	89
Spálené Poříčí.....	89

Felbabka	90
Láz	90
Věšín.....	90
Trokavec.....	90
Ostatní subjekty	91
8. Změny ve fungování a rozvoji obcí ve vazbě na CHKO Brdy v období od vyhlášení CHKO Brdy dodnes	93
8.1. Aktuální využití řešeného území	93
8.2. Dopad cestovního ruchu na přilehlé obce	95
Strašice	96
Rožmitál pod Třemšínem	97
Hořovice	98
Jince.....	98
Dobřív.....	98
Mirošov	99
Spálené Poříčí.....	99
Láz	99
Felbabka	100
Trokavec.....	100
Věšín.....	100
8.3. Zhodnocení přínosů a problémů obcí přilehlých k CHKO plynoucích z existence CHKO Brdy	101
9. Zhodnocení a komparace očekávání obcí a skutečného vývoje fungování a rozvoje obcí od vyhlášení CHKO Brdy dodnes, včetně doporučení pro zlepšení zjištěného stavu	102
9.1. Komparace očekávání obcí a reálného vývoje fungování a rozvoje obcí od vyhlášení CHKO Brdy dodnes	103
9.2. Doporučení pro zlepšení zjištěného stavu	105
10. Diskuse	112
11. Závěr a přínos práce.....	117
12. Přehled literatury a použitých zdrojů	120
13. Přílohy	131

Seznam použitých zkratk

AČR Armáda České republiky

AOPK ČR Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky

CR cestovní ruch

ČR Česká republika

ČSÚ Český statistický úřad

CHKO Chráněná krajinná oblast

IP interpretační plán CHKO Brdy

MMR Ministerstvo pro místní rozvoj

MO Ministerstvo obrany České republiky

MZCHÚ maloplošná zvláště chráněná území

MŽP Ministerstvo životního prostředí České republiky

ORP obec s rozšířenou působností

ÚS územní studie Brdy

VLS Vojenské lesy a statky České republiky

VÚ vojenský újezd

Úvod

Tématem diplomové práce je existence nejmladší Chráněné krajinné oblasti v České republice – CHKO Brdy. Zájmové území se nachází mezi Středočeským a Plzeňským krajem. CHKO Brdy, která nabyla účinnosti 1. ledna 2016, spadá do Brdské vrchoviny a zaujímá Střední a Jižní Brdy.

Lesnaté pohoří má velmi dlouhou historii. Velkou část území dnešní Chráněné krajinné oblasti tvořilo od roku 1926 vojenské cvičiště. Právě činnost armády měla na toto území obrovský vliv a zasloužila se zde o vznik unikátních přírodních hodnot, které se na jiných místech ČR nevyskytují. Armáda postupně přestala tak velké území potřebovat, a proto se začalo projednávat, jak s tímto územím dále naložit

Odborníci, vláda, zástupci obcí i veřejnost poukazovali na hrozby a problémy, které mohou po zrušení Vojenského újezdu Brdy vzniknout. Vznikly zde obavy o poškození unikátních ekosystémů vlivem nekoordinovaného rozvoje území. Když se ale začalo debatovat o zřízení CHKO Brdy, většina se mohla ujistit alespoň tím, že zde i nadále bude fungovat systém ochrany přírody a krajiny.

Tato diplomová práce se zaměřuje na samotnou existenci Chráněné krajinné oblasti Brdy. Je psaná na přelomu let 2019 a 2020, tedy v době, kdy CHKO oficiálně existuje čtyři roky. Dochází v ní k analýze naplnění či nenaplnění cestovního ruchu, dopadům cestovního ruchu na přilehlé obce a životní prostředí. Práce dále hodnotí přínosy a problémy, které pro okolní obce nebo samotné území vyhlášení Chráněné krajinné oblasti přineslo. Práce se také zaměřuje na komparaci s jinými, z hlediska rozvoje území podobnými, oblastmi v České republice.

1. Cíle práce

Hlavní cíl: Zhodnotit čtyřletou existenci CHKO Brdy, a to zejména s ohledem na naplnění a nenaplnění očekávaného rozvojového potenciálu obcí v bezprostřední vazbě na CHKO.

Dílčí cíle: Zanalyzovat vliv čtyřleté existence CHKO Brdy na přilehlé obce a jejich území rozvoj. Vyhodnotit přínosy a problémy plynoucí z její existence pro tyto obce. Porovnat původní očekávání obcí se skutečností po prvních letech existence CHKO Brdy.

2. Metodika

V práci byla uplatněna komplexní popisná analýza a také situační analýza, která zachycuje rozbor aktuálních podstatných informací, vnitřní a vnější faktory a další základní údaje o území. Pomocí komparativní kvalitativní analýzy došlo na základě dostupných zdrojů a řízených rozhovorů ke srovnání očekávání obcí a skutečného vývoje fungování a rozvoje obcí od vyhlášení CHKO Brdy dodnes.

Východiskem zpracování diplomové práce byly literární rešerše. Zpracována byla základní rešerše stávajícího stavu řešeného území, jakožto i historická analýza řešeného území, rešerše existujících rozvojových dokumentů týkajících se CHKO Brdy. Rešerše byly dále zaměřené na téma vlivu zájmů ochrany přírody a krajiny na využívání a rozvoj území, včetně vlivů na využití území pro rekreaci a cestovní ruch a udržitelný rozvoj území. V neposlední řadě se jednalo o rešerše případových studií rozvoje území po zrušení vojenského újezdu (Milovice-Mladá a Ralsko).

Stávající stav, využití a historický průřez zájmovým územím vycházel z odborné literatury a dalších relevantních zdrojů či ze strategických dokumentů, které se týkaly především témat vzájemného vztahu ochrany přírody a krajiny s udržitelným rozvojem území, cestovního ruchu, demilitarizace a počátků antropogenní činnosti ve Středních a Jižních Brdech.

Rešerše rozvojových dokumentů byla pro zpracování této práce neméně důležitá. Strategické dokumenty představují rámec budoucího ekonomického a sociálního rozvoje dané oblasti a obsahují informace o projektech, které mohou být v území v návrhových obdobích realizovány. Jako stěžejní byly vybrány Územní studie Brdy a Interpretační plán CHKO Brdy.

Územní studie je jedním z územně plánovacích podkladů pro pořizování politiky územního rozvoje. Z tohoto důvodu je pro rozhodování v území neopomenutelným dokumentem. První územní studie byla vydána již v roce 2013 a vychází z Aktualizace č. 1 Zásad územního rozvoje Plzeňského kraje. Ačkoli tato studie neanalyzuje celé území spadající do této práce, ale pouze území Plzeňského kraje, svým obsahem a zaměřením (problémy a jejich eliminace plynoucí z rozvoje území, rozvojový potenciál území atd.) se jedná o relevantní dokument, ze kterého tato práce vychází.

V návaznosti na zrušení vojenského újezdu Brdy byla MMR pořízena Územní studie Brdy. Tato studie analyzuje a navrhuje zajištění udržitelného rozvoje zájmového území se zohledněním požadavků ochrany přírody a krajiny, cestovního ruchu a využití území pro zajištění obrany státu. Touto vzájemnou koexistencí se zabývají i další strategické dokumenty a její zohlednění respektuje i tato práce.

IP CHKO Brdy má definovat způsoby, jakým je CHKO Brdy prezentována, navrhuje jednotnou interpretaci CHKO a také navrhuje části návštěvnické infrastruktury. Dokument analyzuje jednotlivé programy a projekty a jejich způsoby realizace, což je pro kapitolu reálného vývoje a fungování území podstatné a hodné komparaci. IP CHKO Brdy a další rozvojové strategické dokumenty totiž vznikly před či v prvních letech fungování CHKO Brdy.

Primární zdroj informací o rozvoji území, původních očekáváních a reálných dopadech na obce ovlivněné vyhlášením CHKO Brdy představovaly osobní strukturované rozhovory se zástupci vybraných obcí, jejichž správní území souvisí s územím CHKO Brdy, případně s dalšími aktéry rozvoje zájmového území (typicky Správa CHKO Brdy atp.). Jedná se o kvalitativní metodu. Hendl (2005) uvádí, že při kvalitativní analýze dochází k systematickému nenumeričkému organizování dat s cílem odhalit témata, pravidelnost, kvality a vztahy. Termín nenumeričkový se vztahuje na data a práci s nimi.

Rozhovory byly zaměřeny na tři okruhy. Prvním byl obecný základ a stav obce z hlediska připravenosti a základní infrastruktury cestovního ruchu, druhým profit a ztráty obcí plynoucí z existence CHKO a poslední okruh analyzoval oblast cestovního ruchu. Jednalo se o promyšlené otevřené i uzavřené otázky.

Sběr těchto dat byl prováděn od července do října 2019. Nejprve byly na kontaktní údaje obecních úřadů odeslány e-maily s dvěma variantami. První požadovala návrh termínu na osobní setkání (rozesláno zejména městům a obcím nad 500 obyvatel), zatímco druhá obsahovala v příloze e-mailu formulované dotazy a žádala o jejich zodpovězení. Obratem z několika obcí přišla odpověď s návrhem na termín osobního setkání, či s vyplněním odpovědí po e-mailu. U obcí, které na e-maily nereagovaly, došlo po dvou týdnech k pokusu o telefonické spojení. S několika, hlavně menšími obcemi, se ani po několika pokusech nepodařilo navázat

kontakt či najít vhodný způsob uskutečnění rozhovoru. Někteří zástupci obcí však souhlasili s rozhovorem přes mobilní telefon.

Tab. č. 1: Návratnost dotazníkového šetření (vlastní zpracování, 2019)

Osloveno celkem		Získáno celkem		Úspěšnost (%)
Obce (subjekty)	Jednotliví zástupci	Obce (subjekty)	Jednotliví zástupci	
25	31	13	16	52

Řízených rozhovorů se rozhodlo zúčastnit celkem jedenáct zástupců (zejména starostů) obcí či měst a další dva subjekty, jejichž předmětem studia je CHKO Brdy. Z celkových třinácti aktérů jich sedm přistoupilo na formu strukturovaného rozhovoru, čtyři odpověď zaslali elektronicky a se dvěma zástupci bylo komunikováno telefonicky. Mezi zpovídané aktéry patřili zástupci obcí a měst, které patří mezi regionální centra s vyspělou veřejnou infrastrukturou, mikroregionální centra, která disponují základní občanskou vybaveností a také obce nižšího řádu. Všechna tato sídla se nachází po obvodu CHKO Brdy a na dotčené území mají dlouhodobé funkční vazby.

Osobní rozhovory byly prováděny na obecních či městských úřadech v předem stanovených časech po předchozím souhlasu daného respondenta. Respondenti byli před rozhovorem ujištěni, že jejich odpovědi budou použity pouze pro potřebu této práce. Délka rozhovorů se pohybovala mezi 30 – 60 minutami. Získané zápisky byly převedeny do výstupů v kapitolách 7, 8 a částečně v kapitole 9.

Pomocí geografických informačních systémů, konkrétně programu ArcMap (verze 10.5.1), byly zpracovány mapové výstupy zobrazující katastrální i geomorfologické vymezení zájmového území a funkční vazby obcí na CHKO Brdy. Mapové podklady byly získány z Geoportálu Českého úřadu zeměměřického a katastrálního, ze síťových prohlížečích služeb (Esri ArcGIS Server – ZABAGED® vizualizace ZM10). Vložením webové adresy do ArcMap byla získána on-line mapa s dynamickou databází uložených dat. Hlavně pro potřeby zobrazení obcí byla využita také data z digitální vektorové geografické databáze České republiky ArcČR® 500. Data z těchto platform jsou volně k dispozici.

V editaci byly v ArcMap vytvořeny shapefiley CHKO, bývalého VÚ a další data, která souvisela s cestovním ruchem v oblasti (parkoviště, nejvíce navštěvovaná místa a naučné stezky). Tato data byla na mapových výstupech vektorizována na základě odborné literatury, map (zejména katastrálních), nebo terénního šetření.

Vytvořeným mapám bylo ve funkci Layout View nutné dodat kromě mapového pole i další základní kompoziční prvky – nadpis, legendu, měřítko, tiráž a zdroj dat, které byly vždy do mapového výstupu vhodně rozmístěny. Všechny mapy byly nastaveny do kartografického souřadnicového systému. S-JTSK/Krovak East North a byly uloženy ve formátu JPEG.

Z kvantitativních metod výzkumu byla využita i data z veřejné databáze Českého statistického úřadu. Konkrétně se jednalo o základní administrativní a statistické údaje o dotčených obcích, jejichž kombinací spolu s terénním šetřením vznikl základní deskriptivní rámec o obcích. Tímto mj. došlo ke kombinaci kvalitativních i kvantitativních metod.

Tato práce se prvotně skládala ze sběru dat z uvedených zdrojů a detailní analýzy území, z průzkumu území a průzkumu názorů aktérů, kteří se zúčastnili řízených rozhovorů. Následně byly na základě rozhovorů vyhodnoceny skutečné dopady CHKO Brdy na přilehlé obce, přínosy a problémy plynoucí z fungování CHKO Brdy, rozvojové možnosti, potřeby, doporučení a limity tohoto rozvoje v dotčeném území.

Výsledkem diplomové práce bude zhodnocení a komparace původního očekávání obcí a skutečného vývoje fungování a rozvoje obcí po zrušení Vojenského újezdu Brdy a vyhlášení CHKO Brdy, včetně doporučení pro zlepšení či usměrnění zjištěného stavu. V závěru je použita syntéza, kde došlo k sumarizaci zjištěných poznatků.

3. Literární rešerše

3.1. Vojenský újezd

Vojenský újezd je vymezená část na území státu, která je určená k zajišťování obrany státu a výcviku ozbrojených sil. Vojenské újezdy tvoří územně správní jednotky (acr.army.cz, 2018). Na území dnešní ČR bylo v historii celkově zřízeno deset vojenských újezdů, přičemž šest z nich bylo již zrušeno a pouze čtyři zůstaly do dnešního data zachované.

Rušení vojenských újezdů souvisí s procesem demilitarizace, která byla ve světě nastartována v souvislosti s geopolitickými změnami – rozpad SSSR a konec studené války (Kopp a kol., 2015). Demilitarizace společnosti je jedním ze signifikantních jevů transformačních změn, jež souvisí s přechodem od moderní k postmoderní společnosti na globální úrovni (Hercik, 2016). Nejvíce se tento proces, jež má značné socio-ekonomické dopady na lokální, regionální a také národní úrovni, dotkl oblastí v postsocialistických zemích střední Evropy (Hercik, Szczyrba, 2012).

Demilitarizace na území ČR je dlouhodobý proces, jehož podobu ovlivňuje mnoho mezinárodních a politických faktorů. Na našem území začala demilitarizace na počátku 90. let 20. století a mezi její znaky patřila změna v koncentraci vojenských aktivit, změna ve velikosti a charakteru ozbrojených sil a další rysy typické pro výrazné snížení militarizace státu a společnosti (Hercik, 2016), mezi které patří i rušení vojenských újezdů, včetně opuštění vojenských zařízení. V regionálním a především lokálním měřítku však v souvislosti s demilitarizací mohlo docházet k mnoha problémům. Odchodem vojáků z oblasti došlo k velkým ztrátám pracovních míst i v okruhu civilních zaměstnanců a také ke ztrátě kupní síly, kterou právě vojáci představovali. V dotčeném regionu často rostla nezaměstnanost a klesala poptávka po zboží a službách (Korczak, 2014), což se týkalo i několika regionů v ČR (např. Ralsko). Veškerý průběh změn, které demilitarizace vyvolala, jsou ale v různých zemích a regionech odlišné.

Vojenské újezdy obecně popisuje Seidl (2008) jako marginální území se slabou schopností udržování a zvyšování lidského kapitálu, s nízkou mírou osídlení bez významnější průmyslové a zemědělské činnosti. Na tento rozbor navazuje Matušková (2016), podle které se konkrétně VÚ Brdy stal velkou bariérou mezi

obcemi po svém obvodu. Existence VÚ Brdy vedla ke stagnaci jakéhokoliv hospodářského rozvoje. Oblast se široké veřejnosti na dlouhá léta omezila a území se stalo i přes svou dobrou polohu marginalizované. Podle Pechala (2011) lze při otevření újezdu veřejnosti předpokládat přechod z marginálního na periferní území. ÚS Brdy (2013) na základě provedené analýzy zhodnotila, že řešené území má právě periferní charakter. Do periferních oblastí mohou spadat hospodářsky slabá území, strukturálně postižené regiony nebo území vzdálená od center (Pechal, 2011).

VÚ Brdy však znamenal pro brdskou přírodu zásadní přínos. Ještě dnes (několik let po zrušení VÚ) existují názory, že nejlepší možnou ochranou pro tamní přírodu zajišťoval právě režim vojenského újezdu. Tato hypotéza byla sdělena několika respondenty, kteří se zúčastnili strukturovaných rozhovorů. Diskuse o zrušení VÚ a dalším správním uspořádání území probíhaly od r. 2011 (Hajšman, 2015). V tomto roce byl poprvé zmíněn záměr vyhlášení CHKO Brdy a o rok později vláda ČR schválila návrh optimalizace VÚ, kde se počítalo se zrušením VÚ Brdy (ÚS Brdy, 2013). Nahradit militární oblast cestovním ruchem je vhodné v destinacích, které nabízí environmentální a kulturní atraktivity. Tyto oblasti disponují turistickým potenciálem, na druhou stranu mohou působit i zcela opačně a mohou na veřejnost působit jako překážka pro rozvoj cestovního ruchu (Butler a Baum, 1999). Bývalé vojenské plochy mohou být v očích veřejnosti podle mnoha studií totiž vnímány negativně. Existence možnosti zřízení velkoplošně chráněného území na ploše bývalých vojenských prostorů popisuje také studie Katedry geografie na Západočeské univerzitě v Plzni (Kopp a kol., 2015). Podle ní může např. CHKO Brdy zachovat krajinný ráz a může sloužit jako pól ekonomického rozvoje, protože vykazuje potenciál z hlediska cílové destinace cestovního ruchu. Jde tedy o transformaci území, na kterém bude opět platit specifický řád, nově podroben ochraně přírody a krajiny.

3.2. Chráněná krajinná oblast

CHKO jsou definovány v § 25 zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny:

(1) Rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých

travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení, lze vyhlásit za chráněné krajinné oblasti.

(2) Hospodářské využívání těchto území se provádí podle zón odstupňované ochrany tak, aby se udržoval a zlepšoval jejich přírodní stav a byly zachovány a vytvářeny optimální ekologické funkce těchto území. Rekreační využití je přípustné, pokud nepoškozuje přírodní hodnoty chráněných krajinných oblastí.

(3) Chráněné krajinné oblasti, jejich poslání a bližší ochranné podmínky vyhláší vláda republiky nařízením.

Dle zákona č. 114/1992 Sb., §26 (1) je na celém území CHKO zakázáno:

a) zneškodňovat odpady mimo místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody,

b) tábořit a rozdělávat ohně mimo místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody,

c) vjíždět a setrávat s motorovými vozidly a obytnými přívěsy mimo silnice a místní komunikace a místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody, kromě vjezdu a setrávání vozidel orgánů státní správy, vozidel potřebných pro lesní a zemědělské hospodaření, obranu státu a ochranu státních hranic, požární ochranu a zdravotní a veterinární službu,

d) povolovat nebo uskutečňovat záměrné rozšiřování geograficky nepůvodních druhů rostlin a živočichů,

e) používat otrávených návnad při výkonu práva myslivosti,

f) stavět nové dálnice, sídelní útvary a plavební kanály,

g) pořádat automobilové a motocyklové soutěže,

h) provádět chemický posyp cest,

i) měnit dochované přírodní prostředí v rozporu s bližšími podmínkami ochrany chráněné krajinné oblasti.

(2) Na území první zóny chráněné krajinné oblasti je dále zakázáno

a) umisťovat a povolovat nové stavby,

b) povolovat a měnit využití území,

c) měnit současnou skladbu a plochy kultur, nevyplývá-li změna z plánu péče o chráněnou krajinnou oblast,

d) hnojit pozemky, používat kejdu, silážní šťávy a ostatní tekuté odpady,

e) těžit nerosty a humolity.

(3) Na území první a druhé zóny chráněné krajinné oblasti je dále zakázáno:

a) hospodařit na pozemcích mimo zastavěná území obcí způsobem vyžadujícím intenzivní technologie, zejména prostředky a činnosti, které mohou způsobit podstatné změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů anebo nevratně poškozovat půdní povrch, používat biocidy, měnit vodní režim či provádět terénní úpravy značného rozsahu,

b) zavádět intenzivní chovy zvířete, například obory, farmové chovy, bažantnice,

c) pořádat soutěže na jízdách kolech mimo silnice, místní komunikace a místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody.

CHKO Brdy se od 1. ledna 2016 stala 26. chráněnou krajinnou oblastí v ČR. Celkově území CHKO pokrývají 14,42% z celkové rozlohy státu (mzp.cz, 2020a). Myšlenka na ochranu Brd jako chráněné území přírody a krajiny vznikla již před sto lety. V roce 1920 skupina poslanců předložila návrh na vyhlášení národního parku v Brdech. Prosazován byl také záměr zřízení Brdské rezervace s Padrt'skými rybníky a velké lesní rezervace v nedalekých Hřebenech. Návrhy však schváleny nebyly a o několik let později v oblasti vzniká vojenský prostor (Fišer, 2016).

Kromě realizované transformace a existence strategických dokumentů je pro udržitelnost těchto území vždy zapotřebí i participace místních obyvatel (a dalších subjektů), jak se budou na rozvíjení území podílet a zda jej přijmou za vlastní (Seidl a Chromý, 2010). Z ideologického pohledu by území Brd v tomto mohlo mít výhodu. Někteří místní, kteří zde žijí celé generace, vnímají Brdy stále stejně a změny ve využití území nereflektují. Mnoho obcí či měst ve funkční či prostorové vazbě na nynější CHKO se navíc dlouhodobě hlásí k brdské identitě.

3.3. Cestovní ruch a udržitelnost cestovního ruchu

Vzhledem k zachovalému stavu místní přírody a krajiny je možné území bývalých VÚ využít do budoucna jako destinaci pro cestovní ruch. Turistický potenciál zde závisí podle Butlera a Bauma (1999) na přírodních zdrojích, klimatu,

dostupnosti a samotné lokalitě. Veřejnosti však byly některé části zpřístupněny k turistickému využití ještě za dob VÚ Brdy už v roce 2007 zvláštním výnosem přednosty Újezdního úřadu VÚ Brdy č. 1/2007 (ÚS Brdy, 2013).

Obecně rozlišujeme dvě skupiny předpokladů cestovního ruchu. První skupina se váže na místa lokalizace CR a druhá se realizuje mimo tyto oblasti (Šauer a kol., 2015). Celkově předpoklady CR dělíme na tři skupiny: lokalizační, selektivní a realizační. Seidl (2008) analyzuje, že v případě změny využití dlouhodobě izolovaného území významné realizační předpoklady. Sem jsou řazeny dopravní a materiálně-technická základna, tedy základní a doplňková infrastruktura CR (kvalita a nabídka ubytování a stravování) (Šauer a kol., 2015). Významnost realizačních předpokladů je dána umožněním spojení lokalizačních a selektivních předpokladů a tím umožnění rozvoje CR na předmětném území (Seidl, 2008). Právě realizační předpoklady v oblasti byly v médiích těsně před vyhlášením CHKO Brdy často zdůrazňovány. Podle serveru iDnes.cz (2015) si měl očekávaný příliv turistů vyžádat více ubytovacích míst v obcích i zkvalitnění pozemních komunikací. Zároveň mohlo zcivilnění Brd být pro přilehlé obce příležitostí pro stávající i nově vzniklá ubytovací a stravovací zařízení.

Průzkumy autorů IP CHKO Brdy (2016) však vypovídají o vyjádření návštěvníků území, které nepožaduje výraznou podporu takových služeb. Na základě provedených rozhovorů (vlastní šetření, 2019) s aktéry dotčených obcí, nikoli s návštěvníky Brd, můžeme tento fakt také spíše potvrdit. Zájmové území se z běžného standardu chráněných území ČR vymyká pouze absencí služeb typu ubytování a stravování přímo v území CHKO (IP CHKO Brdy, 2016). Jak však napovídají mnohé studie, přesun těchto služeb dovnitř CHKO by byl v rozporu se zachováním unikátnosti území.

Realizační předpoklady mohou být ovlivněné kvalitou destinačního managementu. Jedná se o formu řízení určité oblasti za účelem zvýšení efektivity aktivit spojených s cestovním ruchem a jeho udržitelným rozvojem (Ryglová a kol., 2011). Destinační management je založen na dobrovolné spolupráci zájmových skupin (podnikatelské a veřejnosprávní subjekty) a jeho cílem je koordinace činnosti těchto skupin, vytvářet plány pro rozvoj destinace, vytvářet marketingové akce a další podobné činnosti, jež povedou k udržitelným a konkurenceschopným produktům cestovního ruchu (Pásková a Zelenka, 2002). Z tohoto pohledu má oblast

Brd na starosti Destinační agentura Brdy, která se snaží o koncepční vytváření návštěvnické struktury v oblasti, podporu této struktury realizací nových aktivit a spolupráci s ostatními subjekty v regionu (poznajbrdy.cz, 2020).

Určení strategie a celková úroveň destinačního managementu ovlivní, jak dlouho a s jakou intenzitou je turistický potenciál naplňován (Pásková, 2003). Cestovní ruch může v oblasti vyvolat mnoho negativních dopadů na krajinu či místní obyvatele. Proto je zapotřebí v území praktikovat udržitelný rozvoj cestovního ruchu.

Pro realizování udržitelného rozvoje cestovního ruchu je nutná informovaná účast všech hráčů a také určité politické vedení, aby došlo ke vzájemné shodě. Tím podle Rygllové a kol. (2011) jde o proces monitorování dopadů a implementace preventivních a nápravných opatření. Pokud dojde k naplnění udržitelného cestovního ruchu, může to řešenému území přinést vyšší stupeň uspokojení turistů a přispět k lepšímu porozumění a podpoře praktik a dalších potřeb udržitelného cestovního ruchu. Kvůli podpoře zachování hodnot v oblasti a také k navržení vhodné prezentace Brd, což souvisí s onou informovaností účastníků, byl zpracován i Interpretáční plán CHKO Brdy. Interpretace je totiž jednou z možností, jak působit na návštěvníka a jak je možné ovlivnit jeho chování (IP CHKO Brdy, 2016).

Podle MMR (2007) je (trvale) udržitelný cestovní ruch takový cestovní ruch, který dlouhodobě nenarušuje přírodní, kulturní a sociální prostředí destinace. Liší se přitom mírou, komplexností a způsobem zahrnutí jednotlivých aspektů do vymezení. Státní příspěvková organizace Czech Tourism (2020) definuje udržitelný cestovní ruch jako rozvoj, který zajišťuje současné a budoucí potřeby účastníků cestovního ruchu a pomáhá rozvoji území. Zároveň šetrně využívá přírodní a kulturní hodnoty v území, což vede k dlouhodobé prosperitě daného území. Udržitelný rozvoj cestovního ruchu patří mezi stěžejní principy v organizaci cestovního ruchu v rámci EU a Světové organizace cestovního ruchu, včetně Ministerstva pro místní rozvoj (mmr.cz, 2020).

Udržitelnost cestovního ruchu souvisí i s limity rekreační únosnosti krajiny. Do CHKO Brdy je vstup povolen bez omezení (vyjma trvale nepřístupných ploch, jež jsou na mapách i v terénu značené). Množství návštěvníků a jejich vpuštění do CHKO není omezené a vstupné se zde nevybírání. Počet návštěvníků přirozeně roste v letní turistické sezoně, zejména během víkendů a svátků za pěkného počasí.

Je třeba pamatovat na to, že každé rekreačně využívané území má jen omezenou únosnost (kr-kralovehradecky.cz, 2020), která je rozdílná podle daného krajinného typu. Tato omezená míra únosnosti je dána velikostí území, vnitřní strukturou území, stupněm ohrožení krajiny, charakterem lidských aktivit a pozicí jednotky v rámci systému krajiny (Izakovičová a kol., 1997).

Rozeznáváme až pět různých typů únosné kapacity cestovního ruchu/rekreačně využívaného území. Jednotlivé typy mohou být do jisté míry svázané. Jedná se o fyzickou, ekonomickou, ekologickou (někdy též environmentální), socio-kulturní a psychologickou (někdy též percepční) únosnou kapacitu. Typy únosné kapacity území řeší např. maximální úroveň antropogenní zátěže, množství osob, které může daný prostor pojmout, rovnováhu mezi ekonomickým profitem z CR a kvalitou životního prostředí, míru rekreačního využití v území a také osobní pocit z návštěvy území/objektu (Pásková, 2008).

Únosná kapacita je vymezena několika způsoby a je zaváděna na odborné i intuitivní bázi. Zjednodušeně určuje limity vnějšího působení v hodnotných přírodních územích, při jejich překročení dojde i k nevratným změnám ekosystému a narušení jejich přirozeného vývoje v území (Zelenka, 2012).

Enormní růst návštěvníků a obecně velmi vysokou návštěvnost jako některé jiné oblasti v ČR však CHKO Brdy nezaznamenávají. Nepatří tak mezi oblasti, které se potýkají s overturismem¹ jako Praha a Český Krumlov, kde kvůli tomuto fenoménu zavedli některá opatření kvůli lepší regulaci turismu (kr-kralovehradecky.cz, 2020). Návštěvníci CHKO Brdy se nesčítají, jelikož to není potřeba. Do budoucna ale sčítání návštěvníků v zájmovém území není vyloučeno. Může se tak stát a předpokladu, že by návštěvníci mohli ohrožovat tamní ekosystémy (Fišer, 2019).

3.4. Udržitelný rozvoj území

Definice udržitelného cestovního ruchu popsaná v kapitole 3.3. vychází z udržitelného rozvoje území, který má zajišťovat potřeby současnosti, aniž by omezoval možnosti uspokojovat a naplňovat potřeby budoucích generací. Udržitelný rozvoj území je obsažen ve stavebním zákoně, zákon č. 183/2006 Sb., o územním

¹ vysoká intenzita návštěvnosti určitého místa nebo oblasti, která negativně ovlivňuje charakter oblasti a životy místních obyvatel, souvisí s povahou a chováním návštěvníků

plánování a stavebním řádu. Spočívá ve „vyváženém vztahu podmínek pro příznivé životní prostředí, hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel území, a který uspokojuje potřeby současné generace, aniž by ohrožoval podmínky života generací budoucích“.

Udržitelný rozvoj území se vyznačuje snahou skloubení ekonomického a sociálního rozvoje s aspekty životního prostředí. Tím dochází k vymezení třech základních pilířů společnosti - sociální, ekonomický a environmentální (viz obr. č. 1). Tyto pilíře jsou úzce propojeny a podle definic udržitelného rozvoje území není možné jeden z nich na úkor ostatních upřednostnit (mzp.cz, 2020b). Rovnováhou mezi těmito třemi pilíři udržitelného rozvoje je definován samotný udržitelný rozvoj. V některých publikacích se setkáváme i s dalšími pilíři, jako kulturní pilíř a další pilíř týkající se dobré správy veřejných věcí (Maier, 2012).

Obr. č. 1: Tři pilíře udržitelného rozvoje území (mmr.cz, 2020)

Sílu jednotlivých pilířů udržitelného rozvoje můžeme popisovat pomocí pojmu kapitál, a to ve smyslu prostředků produkce (potenciálu) pro vytváření bohatství a blahobytu. Základem ekonomického pilíře je kapitál vytvořený ekonomickou činností. Sociálním kapitálem je soudržnost společnosti, kultura a institucionální kapacita. Přírodní (tedy environmentální) kapitál je tvořen zdroji energie a surovin, půdou, kapacitou výпустí pro odpady nebo rozsahem a spektrem ekosystémových služeb (Maier, 2012).

Podstatou udržitelného rozvoje v ČR je naplnění tří základních cílů, které byly formulovány v dokumentu Strategie udržitelného rozvoje ČR z roku 2004. Jedná se o cíle:

- sociální rozvoj, který respektuje potřeby všech
- účinná ochrana životního prostředí a šetrné využívání přírodních zdrojů
- udržení vysoké a stabilní úrovně ekonomického růstu a zaměstnanosti

Tento dokument formuluje i strategické a dílčí cíle a nástroje k omezení nerovnováhy ve vzájemných vztazích mezi všemi pilíři udržitelnosti (uur.cz, 2020).

Pojem „udržitelný rozvoj území“ se stal významný i ve světě a je sdílený v globálním kontextu. Nicméně zájmy dílčích společenství (obce, národ, jedna sociální skupina) mohou být rozličné a prosazení těchto zájmů může v důsledcích vytvářet disparity ve prospěch takového společenství na úkor jiného společenství, nebo životního prostředí jiných lidí apod. (Maier, 2012).

O udržitelném rozvoji se začalo debatovat především kvůli vzrůstajícím obavám o udržitelnost globálního a národního ekonomického růstu (Dušek, 2010). Pojem vychází ze studií a vědeckých prací, které se zpracovávaly od 60. let minulého století. Jistým mezníkem se v této disciplíně stává rok 1987. Z tehdejšího Valného shromáždění OSN pochází základní východisko a definice trvale udržitelného rozvoje, jež se používá dodnes. Od 90. let minulého století pak nastává období intenzivního zájmu o tuto problematiku jak ve vědecké, tak politické rovině (uur.cz, 2020).

Udržitelným rozvojem jako jedním z cílů a základních kamenů ekonomického a společenského rozvoje se dlouhodobě zabývá i Evropská unie. Problematika je řešena například v publikaci Evropa 2000+, kterou vydala Evropská komise, ale také v dalších významných dokumentech (Evropské perspektivy územního rozvoje, Řídící principy trvale udržitelného rozvoje evropského kontinentu). V roce 2001 přijala Rada EU na svém zasedání v Göteborgu dokument Strategie udržitelného rozvoje, který mj. řešil využití územní a územní rozvoj (Fridrich a Markvart, 2002).

Územní agenda EU z roku 2007 vyjádřila rozměr lisabonské a göteborgské strategie. Jejich společným cílem byl mj. trvale udržitelný růst jako další rozměr konkurenceschopnosti Evropy. V roce 2010 byla navržena Strategie Evropa 2020. Hlavním cílem je rozumný, udržitelný a všeobecný růst s vyšší spoluprací národních rozvojových politik s politikou EU (Maier, 2012).

Fridrich a Markvart (2002) analyzují historii a zavádění principů trvale udržitelného rozvoje i na našem území. Není pravdou, že by před rokem 1989 nebyl pojem trvale udržitelného rozvoje znám a opomenut. V této otázce však předchozí režim selhával, hlavně při neuváženém rozvoji náročného energetického průmyslu.

V českém právním řádu je trvale udržitelný rozvoj zakotven od roku 1992 (zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí). Provázanost životního prostředí a udržitelného rozvoje se stala předmětem státních politik a své místo měla i u veřejnosti a organizací, které působí v oblasti ochrany životního prostředí. Strategii udržitelného rozvoje ČR z roku 2004 nahradil aktualizovaný Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR. Ten vytyčil hlavní cíle (prioritní osy), které se dále člení na dílčí cíle (priority) a podcíle. Samostatná prioritní osa s názvem Rozvoj území pak měla za cíl mj. zlepšit účinné a vzájemně koordinované strategické a územní plánování (Maier, 2012).

Udržitelný rozvoj je praktikován i na úrovni samosprávných celků (Program rozvoje kraje a Program rozvoje obce). Právě na úrovni obcí jsou činnosti, které vedou k udržitelnému rozvoji, velmi dobře viditelné (Nováček, 2010). K tomu, aby rozvoj obcí směřoval k udržitelnému rozvoji, může dopomoci Místní Agenda 21. Jedná se o organizovanou a koordinovanou účast veřejnosti v diskusi při hodnocení udržitelnosti rozvoje obce. Místní aktéři v rámci Místní Agendy 21 navrhuji, diskutují a uskutečňují projekty, které vedou k udržitelnému rozvoji v území (Maier, 2012). K hodnocení trendů, jež obec uplatňovala v minulosti, a odhadnutí směru do budoucna slouží indikátory. Indikátory by měly být snadno dostupné, srozumitelné, prakticky využitelné a musí splňovat velké množství požadavků (Hřebík a Třebický, 2007).

Podle MMR (2006) má udržitelný rozvoj čtyři cíle, kterých je třeba dosáhnout zároveň: sociální pokrok, účinná ochrana prostředí, uvážlivé užívání přírodních zdrojů a udržení vysoké a stabilní úrovně ekonomického růstu a zaměstnanosti.

Je neoddiskutovatelné, že cestovní ruch může znamenat ekonomický rozvoj dané lokality a regionu. K cestovnímu ruchu je však nutné, jak již víme z předchozí kapitoly, přistupovat v širších souvislostech – v kontextu trvale udržitelného rozvoje. Udržitelný rozvoj je pro oblast cestovního ruchu velmi náročnou problematikou

i pro svou obsáhlost. Patří sem morální a společenský kontext (tedy ekonomická a sociální spravedlnost), demokracie v rozhodování nebo přístup k informacím (mmr.cz, 2006).

MMR (2006) zveřejnilo seznam příležitostí i hrozeb cestovního ruchu převzatých od Šimkové (2004) v podobě ekonomických, sociálních a environmentálních dopadů. Příležitosti mohou znamenat šance, které je možné využít, hrozby (ohrožení) naopak představují problémy. Hrozby však mohou být i výzvou nebo podnětem k řešení pomocí provozování udržitelných forem CR.

Mezi příležitosti ekonomických dopadů patří vytváření pracovních příležitostí, příliv zahraničního kapitálu, navázání nových vztahů nebo daňové výnosy. Za hrozby je považována nestabilní poptávka nebo sezónnost CR. K pozitivům sociálních dopadů byly řazeny získání nových zkušeností, odpočinek rekreatantů a naopak za hrozby byla považována zvýšená škoda na podpůrné infrastruktuře nebo sociokulturní změny. Příležitostmi environmentálních dopadů mohou být ochrana přírodního a kulturního dědictví nebo obecně vyšší environmentální gramotnost veřejnosti. Hrozbu naopak představuje znečištění prostředí (včetně hluku), dopravní zátěž, vyšší spotřeba energie a produkce odpadů. Jedná se o obecně formulované dopady s širokým spektrem, avšak některé tyto dopady jistě platí i pro oblast, která je zájmovým územím této práce (Šimková, 2004).

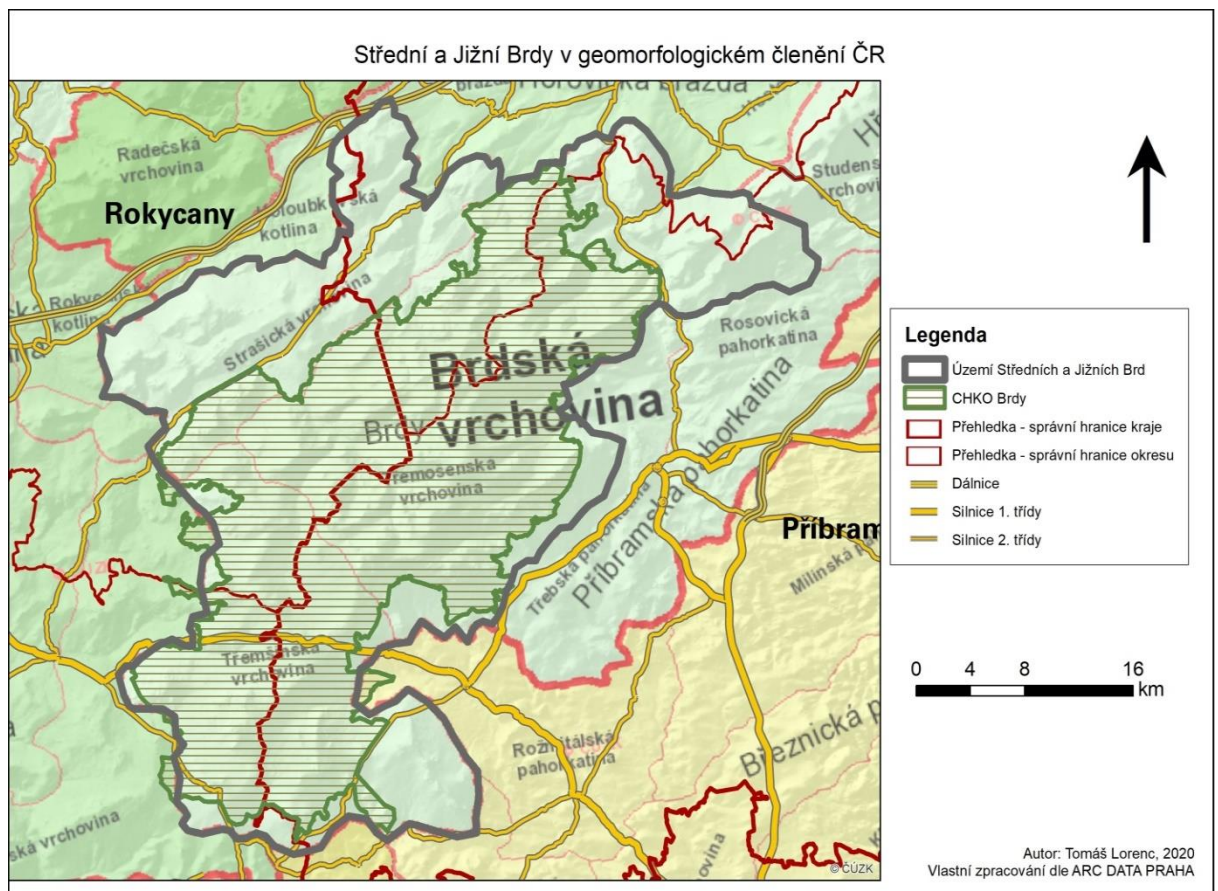
Environmentální dopady cestovního ruchu byly, jsou a budou častým tématem v tomto území, což je vzhledem k tomu, že se nacházíme na chráněném území, naprosto přirozené. Ochrana přírodních a kulturních hodnot v území, jakožto i mnohem hrozeb byla diskutována také s jednotlivými aktéry.

4. Charakteristika řešeného území

4.1. Základní informace a vymezení řešeného území

CHKO Brdy byla vyhlášena nařízením vlády č. 292/2015 Sb., ze dne 12. října 2015. Toto nařízení nabylo účinnosti dne 1. ledna 2016. CHKO Brdy se rozkládá na ploše 345 km² a svou výměrou zaujímá podstatnou část Středních a Jižních Brd, které jsou zobrazené na obr. č. 2.

Obr. č. 2: Znázornění CHKO Brdy mapě geomorfologického vymezení Brd (vlastní zpracování dle Arc DATA PRAHA, 2020)

CHKO Brdy zasahuje do dvou krajů - Středočeského a Plzeňského a pěti obcí s rozšířenou působností – Hořovice, Příbram, Blovice, Nepomuk a Rokycany (obr. č. 3). V této práci jsou zájmovým územím i přilehlé obce, které do CHKO Brdy zasahují, a které na Brdy mají funkční vazbu (obr. č. 4).

Samotné Brdy jsou nejrozsáhlejší lesní komplex středních Čech. CHKO Brdy zaujímají území Středních a Jižních Brd. Sousední Hřebeny, patřící taktéž do Brdské vrchoviny, se táhnou severovýchodním směrem až k Praze.

Severní část zájmového území, tedy Střední Brdy, byla dlouhou dobu návštěvníkům uzavřena, neboť zde byla v roce 1926 zřízena vojenská střelnice. Svou činnost tu následujících 90 let vykonávala armáda. Právě aktivity armády měly na území velmi pozitivní dopad. Nejenže v současné CHKO Brdy najdeme mnoho unikátních živočichů a rostlin, ale hlavně zde nenajdeme žádné stavby, veřejná osvětlení, dráty vysokého napětí nebo výškové objekty. Oproti jiným chráněným krajinným oblastem se jedná o neosídlené území, zázemí pro turisty mají poskytovat obce a města na okrajích chráněného území.

Obr. č: 3: Znázornění CHKO Brdy na slepé mapě
(vlastní zpracování dle Arc DATA PRAHA, 2020)

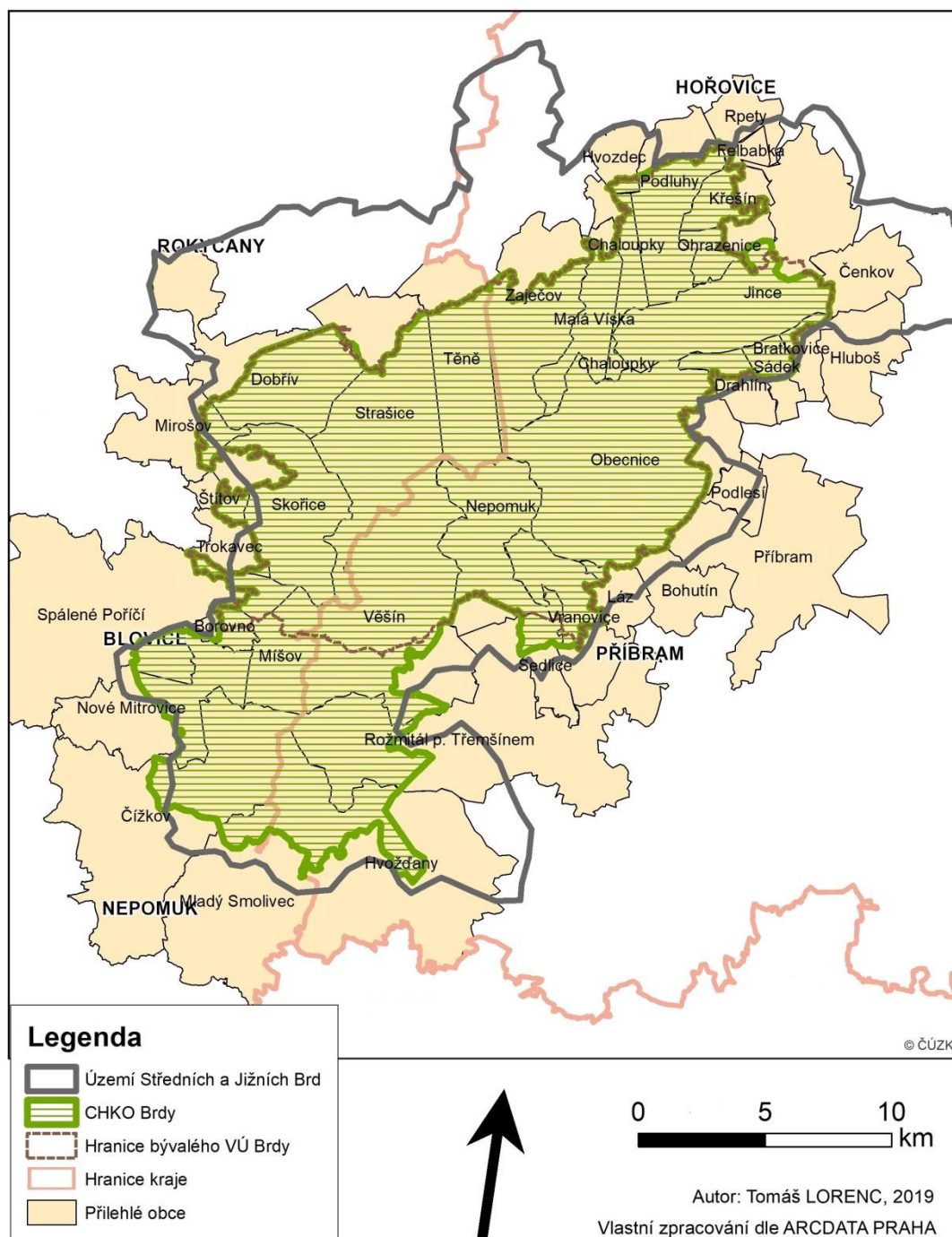
Znázornění CHKO Brdy

Autor: Tomáš LORENC, 2019
Vlastní zpracování dle ARCDATA PRAHA

Obr. č. 4: Správní hranice obcí přilehlých k CHKO Brdy
(vlastní zpracování dle Arc DATA PRAHA, 2020)

Hranice obcí přilehlých k CHKO Brdy

4.2 Stručná fyzicko-geografická charakteristika území

Krajina v CHKO Brdy má charakter klidné, horské a zejména lesnaté krajiny, kde má většina lesních porostů kulturní charakter. Jedná se o členitou vrchovinu, která je nezastavěná a vlivem absence světleného znečištění je možné zde zažít absolutní tmou. Nejvyšším vrcholem zájmového území je Tok (865 m. n. m.). Nejvyšším umělým vrcholem je však Praha (862 m. n. n.), kde stojí železobetonová meteorologická věž vysoká 47 metrů, která dokáže sledovat meteorologické jevy až do vzdálenosti 250 km (Hajšman, 2015). Celkem se v CHKO Brdy nachází jedenáct vrcholů přesahujících 800 m.

Z hlediska geomorfologického vymezení spadá téměř celá plocha CHKO Brdy do Brdské vrchoviny, která se dále dělí na tři podcelky – Hřebeny, Příbramskou pahorkatinu a Brdy (Střední a Jižní Brdy), které se skládají ze tří okrsků – Strašická vrchovina, Třemošenská vrchovina a Třemšínská vrchovina (viz obr. č. 2). Do podcelku Brdy se řadí CHKO Brdy i bývalý vojenský újezd Brdy. Na severu sahá CHKO Brdy k Hořovické pahorkatině, ze západu zasahuje několika výběžky do Švihovské vrchoviny a z jihu a jihovýchodu zasahuje do Blatenské a Benešovské pahorkatiny.

CHKO Brdy a její přilehlá oblast se nachází v prostoru jihovýchodního křídla Barrandienu, které se zde stýká se severozápadní částí střeďočeského plutonu. Proto je v Brdech pestrá škála horninových typů, které přímo ovlivňují celkový reliéf krajiny (Cílek, 2005). Geologicky jsou Brdy tvořeny horninami kambrického stáří – velmi tvrdými a balvanitě se rozpadajícími na živiny chudými slepenci, pískovci a buližníky, které můžeme spatřit na několika místech dnešní CHKO jako skalní výchozy, kamenná moře a sutě (Ekocentrum Orlov, 2019).

Právě geologická stavba Brd a úzkého okolí predisponovala rozložení ložisek nerostných surovin do okrajových částí Středních a Jižních Brd. Nerostné suroviny hrály v minulosti v Brdech významnou roli a staly se hlavním zdrojem obživy pro místní obyvatele. Šlo zejména o ložiska železné rudy (viz kapitola 4.3.), ale také o ložiska dalších kovů a nerudných surovin (Cílek, 2005). Aktuálně se větší ložiska nerostných surovin na území dnešní CHKO Brdy již nevyskytují.

Z hydrologického pohledu má zájmové území významnou roli. Brdy kvůli své geologické historii a absenci zemědělskému a jinému znečištění představují zdroj

pitné vody pro obce v blízkém okolí CHKO Brdy. Okresní město Příbram a další obce v okolí odebírají pitnou vodu z nedaleko vzdálených vodních nádrží Obecnice², Láz a Pilská, které původně sloužily k napájení důlních a hutních provozů na Příbramsku (Cílek, 2005).

Významnými vodními toky zájmového území jsou řeky Litavka a Klabava, v jejichž povodí se nachází mnoho rybníků. Z historického, ale i současného pohledu mají svou důležitost i Padrt'ské rybníky (na obr. č. 5 rozsáhlejší Hořejší Padrt'ský rybník). Tyto hospodářské rybníky fungují k chovu ryb, k akumulaci vody, k vyrovnávání odtokových poměrů a jako zásobárna požární vody. V neposlední řadě jsou Horní a Dolejší Padrt'ský rybník v dnešní době hojně navštěvovaným místem v CHKO Brdy, podobně jako ostatní vodní díla.

Obr. č. 5: Padrt'ské rybníky jsou nejvýše položenými (630 m n. m.) hospodářskými rybníky ve středních Čechách (vlastní zpracování, 08/2019)

CHKO Brdy jsou pramennou oblastí se zachovalými přírodními koryty potoků a na ně vázané mokřady a rašeliniště. V zájmovém území se nachází velmi čistá voda, kterou mohou návštěvníci CHKO Brdy ochutnat v mnoha studánkách. Dne 1. dubna 1979 byly Brdy vyhlášeny jako chráněná vodohospodářská oblast přirozené akumulace vod³ (CHOPAV). Území CHOPAV však v Brdech nekopíruje CHKO Brdy, nýbrž zasahuje pouze do území bývalého vojenského újezdu.

Na území CHKO Brdy se nachází mnoho vzácných biotopů. Zvláštností jsou zejména rozsáhlá vřesoviště vzniklá druhotnou činností armády na dopadových plochách. Protože se nacházíme v CHKO, je zde běžná existence zvláště chráněných

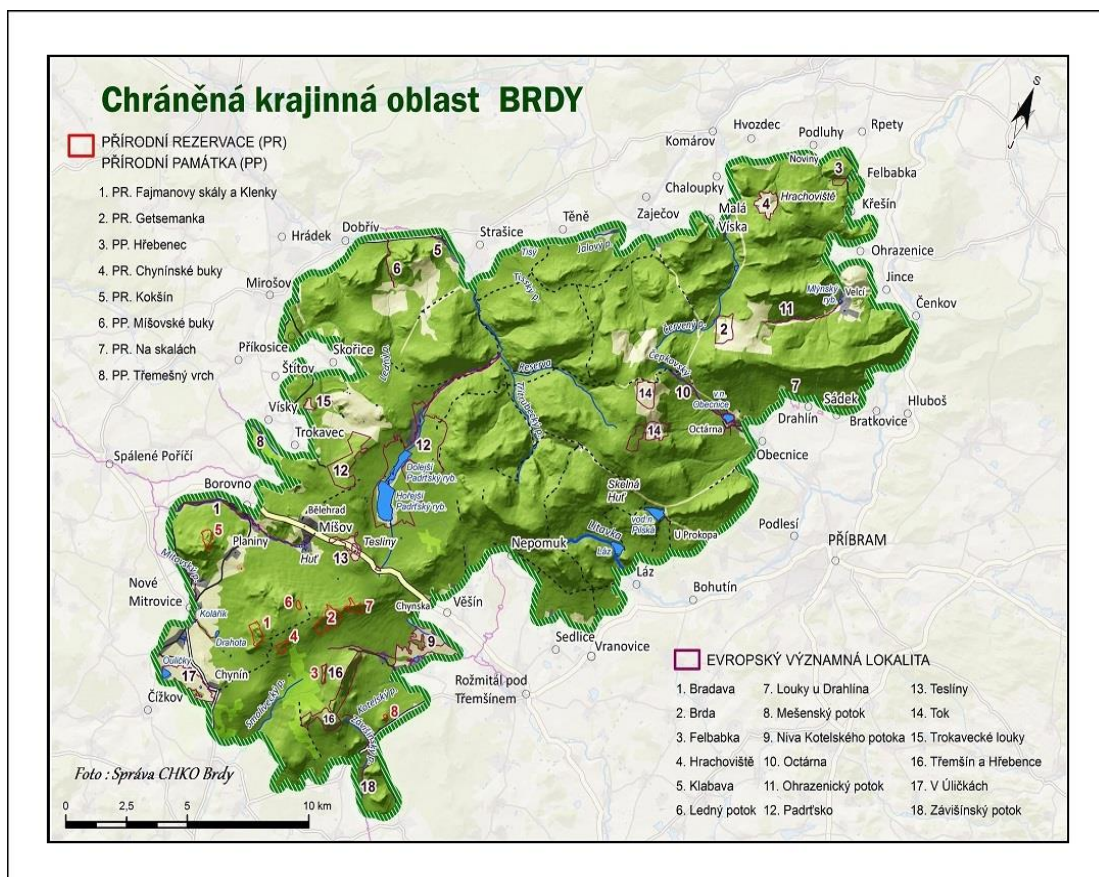
² někdy též zvaná jako Octárna kvůli bývalé továrně na ocet, jež na tomto místě stála

³ oblasti, které pro své přírodní podmínky tvoří významnou přirozenou akumulaci vod, platí zde zákazy stanovené nařízením vlády, viz § 28 zák. č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon)

druhů organismů. Vyskytuje se zde 33 zvláště chráněných druhů rostlin. V rašeliništích se nachází např. druhy severské přírody jako klikva bahenní, nebo suchopýr pochvatý. Velmi hojná je také chráněná masožravá rosnatka okrouhlostá. Na území CHKO Brdy bylo v současné době zaznamenáno 119 zvláště chráněných druhů živočichů a mnoho dalších, které jsou uvedeny v Červeném seznamu bezobratlých a obratlovců ČR. Široké spektrum těchto živočichů lze hledat v tekoucích či stojatých vodách (rak kamenáč, listonoh letní nebo různé druhy žab). Korýši a obojživelníci obývají tůně vzniklé pojezdem vojenské techniky. Svě zastoupení má v CHKO Brdy i nelesní fauna a různé (i vzácné) druhy ptáků.

V CHKO Brdy je osm maloplošných zvláště chráněných území: pět přírodních rezervací a tři přírodní památky (obr. č. 6). MZCHÚ zabírají cca 0,4 % celkové plochy CHKO Brdy. Zájmové území je také součástí evropské soustavy chráněných území Natura 2000. Soustavu Natura 2000 tvoří ptačí oblasti a evropsky významné lokality. Ptačí oblasti nebyly na území CHKO Brdy vyhlášeny, ale nachází se zde 16 evropsky významných lokalit (obr. č. 6). Tyto lokality generují ochranu vybraných živočichů, rostlin a přírodních stanovišť (Plán péče, 2020).

Obr. č. 6: Maloplošná zvláště chráněná území v CHKO Brdy (brding.cz, 2019)

4.3. Historická analýza území

Rozsáhlé zalesněné území dnešní chráněné krajinné oblasti má za sebou dlouhou historii, jejíž počátky není možné s přesností datovat. Ačkoli měly Brdy strategickou polohu ve středu Čech, nikdy nebyly souvisle osídleny. Pohoří obecně představovala spíše geografickou hranici, která jednotlivá území spíše oddělovala, než scelovala.

Oblast dnešní CHKO byla charakteristická hornatou zalesněnou krajinou s močály a divokou zvěří. Důvodem k nevhodnosti systematického osídlování území byla také neúrodnost půd. Právě tyto faktory zapříčinily, že se pravěké osady nenacházely v centrální části Brd⁴ a jen výjimečně se vyskytovaly v těsném sousedství Brd (Cílek, 2005). V prostoru Brd a Hřebenů představují výrazné doklady pravěkého osídlení jen hradiště, která však plnila spíše funkci mocenskou-hospodářských a náboženských center určitého významu. Nejznámější hradiště z pravěku v oblasti Středních Brd představuje Plešivec (dnešní katastrální území obce Rejkovice), Žďár (dnešní katastrální území obce Pavlovsko) nebo Třemšín (dnešní katastrální území obce Voltuš).

Skutečný předěl v osídlení Středních a Jižních Brd znamená až velká kolonizace. Zhruba od 2. poloviny 13. století se v Brdech začínají usazovat první osadníci. Ti přicházeli jednak kvůli politické poptávce a jednak kvůli stále se zvyšujícímu počtu obyvatel, která populaci nutila zakládat nové osady na dosud neobydlených místech. Klíčový byl pro nově příchozí populaci výskyt vody, což oblast Brd splňovala (Trávníček, 1984). Sídla byla zakládána u hlavních toků, kolem Litavky, Klabavy, Skalice nebo Červeného potoka.

Pro osadníky nepředstavovalo zdroj obživy zemědělství, podobně jako na většině území tehdejších Čech a Moravy, ale průmysl. Brdy byly bohaté zejména na železnou rudu. Ve 14. století se v Brdech již toto výrobní odvětví běžně vyskytovalo. Uvnitř lesů se zakládaly další osady. Obživa osadníků tak byla spojená především se dřevem. Uhlíři vyráběli v milířích dřevěné uhlí potřebné pro zpracování železa. Toto dřevěné uhlí bylo rozváženo do širokého okolí a milířiště (obr. č. 7), na kterých milíře stály, můžeme v brdských lesích vidět dodnes. Často na ně také odkazují informační tabule.

⁴ včetně Padrtí, kde bylo živnější podloží

Obr. č. 7: Milíře určené k pálení dřevěného uhlí (brdy.info, 2020)

Železářské hutě měly v Brdech a na Podbrdsku velkou tradici. Na počátku 16. století pocházela většina vyrobeného železa v Čechách právě z Brd. V této době brdské železářství vzkvétalo a zaváděly se nové inovace a technické vymoženosti – výkonnější vysoké pece zvané dýmačky⁵, které vyrobily za rok až 50 tun železa. Dýmačky byly na přelomu 16. a 17. století vyměněny za vysoké pece, které byly ještě výkonnější a umožňovaly těžít i méně kvalitní rudy z hlubších partií. Byly to doby, kdy bylo brdské železářství na úplném vrcholu a výrazně mu pomohla i vyšší poptávka po železe v době válek (Cílek, 2005).

Krise přišla na železářství na Podbrdsku v 18. století, kdy se začaly projevovat problémy s nedostatkem dřeva. Jeho spotřeba jakožto žádoucí suroviny byla v té době obrovská. Přesto se ještě v polovině 18. století na Podbrdsku nacházelo 30 vysokých pecí, např. ve Strašicích, Dobřívu, Rožmitálu, Komárovu, již zaniklé obci Padrt' nebo v Jincích, kde vysoká pec stojí dodnes. Vlivem dalších problémů (nahrazování dřeva dalšími nekvalitními palivy, chybějící finance, existence konkurence) ukončila výrobu v Brdech valná většina vysokých pecí v 70. letech 19. století.

⁵ výkonnější šachtové pece zděné kamenem, 3-4 metry vysoké

Na tomto území se v průběhu staletí vyskytovalo také mnoho dalších drobnějších řemeslníků, kteří pracovali se dřevem. Jednalo se o láterníky (dřevorubce), dehtáře nebo lubaře. Tito řemeslníci se živili například loupáním kůry, zužitkovávali pařezy nebo kořeny. Významné z hlediska zpracovávání železa bylo také cvočkařství – kování a výroba cvočků a hřebíků, jež mělo v Brdech (zejména v oblasti Starého Rožmitálu) obrovskou tradici. V Brdech se v této době vyskytovalo mnoho řemesel, která později však zanikla. Jednalo se o velmi náročnou fyzickou práci, která nebyla adekvátně zaplacená. Vlivem toho celé Brdy patřily mezi poměrně chudé oblasti.

Zhruba v 17. století se v Brdech rozvinulo také sklářství. Stejně jako pro železářství i pro sklářství zde byly ideální podmínky. Rozsáhlý lesní prost nabízel v Brdech dostatek dřeva, přístup k vodě a základní suroviny jako vápenec a křemen. Kromě sklářů pracovali ve sklárnách topiči, šmelcíři (taviči) a formíři. Významná brdská sklárna se nacházela od konce 17. století v dnešní obci Míšov. Po jejím zániku vznikla sklárna i v nedalekých Nových Mitrovicích, která fungovala nejdéle ze všech brdských skláren, s přestávkami se zde provoz definitivně zastavil až roku 1931 (brdy.org, 2019). Sklární stávaly také nad vsí Láz a na místě zvaném Na staré huti mezi Teslíny a vsí Věšín.

4.4. Historie Vojenského újezdu Brdy

Od roku 1926, kdy byla na území Brd schválena vojenská střelnice, začaly Brdy novou kapitolu. I přes protesty⁶ tamních obcí, odborníků, široké veřejnosti a známých osobností, kteří se obávali požárů, poškození flóry, zhoršení hydrologických funkcí⁷, byla Dělostřelecká střelnice v Brdech založena roku 1927.

Během 2. sv. války střelnici využívali nacisté. Střelnice byla v roce 1940 rozšířena o území několika obcí⁸. Po skončení 2. sv. války se vystěhovaní lidé mohli do těchto obcí vrátit a střelnice se začala využívat stejně jako před válkou.

Na území střelnice byl v roce 1950 zřízen Vojenský újezd se sídlem v Jincích. V roce 1952 se vojenský újezd znovu rozšířil o území několika obcí. Jednalo se

⁶ např. vydání knihy „Brdy, jejich krásy, poklady a význam“ v roce 1925

⁷ v Rokycanech se za velké náklady během 1. sv. války začal budovat vodovod, posudky však prokázaly, že realizace střelnice hydrologický režim, ani vodovod neohrozí

⁸ Jednalo se o obce Padrt, Kolvín, Skořice, Příkosice, Hořice, Trokavec, Vísky, Myť, Přední a Zadní Záběhlá

o dnes již zaniklé obce Velcí, Hrachoviště, Kolvín, Padrt' a Přední a Zadní Záběhlá (obr. č. 8). Zhruba 700 obyvatel těchto obcí bylo nuceno se přestěhovat a jejich domy byly zbourány. Tento násilný akt připomíná např. pamětní cedule na Kolvíně.

Obr. č. 8: Schéma zaniklých obcí v bývalém VÚ Brdy (Lorenc, 2016)

1:135 000

Autor: Tomáš LORENC, 2016
Vlastní zpracování dle: ArcDATA PRAHA, Arc ČR

Vojenský újezd Brdy využívala armáda jako cvičiště se specializovanou dělostřeleckou a leteckou střelnicí. Do povědomí široké veřejnosti se vojenský újezd a celé Brdy dostaly na začátku nového století. MO dlouze jednalo s americkou stranou o vybudování protiraketové základny USA a jako vhodné místo byl navržen

vrch Břízkovec jen 2 km západně od Padrťských rybníků. Záměr na zbudování radaru v Brdech nebyl přes velkou nevoli dotčených obcí, starostů a obyvatelstva zrealizován a v roce 2009 USA oznámily, že od záměru ustupují.

V roce 2007 byly o víkendech a svátcích od 7 do 21 hodin zpřístupněny okrajové části vojenského újezdu pro pěší a cyklisty (udělat zóny zpřístupnění). Do té doby byl Vojenský újezd Brdy zcela pro veřejnost uzavřený.

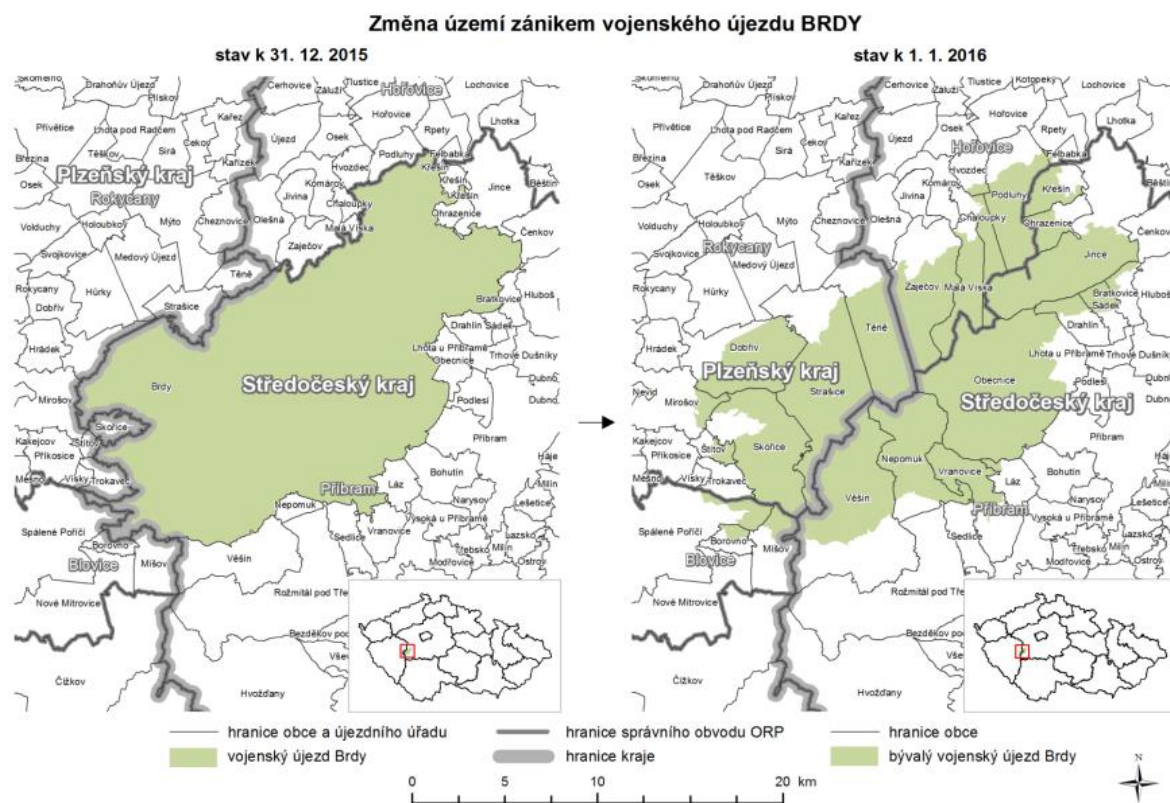
O zrušení vojenského újezdu se začalo veřejně debatovat již několik let před rokem 2016. První záměry optimalizace vojenských újezdů v ČR a zrušení VÚ Brdy zveřejnilo MO v dubnu 2011 (ÚS Brdy, 2013). Od roku 2011 se začaly vést diskuse kvůli nejistotě a otázkám ohledně ochrany přírody a krajiny. Začaly vznikat návrhy na vymezení nejcennějších částí přírody do prvních a druhých zón. Tyto zóny se měly nacházet v chráněné krajinné oblasti, jejíž vyhlášení se také konzultovalo, a jejíž hranice už začala systematicky zpracovávat i Agentura ochrany přírody krajiny ČR (casopis.ochranaprirody.cz, 2019).

Vojenský újezd Brdy s rozlohou 260 km² byl nakonec spolu s Újezdním úřadem vojenského újezdu Brdy zrušený k 31.12.2015 a na jeho území vznikla k 1.1.2016 CHKO Brdy, což je s ohledem na Českou republiku zcela ojedinělá situace. AČR si ponechala pouze posádkové cvičiště v Jincích.

4.5. Současnost území CHKO Brdy

V poslední den roku 2015 nedošlo jen ke zrušení vojenského újezdu Brdy, změn doznalo i samosprávné členění. Na úrovni správního obvodu obce s pověřeným obecním úřadem přestal existovat správní obvod VÚ Brdy. Tento správní obvod zaujímal celou plochu vojenského újezdu a od 1.1.2016 byl rozdělen mezi přilehlé obce. Tím došlo ke změně správních obvodů a obcí a ke změně hranic kraje (viz obr. č. 9). Rozloha Středočeského kraje, kam správní obvod Brdy patřil, se zmenšila o 87,9 km². Naopak rozloha Plzeňského kraje se o tuto výměru zvětšila (viz obr. č. 9).

Obr. č. 9: Změna území zánikem vojenského újezdu Brdy (ČSÚ, 2020)

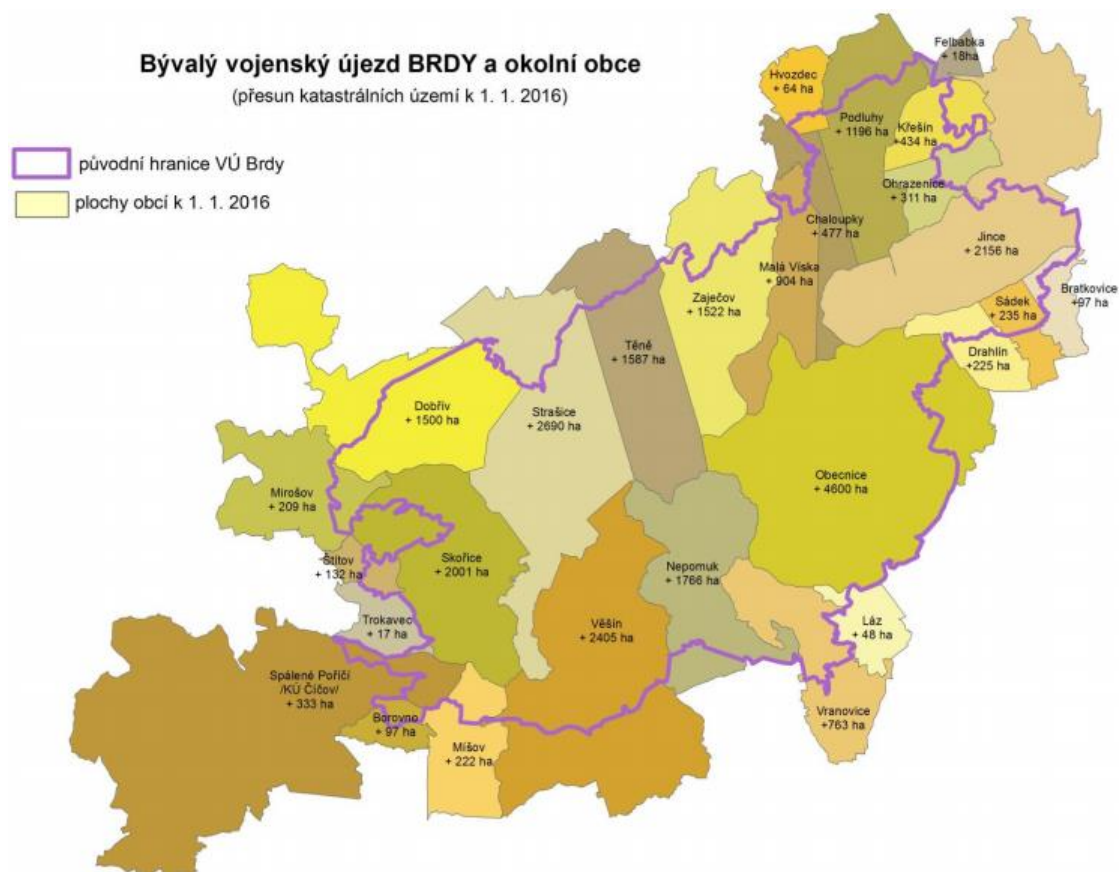
Tímto aktem nedošlo jen ke změně hranic krajů, ale přirozeně se změny dočkaly i nižší územní celky, okresy a ORP, v tomto případě okres a ORP Příbram. Toto ORP se zmenšilo o 129,7 km². O 41,8 km² se však zvětšila plocha ORP Hořovice (i okresu Beroun), který do CHKO Brdy zasahuje ze severní části (ČSÚ, 2020).

Z obrázků č. 9 a 10 výše je patrné zrušení katastrálního území vojenského území Brdy. Toto území se rozčlenilo do 27 obcí, přičemž největší katastr získala obec Obecnice (46 km²).

Území bývalého vojenského újezdu nadále zůstává v majetku ministerstva obrany, AČR stále využívá některá místa. Severní část CHKO Brdy spadá do režimu „objektů důležitých pro obranu státu“ a v případě potřeby tak může být znovu otevřena.

Z hlediska architektury tu nalezneme pozůstatky cvičných vojenských objektů, pozůstatky zaniklých obcí, roubená stavení, ale také pozdější zděné stavby. Dnešní podobu Brd významně ovlivnila nízká úrodnost zdejší krajiny, nerostné bohatství, rozlehlé horské lesy i strategické využití území pro vojenské účely.

Obr. č. 10: Změny katastrálního vymezení obcí po vyhlášení CHKO Brdy (ČSÚ, 2020)

Zájmové skupiny působící na území CHKO lze aktuálně rozdělit do tří skupin: Správa CHKO Brdy, hospodářské subjekty (především Vojenské lesy a statky ČR, s.p., Arcibiskupství pražské, Lesy ČR, zemědělci) a subjekty v oblasti cestovního ruchu (obce, kraje, provozovatelé služeb v ČR, destinační managementy).

V CHKO Brdy je z hlediska ochrany přírody a krajiny kladen důraz na péči o území, což zahrnuje péči o krajinný ráz, péči o vodu, péči o bezlesé plochy a péči o lesní porosty. Krajinný ráz je dán zejména nezastavěností území, kdy je možné se vzdálit od civilizace. Pro zachování pro Brdy typického krajinného rázu byla, je a bude klíčová úzká spolupráce všech aktérů v území. V této otázce se ale všichni aktéři neshodnou a mohou vznikat rozpory v názorech na výstavbu a vytváření nové infrastruktury cestovního ruchu. Neméně důležité je také zachytávání vody v krajině a zpomalování jejího odtoku, neboť z pramenné oblasti voda drobnými vodními toky území CHKO opouští (Ekocentrum Orlov, 2019). Na hospodaření s vodou v území, především co se týká meliorací a protipovodňových opatření, jsou taktéž rozdílné názory subjektů i jednotlivých obcí.

Lesy v CHKO jsou z hlediska převažující funkce hospodářské. Zde narážíme na poslední třetí plochu, kdy zájmy hospodářských subjektů jsou v rozporu s dlouhodobým cílem ochrany přírody týkající se změny v druhovém složení lesů v CHKO. Pro zachování rozsáhlých lesů do budoucnosti je totiž nutné zvyšovat podíl listnáčů a jedle a s dotační podporou z evropských či národních zdrojů postupně přeměňovat produkční hospodářské smrkové porosty, které jsou ohrožované klimatickými změnami a rizikem kalamitního rozpadu (Ekocentrum Orlov, 2019).

V Brdech se také provádí péče o bezlesé plochy. Existují zde dva typy těchto ploch a cílem je bezlesí udržovat, ať už pravidelným sečením luk, nebo vyřezáváním náletu dřevin a řízeným vypalováním. Právě na požárech, ať už těch, které jsou součástí přirozených přírodních procesů, nebo těch řízených armádou, které ty přirozené mohou napravit, jsou závislá vřesoviště. Tato vřesoviště najdeme na dopadových plochách (Brda, Jordán, Tok a další), jedná se tedy o druhově vzniklé plochy. Druhým typem bezlesých ploch jsou plochy po zaniklých obcích (Padrtě, Kolvín, Hrachoviště a další) (Fišer, 2016).

CHKO Brdy byla zřízena za účelem společenského poslání, jehož způsob naplnění definuje Plán péče o CHKO Brdy 2016-2025.

Plán péče o CHKO specifikuje i konkrétní předměty ochrany, kterými jsou:

- harmonicky utvářená převážně lesní krajina vrchoviny s bezlesými enklávami a minimálním osídlením
- bezkolencové a pcháčové louky
- vřesoviště
- rašeliště, prameniště a mokřady a společenstva na ně vázaná (např. podmáčené smrčiny, prameništní olšiny)
- skalní výchozy, kamenná moře a sutě a společenství na ně vázaná (např. vegetace silikátových skal, suťové lesy)
- další přírodě blízká nebo přirozená lesní i nelesní společenství a na ně vázané vzácné a zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů
- paleontologická naleziště
- předměty ochrany evropské soustavy chráněných území Natura 2000 - Evropsky významných lokalit vymezených nařízením vlády č. 132/2005, které do CHKO zasahují (brdy.ochranaprirody.cz, 2019).

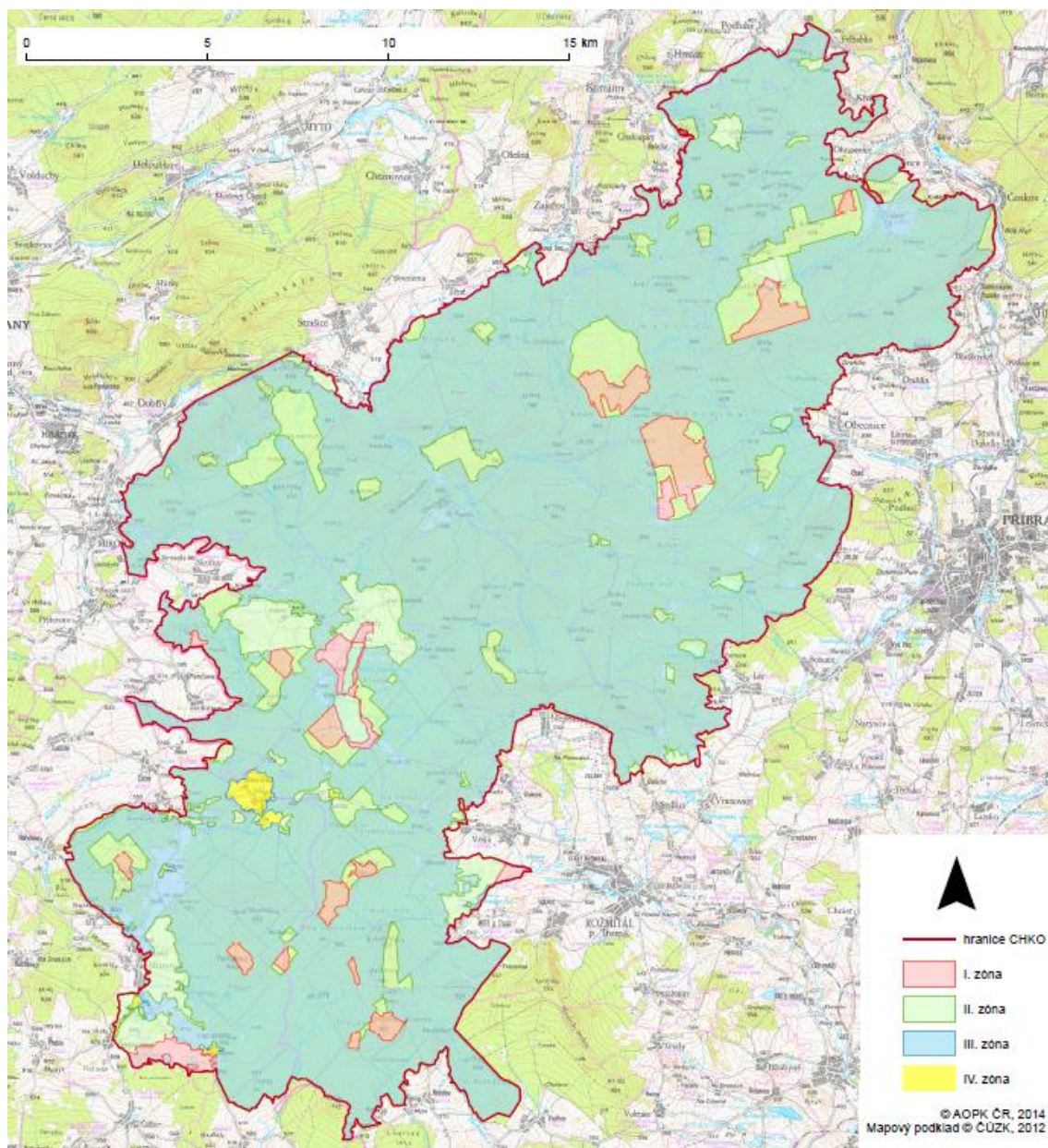
MŽP vyhlásilo v CHKO čtyři zóny ochrany přírody podle přísnosti, které upřesňují v CHKO stupeň ochrany. Nejprísněji chráněná je I. zóna (na obrázku č. 11 vyznačena červenou barvou), která však zabírá nejmenší plochu (necelá 4%). Do této zóny patří částí téměř všech dopadových ploch (včetně vřesovišť), což jen dokládá,

jak unikátní lokality armáda svou činností vytvořila. Dále sem řadíme okolí Padrt'ských rybníků, lokalitu kolem nejvyššího vrcholu Tok a v jižní části Brd například Třemšín a kamenná moře u Nových Mitrovic. Největší plochu CHKO Brdy však zabírají plochy III. a IV. zóny ochrany, tedy těch nižších z hlediska ochrany přírody (viz tab. č. 2)

Tab. č. 2: Rozložení zón ochrany v CHKO Brdy (vlastní zpracování dle aktualne.cz, 2016)

Zóna	Výměra (km²)	Výměra (%)
I.	12,1	3,51
II.	39,9	11,57
III.	291,1	84,38
IV.	1,9	0,55
Celkem	345	100

Obr. č. 11: Zóny ochrany přírody v CHKO Brdy podle přísnosti režimu (brdy.ochranaprirody.cz, 2019)

Na dotčeném území fungují přesné limity rozvoje území, které souvisí s využitím Brd. Z rozhodnutí MO došlo ke zřízení bezpečnostních pásem do některých částí bývalého VÚ Brdy (obr. č. 11). Tyto části dnešní CHKO Brdy jsou vymezeny výstražnými značkami (obr. č. 12) se zákazem vstupu. Jedná se o:

- trvale nepřístupné části zrušeného VÚ Brdy – Posádkové cvičiště Jince, které stále využívá AČR
- trvale nepřístupné části zrušeného VÚ Brdy s vyznačením bezpečné zóny – Přední a Zadní Bahna

- trvale nepřístupné části zrušeného VÚ Brdy s průchodem po značených zpevněných komunikacích a trasách – cílové dopadové plochy Jordán, Tok a bývalé střelnice Kolvín, Padrt

- trvale nepřístupné plochy, kde ještě nebyla provedena pyrotechnická asanace – četné, lokální plochy menší velikosti, kde z technických důvodů není možné pyrotechnický průzkum realizovat, tyto plochy jsou mimo katastrální území i parcely

Obr. č. 12: Výstražné značky na SZ okraji posádkového cvičiště a u pěchotní střelnice Kolvín (vlastní zpracování, 07/2019)

Budoucí využití těchto trvale nepřístupných částí bude vždy podřízeno zájmům na obranu státu. Na rozdílných zájmech v území je vždy nutné spolupracovat s orgány státní správy (v tomto případě MO) a s úsekem ochrany přírody a krajiny (v tomto případě Regionální pracoviště AOPK). Koordinace jednotlivých orgánů a jeho složek je nutná i z kvůli bezpečnostním opatřením, ze kterých vyplývají překryvy využití území pro vojenský výcvik AČR, s využitím hospodářským (lesnicko-hospodářským a vodohospodářským) a s požadavky na zajišťování ochrany přírody a krajiny (péče o lesy, bezlesí a o vodu).

5. Rešerše existujících rozvojových dokumentů pro území CHKO Brdy

Po zrušení vojenského újezdu se vyskytly obavy odborníků i veřejnosti, jak bude s unikátním územím, ve kterém se nachází mnoho významných přírodních ploch a ekosystémů, nakládáno. Bylo tedy nezbytné zajistit koordinaci budoucích zásahů ve vztahu k ochraně přírody, infrastruktury a rozvoji cestovního ruchu.

5.1. Územní studie Brdy (2013)

První územní studie Brdy (dále ÚS Brdy) byla zpracována v listopadu 2013, což je období, kdy ještě existoval VÚ Brdy, ale jeho zrušení již bylo kvůli schválení návrhu optimalizace Vojenských újezdů nevyhnutelné a MŽP veřejně oznámilo záměr na vyhlášení CHKO Brdy. Pořizovatelem území studie byl Krajský úřad Plzeňského kraje, odbor regionálního rozvoje, oddělení územního plánování. Vedoucím projektu a zodpovědnou projektantkou byla Ing. arch. Veronika Šindlerová.

ÚS⁹ Brdy měla za cíl prověřit podmínky udržitelného rozvoje s ohledem na možné zrušení VÚ a s ohledem na možné vyhlášení CHKO. Dále měla za cíl posoudit deficit a potenciál řešeného území ve všech pilířích – sociální, ekonomický a environmentální, jakožto analyzovat i problematiku infrastruktury, dopravní dostupnosti a dostupnosti občanského vybavení.

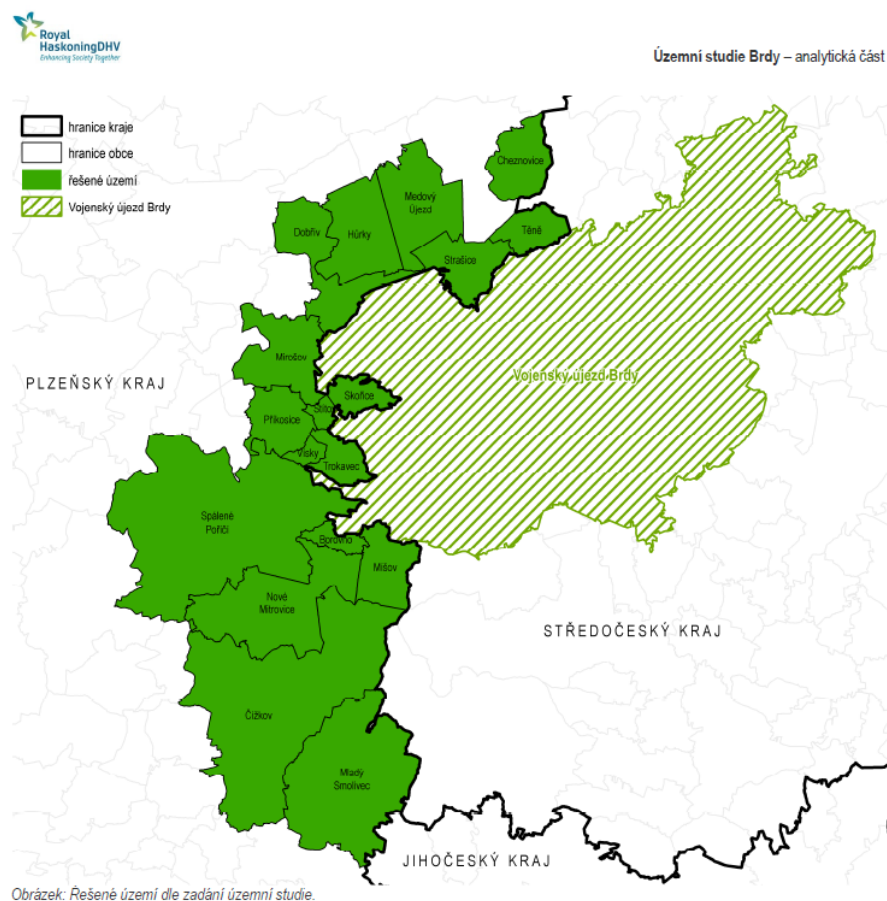
Řešeným územím byla správní území obcí v Plzeňském kraji, které se svou hranicí dotýkaly bývalého VÚ Brdy, a na které mohlo mít zrušení VÚ velký vliv z hlediska rozvoje území. Jednalo se o ORP Rokycany, Blovice a Nepomuk. Potenciální rozvoj obcí v ORP Příbram a Hořovice spadající do Středočeského kraje ÚS neanalyzovala.

Ačkoli byly zájmovým územím v ÚS obce v Plzeňském kraji (obr. č. 13), lze předpokládat, že se podmínky pro udržitelný rozvoj území obcí po zrušení VÚ vzhledem k jinému příslušenství kraje nebudou zásadně odlišovat. Pro přilehlé obce k VÚ v Plz. i Stř. kraji dlouhá léta platilo, že VÚ je neprostupnou oblastí a má charakter vnitřní „státní“ hranice. Díky tomu se obce nacházely na rozhraní dvou

⁹ obecný význam a účel územní studie je popsán v § 30 zák. č. 183/2006 Sb., stavební zákon

rozdílných světů – režim běžného charakteru užívání území vs. zvláštní režim podřízený zájmům armády.

Obr. č. 13: Řešené území ÚS Brdy z roku 2013 (ÚS Brdy, 2013)

Obrázek: Řešené území dle zadání územní studie.

ÚS Brdy interpretovala základní údaje o obcích v řešeném území a o samotném řešeném území, které má z hlediska sídelní struktury periferní charakter, jelikož se v něm nenachází žádné významné centrum osídlení. Statut města mají v zájmovém území jen Mirošov a Spálené Poříčí - centra osídlení lokálního významu. S tímto vymezením korespondovala i hierarchie sídelní struktury v ÚS Brdy z roku 2017 (viz kapitola 5.2.). Tato novější studie zařadila mezi regionální centra pouze středočeská města Příbram, Hořovice a Rožmitál, která do řešeného území ÚS Brdy z roku 2013 nespádala. Studie dále analyzovala historický vývoj sídelní struktury a komplexně také historii VÚ Brdy, kterou zpracovatelé rozdělili do odlišných historických etap (do r. 1938, 2. sv. válka, 1945-89, po r. 1989).

Analytická část ÚS Brdy identifikovala kategorie zón dle převládajícího způsobu využití území. V obcích převažuje zóna trvalého bydlení. Zastoupeny jsou

také chaty, chalupy a zahrádky, tedy zóny individuální rekreace, které k venkovskému charakteru krajiny patří. Zóna občanského vybavení je v řešeném území pouze v centrální části měst Mirošov a Spálené Poříčí a také v početnějších Strašicích a Dobřívu. V ostatních obcích zájmového území snad jen s výjimkou obecních úřadů a malých obchodů se smíšeným zbožím jakákoli základní občanská vybavenost chybí. Kromě individuální rekreace se před vznikem CHKO samozřejmě setkáváme i s extenzivní rekreací v přírodě (pěší a cyklistická turistika a jiné formy každodenní rekreačních aktivit). Brdy jsou oblastí hospodářsky využívaných lesů. I před existencí CHKO byla zejména v oblastech severní a jižní části Spáleného Poříčí zóna extenzivní produkce na lesních plochách. Na dalších plochách se střídaly zemědělské a přírodní plochy a kromě intenzivní zemědělské produkce probíhá i průmyslová výroba. Výrobní areály byly zastoupené v plošně větších sídlech. Poslední hodnocenou zónou v řešeném území byly chráněné lesní plochy, které se v této době rozprostíraly na zalesněných MZCHÚ a evropsky významných lokalitách.

Pro zajištění budoucí ochrany významných hodnot v území VÚ Brdy byly po jeho zrušení diskutovány tři možné varianty forem ochrany: Přírodní park s MZCHÚ, který by navazoval na již existující přírodní parky v území, a dále dvě velkoplošné formy ochrany přírody pod záštitou CHKO. První (plošně menší) varianta navrhovala vyhlášení CHKO v hranicích VÚ a nezasahovala do intravilánu obcí. Druhá (tzv. velká) varianta uvažovala území charakterově stejné VÚ, tzn. i přilehlé území Jižních Brd. Právě tato varianta byla po projednání zvolena. Od roku 2011 začal proces vyhlášení CHKO, který vyžadoval splnění dílčích kroků. Předpokládaná náročnost procesu byla stanovena na 2-3 roky.

Navržená hranice CHKO Brdy měla zohlednit ochranu území, zastoupení společenstev typických pro Brdy a zároveň měla vést po hranicích pozemkových parcel. Především pak nová hranice CHKO měla být vedena po hranicích VÚ, což se i stalo a CHKO bývalý VÚ ve velké části kopíruje. ÚS Brdy dále analyzovala veškeré soustavy významných ekosystémů v území, geologické hodnoty v území, krajinný ráz, dopravu, veškerou hospodářskou činnost v území, práci s veřejností a také rekreaci, která dosud nebyla na území příliš významná. Vše vychází z Plánu péče o CHKO Brdy. Analyzována byla problematika výstavby, pro kterou byl stanoven dlouhodobý cíl zachování volné krajiny bez zástavby.

ÚS Brdy byla pořízena z návrhu Aktualizace č.1 Zásad územního rozvoje (ZÚR) Plzeňského kraje. Aktualizace č. 1 ZÚR vymezila novou specifickou oblast nadmístního významu SON5 Brdy, která vykazovala zvýšenou míru problémů z hlediska ekonomického a sociálního pilíře. Obce spadající do řešeného území studie nespádaly automaticky do oblasti SON5 Brdy. Vyjmutá z ní byla města Mirošov a Spálené Poříčí. Podle dílčích závěrů a doporučení pro úpravu návrhu Aktualizace č. 1 ZÚR Plzeňského kraje by se do oblasti SON5 Brdy správní území těchto měst dala zařadit, neboť z hlediska vyváženosti územních podmínek a aspektů udržitelného rozvoje území vykazovaly obdobné problémy jako ostatní obce. V rámci analýzy relevantních nástrojů územního plánování ÚS dále analyzovala územní plány obcí v území, územně analytické podklady Plzeňského kraje a ORP a strategické a koncepční dokumenty, které vymezily čtyři problémové okruhy.

Jedním z nich byl územní rozvoj, který patří i mezi klíčová slova této závěrečné práce. Hlavním cílem bylo zlepšení technické vybavenosti obcí a jejich vazby. ÚS popsala z hlediska předpokladů rozvoje území jako problém neuspokojivý stav některých ploch a budov v obcích. Řešené území však do budoucna disponuje výhodami v hodnotě krajiny a širokým potenciálem aktivních forem rekreace (pěší, cyklo a hipo turistika, zimní sporty). Je tedy nutné služby v obcích doplnit. Dále byla hodnocena problematika vodohospodářské infrastruktury. Klíčový je pro rozvoj vazeb v území doprava, zde konkrétně zlepšení dopravní obslužnosti a rozvoj dopravní sítě a její návaznost. Severní část řešeného území je i vlivem dálnice D5 velmi dobře dostupná pro osobní automobilovou dopravu. Stejně tak severním okrajem území prochází celostátní železniční trať.

Z hlediska realizační předpokladů CR není podstatná jen doprava, ale i materiálně technická základna, kam patří ubytovací a stravovací služby. V řešeném území téměř v polovině obcí chyběl jakýkoli druh těchto služeb, přičemž převažovala nabídka v zařízeních nižší kategorie (turistické ubytovny atd.). Zařízení s vyšší kvalitou ubytování bylo možné nalézt pouze ve Spáleném Poříčí. Můžeme tedy opět zhodnotit, že nabídka ubytování a stravování v regionálních centrech ve Středočeském kraji s vazbou na toto území bude pro turisty atraktivnější. V řešeném území jsou z hlediska atraktivit CR hlavní kulturně historické atraktivity CR, hlavní přírodní atraktivity CR a hlavní nehmotné atraktivity CR.

Poslední kapitola ÚS Brdy byla zaměřena na identifikování problémů rozvoje území obcí. Na základě empirické analýzy došlo k detailní charakteristice urbanistických, dopravní, hygienických a krajinných problémů a závad rozvoje území jednotlivých obcí v řešeném území. Pro rozvoj území obcí představuje problém také existence VÚ Brdy, který obcím působí/působil hydrologické (riziko povodní), administrativní (rozvoj zástavby), dopravní (vysoká intenzita) problémy a v neposlední řadě fungoval jako bariéra rozvoje a prostupnosti. Potenciální problémy rozvoje území obcí vyplývající z budoucího vyhlášení CHKO pak byly v rámci ÚS Brdy řešeny se starosty obcí v řešeném území. Pro většinu obcí nebyly identifikovány problémy rozvoje obce, které by z případného vyhlášení CHKO vyplývaly. Pouze některé obce vykazovaly možný problém v omezených možnostech využívání území, hospodaření v krajině a stávající zástavby, což pouze vychází z existence ochranných zón v CHKO, které zůstanou nezbytným opatřením v rámci ochrany přírody a krajiny.

Pro scénáře budoucího rozvoje řešeného území byl rozvojový potenciál vyjádřen pomocí gradientu rozvojového potenciálu území obcí v mapových přílohách. Gradient vytvořil škálu pěti stupňů od velmi vysokého až po nulový a bral v potaz sadu indikátorů, která se u každé řešené obce v území skládala z polohy, dopravní dostupnosti, ekonomické základny, občanského vybavení, plošných rozvojových možností obce, potenciálu pro cestovní ruch atd. Z komplexního pohledu vyjadřovaly velmi vysoký či vysoký potenciál rozvoje obce města Spálené Poříčí, Mirošov, obce Strašice a Dobřív. Naopak nízký nebo nulový gradient potenciálu rozvoje obce vykazovaly velmi malé obce přibližně do 100 obyvatel.

5.2. Územní studie Brdy (2017)

Územní studie Brdy (dále ÚS Brdy) pořídilo Ministerstvo pro místní rozvoj, odbor územního plánování, oddělení územního rozvoje. Zpracovatelem ÚS Brdy byla firma ŽALUDA, projektová kancelář, pod vedením Ing. Eduarda Žaludy, autorizovaného architekta pro obor územní plánování.

ÚS Brdy byla zpracována v souladu s § 25 stavebního zákona jako podklad pro pořizování politiky územního rozvoje, územně plánovacích dokumentací a jejich změn a aktualizací. Do Evidence územně plánovací činnosti ČR byla zapsána 13. 12. 2017 (mmr.cz, 2019).

Řešené území ÚS Brdy zahrnovalo celé území bývalého vojenského újezdu Brdy a okolní přilehlé obce. Jednalo se o území na rozhraní Středočeského a Plzeňského kraje zasahující obvody obcí s rozšířenou působností Příbram, Hořovice, Rokycany, Blovice a Nepomuk.

Cílem ÚS Brdy bylo zdokumentování stavu území, ověření možností budoucího využití prostoru bývalého vojenského újezdu Brdy včetně širších územních souvislostí a návrh možností dalšího rozvoje této oblasti s ohledem na přírodní, sociální a hospodářské podmínky a limity území. ÚS Brdy by měla sloužit jako podklad pro koordinaci rozvoje území bývalého VÚ Brdy a přilehlých obcí.

Na dotčeném území fungují přesné limity rozvoje území, které souvisí s využitím Brd. Z rozhodnutí MO došlo ke zřízení bezpečnostních pásem do některých částí bývalého VÚ Brdy, podrobněji popsány v kapitole 4.5.

ÚS Brdy je nástrojem pro ověření možností a podmínek změn v území sloužícím následně jako podklad k pořizování politiky územního rozvoje, územně plánovací dokumentace a jejich změnám a pro rozhodování v území.

Tato studie stanovuje v kapitole 4. obecné zásady základní koncepce rozvoje území, které zajišťují koncepční a koordinační soulad při potenciálním rozvoji území, a pro následné rozhodování o změnách v území. Jedná se o následující obecné zásady, které zpracovatel vymežil do bodů A - L:

- *(a) sídelní struktura se má rozvíjet v prostoru urbanizačních os (území koncentrovaného sídelního rozvoje)*
- *(b) komplexně zajišťovat podmínky pro bydlení v obcích s cílem zamezit výraznému snižování počtu obyvatel (základní občanské vybavení)*
- *(c) chránit a rozvíjet území Brd pro účely obrany státu a pro účely ochrany přírody a krajiny*
- *(d) rozvázný rozvoj území ve vztahu ke zvýšené ochraně přírodních a krajinných hodnot a tyto hodnoty chápat jako nejvýznamnější atraktivitu cestovního ruchu, tyto hodnoty šetrným způsobem využívat pro turistiku a rekreační aktivity*

- (e) *volnou brdskou krajinu chránit před zastavěním a pro rozvoj používat prioritně zastavěné území*
- (f) *zvyšovat ekologickou stabilitu území ochranou nezastavěného území*
- (g) *rozvíjet území Brd jako rekreační prostor pro obyvatele okolních i vzdálenějších sídel*
- (h) *rozvíjet regionální centra osídlení s komplexní infrastrukturou*
- (i) *posilovat základní dopravní síť zajišťující napojení území na silnice vyšších tříd a vyšší správní centra a zprostředkující hlavní dopravní vazby v rámci řešeného území mimo území ODOS*
- (j) *z hlediska územního rozvoje usilovat o demografickou stabilizaci území, snaha o zamezení výrazného vyliďňování dotčených obcí a jejich přeměny na rekreačně využívané obce*
- (k) *zlepšovat podmínky pro bydlení rozvojem veřejné infrastruktury*
- (l) *mimo území ODOS rozvíjet výrobní aktivity pouze v rozsahu stávajících výrobních areálů, mimo výrazně urbanizovaná území měst umožnit pouze extenzivní a ekologicky šetrné formy výrobních aktivit; hospodářský rozvoj území orientovat převážně na sektor služeb a vybavenosti pro cestovní ruch.*

Obecné zásady koncepce rozvoje území popisují důležitost nezastavěnosti Brd. Případné rozšiřování veřejné infrastruktury se podle těchto zásad mají umísťovat do okolních obcí, tedy do již zastavěného území. Jedná se o zásadu, kterou uznávají všechny zpovídané osoby. S tím souvisí i koncentrace občanské vybavenosti a dopravní dostupnost, které mají pomoci zamezovat vyliďňování spíše venkovské oblasti. Propojování (obnova a rozvoj cestní sítě) zastavěného území s volnou přírodou je významným každodenním činitelem nejen pro potřeby návštěvníků a turistů.

Zásady koncepčního rozvoje území podporují šetrné využití krajiny pro cestovní ruch. V zájmovém území se podle bodu (g) má rozvíjet rekreace pro blízké i vzdálenější obyvatele, nicméně rekreační a turistické aktivity nesmí narušit ekologickou stabilitu a ekologické hodnoty v území. Autoři ÚS Brdy zdůrazňují rozvoj krajinné zeleně a vodních prvků v krajině, nesnižování retenční schopnosti krajiny a realizace skladebných částí ÚSES.

Zásada koncepce rozvoje území (c) pak zdůrazňuje, že území Brd slouží i pro účely obrany státu, a proto je toto území nutné chránit a podporovat jeho rozvoj i pro tyto potřeby.

ÚS Brdy stanovuje kromě základních koncepcí rozvoje území také základní zásady koncepce ochrany a rozvoje hodnot území. Tato koncepce dbá na zachování celistvosti krajiny lesů v Brdech, ochraně a rozvoji přírodních, kulturních a civilizačních hodnot.

Obecné zásady koncepce ochrany a rozvoje hodnot území byly rozděleny do tří kategorií:

PŘÍRODNÍ HODNOTY

- a) zachovat celistvost lesních ploch na území CHKO Brdy, zachovat rozsah lesních ploch podél obvodu hranice CHKO Brdy; podporovat kvalitu lesních porostů v souvislosti s vodním režimem a zlepšením retence území zejména v návaznosti na I. a II. zóny CHKO Brdy;*
- b) nepřipouštět zásahy narušující krajinný ráz, zejména zachovat členění přechodu mezi luční a lesní krajinou, zachovat volné dálkové pohledy na Brdskou vrchovinu bez konkurujících či zasahujících staveb a zařízení;*
- c) chránit volnou krajinu (nezastavěné území) před zastavěním, přednostně pro výstavbu využívat rezervy v zastavěném území a zastavitelné plochy;*
- d) podporovat realizaci revitalizačních, retenčních a ekologicko-stabilizačních opatření na vodních tocích i ve vazbě na ně;*
- e) podpořit zakládání a obnovu ploch významné zeleně v krajině i v sídlech, zejména formou doprovodných liniových výsadeb, skupinových porostů a solitérních stromů; podporovat obnovu a rozvoj krajinných struktur ve volné krajině;*
- f) f individuálně posuzovat záměry (stavby, zařízení nebo jiná opatření) v nezastavěném území zejména s ohledem na krajinný ráz a možné negativní vlivy na okolní plochy volné krajiny; nepřipustit výstavbu realizovatelnou v zastavěném území nebo zastavitelných plochách.*

KULTURNÍ HODNOTY

- g) chránit a obnovovat kulturní hodnoty území, zejména historicky, urbanisticky a architektonicky významné stavby a soubory staveb, podporovat jejich veřejné využívání, vhodně komponovat jejich bezprostřední okolí a návaznost na sídelní strukturu;*
- h) chránit významné relikty vojenského využití Brd a podporovat jejich využití pro cestovní ruch jakožto významný kulturní a historický aspekt Brd;*
- i) respektovat urbanistickou strukturu a při umisťování staveb vycházet z existujícího prostorového uspořádání sídel, přednostně navazovat na stávající zástavbu a respektovat její stávající charakter;*

CIVILIZAČNÍ HODNOTY

- j) chránit a účelně rozvíjet systémy veřejné dopravní a technické infrastruktury; rozvoj sídel přednostně soustředit v dosahu provozovaných systémů dopravní a technické infrastruktury;*
- k) chránit a rozvíjet systém veřejných prostranství a zlepšovat jeho vzájemnou provázanost, zvyšovat prostupnost území a dále rozvíjet cestní síť v krajině mimo CHKO Brdy; rozvíjet propojení sídel s volnou krajinou;*
- l) podporovat veřejné užívání cest v rámci CHKO Brdy zejména pro pěší a cyklistickou dopravu, zlepšovat vazby na okolní sídla (zejména na nástupní místa);*
- m) rozvíjet cesty v krajině ve vazbě na vodní toky a plochy mimo území ODOS a využívat vodní prvky pro rozvoj rekreačních aktivit v krajině při zachování využití vodních prvků přírodě blízkým způsobem, umožnit veřejný přístup k vodním prvkům; zachovat a zvyšovat fyzickou a biologickou prostupnost krajiny;*
- n) chránit stabilizované plochy občanského vybavení ve struktuře sídel a dále podporovat přirozenou integraci objektů a zařízení občanského vybavení v obytném území sídel.*

ÚS Brdy stanovuje územní zóny, které vyjadřují charakter urbanistického rozvoje území a míru urbanizace jednotlivých částí řešeného území. Jedná se o tyto tři zóny:

- území koncentrovaného sídelního rozvoje (urbanizovaná území s vyšším významem v rámci systému sídelní struktury)
 - urbanizační pás podél severozápadního kraje CHKO Brdy od města Hořovice až ke Spálenému Poříčí, centrem pásu jsou severněji položené Hořovice, které mají napojení na dálnici D5 a mezinárodní železniční koridor
 - souvisle urbanizované sídlo v údolí Litavky – území Jinců, které je přechodem mezi Středními Brdy (CHKO Brdy) a Hřebený
 - urbanizační pás podél východního kraje CHKO Brdy, obklopující část železniční trati ze Zdic do Protivína a část silnice I/18 na trase Příbram – Rožmitál pod Třemšínem, centrem pásu je okresní město Příbram, které má napojení na dálnici D4
 - území extenzivního sídelního rozvoje (území stabilizované sídelní struktury v jižní části Brd)
 - hlavní centra pro toto území jsou města Spálené Poříčí a Rožmitál pod Třemšínem, kde je nutné posilovat dostupnost těchto center a dopravní vazby
 - zóna uzavírá území CHKO Brdy z jihu prstencem obcí, které mají převážně rozptýlenou sídelní strukturu, skládající se z malých sídel orientovaných převážně na zemědělství
 - území s minimálními nároky na změny (vnitřní území Brd)
 - jádrem této zóny jsou nejcennější části CHKO Brdy a vymezené území identifikované jako objekt důležitý pro obranu státu (ODOS),
 - zóna reprezentující koordinaci zájmů obrany státu a ochrany přírody a krajiny
- ÚS Brdy analyzuje také hierarchii sídelní struktury. Ta má mít převážně venkovský charakter, neboť jsou v zájmovém území obce převážně v zemědělské krajině. Výjimkou je sídelní těžiště Příbrami a rozvíjející se mikroregion Hořovicka – osa Chaloupky, Komárov – Hořovice. Tato území poskytují dobrou dostupnost na ose Praha – Plzeň, což znamená větší dostupnost pracovních příležitostí a služeb. S rostoucí vzdáleností od hlavních center osídlení v Brdech (Hořovice a Příbram) se zvyšuje míra perifernosti obce. Tato míra je největší na jihu zájmového území, tedy na rozhraní tří krajů – Středočeského, Plzeňského a Jihočeského.

Z výše uvedeného ÚS Brdy vymezuje tři typy hierarchie sídelní struktury:

- 1) Regionální centra s komplexní infrastrukturou (Příbram, Hořovice, Rožmitál p. Třemšínem)
 - Rozvinutá veřejná infrastruktura, těžiště sídelní struktury, vybavenost a existence zařízení sloužících pro cestovní ruch, spádová centra z pohledu dojíždění obyvatel z okolních obcí
- 2) Mikroregionální centra se základní vybaveností (Jince, Mirošov, Spálené Poříčí, Strašice)
 - centra zajišťující základní občanskou vybavenost pro okolní obce a základní služby cestovního ruchu
- 3) Obce se základní infrastrukturou plnící funkci nástupních ploch (Dobřív, Skořice, Míšov, Zaječov, Nepomuk, Láz, Obecnice, Orlov)
 - obce nabízející základní infrastrukturu a předpoklady pro zajištění základních služeb pro rozvoj cestovního ruchu

V kapitole č. 5 zpracovatel stanovuje zásady pro rozvoj sídelní struktury a zásady pro vymezení zastavitelných ploch. Dále je zde zaměřeno na základní požadavky pro umístování a prostorové uspořádání staveb mimo zastavěné území.

V nezastavěném území je umístování staveb umožněno v § 18 (5) stavebního zákona:

V nezastavěném území lze v souladu s jeho charakterem umísťovat stavby, zařízení, a jiná opatření pouze pro zemědělství, lesnictví, vodní hospodářství, těžbu nerostů, pro ochranu přírody a krajiny, pro veřejnou dopravní a technickou infrastrukturu, pro snižování nebezpečí ekologických a přírodních katastrof a pro odstraňování jejich důsledků, a dále taková technická opatření a stavby, které zlepšují podmínky jeho využití pro účely rekreace a cestovního ruchu, například cyklistické stezky, hygienická zařízení, ekologická a informační centra. Uvedené stavby, zařízení a jiná opatření včetně staveb, které s nimi bezprostředně souvisejí včetně oplocení, lze v nezastavěném území umísťovat v případech, pokud je územně plánovací dokumentace výslovně nevylučuje.

Výše uvedené je v CHKO Brdy realizováno následovně: Umístování a uspořádání staveb mimo zastavěné území je definována hranice, která zachycuje

nejhodnotnější přírodní lokality, tedy i území I. a II. zóny ochrany přírody, a vymezené území pro obranu státu. Omezení či úplné vyloučení umístování staveb je na těchto územích potřebná (viz kapitola 4.2.).

V zákoně 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, jsou však umožněny výjimky v případě, kdy jiný veřejný zájem převažuje nad zájmem ochrany přírody. Režim v těchto zónách je však velmi přísný a specifický, což znamená, že jakékoli konkrétní zásahy se musí posuzovat individuálně s ohledem na požadavky, které vyplývají z platných právních předpisů.

Ve III. zóně CHKO Brdy se bez podmínek mohou stavět pouze stavby, zařízení a jiná opatření pro ochranu přírody a krajiny (zejména stavby a opatření nestavební povahy) a dále stavby, zařízení a jiná opatření pro těžbu nerostů (nutná koordinace se zájmy ochrany přírody a krajiny). Stavby, zařízení a jiná opatření např. pro vodní hospodářství, zemědělství a lesnictví, snižování nebezpečí ekologických a přírodních katastrof, zlepšení podmínek využití nezastavěného území pro účely rekreace a cestovního ruchu je možné realizovat až po formulaci podmínek v územních plánech a jejich změnách.

U staveb, zařízení a jiných opatření mimo území CHKO nejsou podle § 18 odst. 5 stavebního zákona podmínky v územních plánech a jejich změnách tolik přísné, jako u staveb ve III. zóně.

ÚS Brdy stanovuje i zonaci krajiny a zásady rozvoje v zónách - krajina lesní (souvislé lesní celky bez nebo s minimálními stavebními zásahy), lesozemědělská (zemědělská krajina s fragmenty ploch lesa a sídly, čímž se vytváří klasická sídelní struktura venkovského charakteru) a urbanizovaná (intenzivně zastavěné území, kde zástavba a další antropogenní zásahy převládají nad volnou krajinou). ÚS Brdy také analyzuje zásady protierozních, protipovodňových a revitalizačních opatření v krajině.

Důležitým bodem dle studie je koncepce rekreačního využití území. Prioritní rozvoj by měl být soustředěn do okrajových částí středních Brd, to znamená do obcí, které jsou přilehlé k CHKO Brdy. Důvodem je zejména dopravní dostupnost a vybavenost obcí, ačkoli je individuální (viz kapitoly 7 a 8). Hlavní turistické cíle jsou naopak v centrální části CHKO Brdy. Je doporučeno, aby k nim vedly pěší

a cyklistické vazby. Žádné další významné zásahy se v centrálních Brdech dělat nemají.

Pro potřeby cestovního ruchu jsou významná i nástupní místa. Někteří z nich do CHKO přijedou autem, které odstaví na záchytném parkovišti v obci a pokračují na kole nebo pěšky. Nástupní místa před vyhlášením CHKO Brdy chyběla, což mohlo ovlivnit dostupnost i přesvědčení do oblasti příjet. Po prvních čtyřech letech existence CHKO je však situace příznivější.

ÚS dále řeší problematiku kontaminovaných ploch a nevyužívaných objektů jako pozůstatku bývalého vojenského využití. Ačkoli došlo ke zrušení Vojenského újezdu Brdy, území je i nadále předmětem aktivit resortu MO, z nichž vyplývá mimo jiné překryv využití území pro aktivní vojenský výcvik AČR s využitím lesnicko-hospodářským, vodohospodářským a s požadavky na zajišťování ochrany přírody a krajiny. Tím se dostáváme k tzv. třecím plochám, které jsou popsány v kapitole 5.2. Lze tedy očekávat, že jakékoliv budoucí aktivity pro rozvoj cestovního ruchu nebo veřejné infrastruktury na území zrušeného Vojenského újezdu Brdy bude nutné koordinovat s MO ČR, resp. s jeho dalšími složkami.

Zpracovatel ÚS Brdy vypracoval také velmi podrobné mapové výstupy, které jsou součástí hlavního textového dokumentu. Jedná se o výkresy širších vztahů, veřejné infrastruktury, uspořádání krajiny, koncepce rekreace a hlavní výkres.

5.3. Interpretační plán

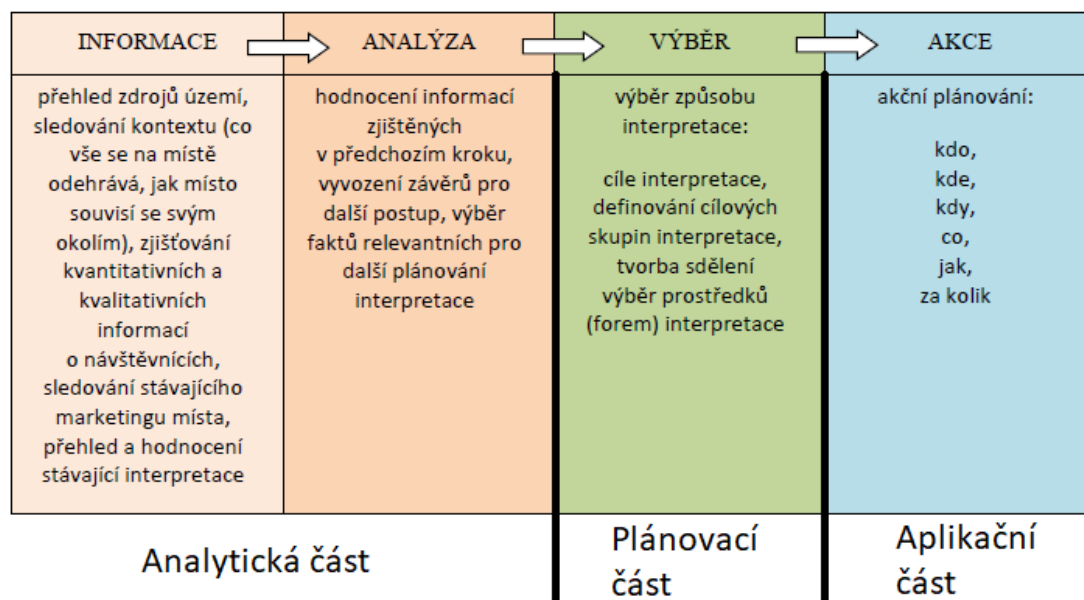
Zadavatelem Interpretačního plánu CHKO Brdy jsou Vojenské lesy a statky ČR, v Brdech zastoupeny: VLS – Divize Hořovice. Hlavním spolupracujícím subjektem je AOPK ČR, v Brdech zastoupena: regionální pracoviště Střední Čechy, odd. Správa CHKO Brdy. Zpracovateli jsou Ing. Ladislav Ptáček a Jana Urbančíková. Tento plán vznikl v období březen až září 2016.

Interpretační plány nejsou na území České republiky zatím běžnou součástí procesu tvorby interpretace a prezentace hodnot chráněných území.

Interpretační plán CHKO Brdy (dále IP) je klíčovou součástí snahy o koncepční řešení prezentace území a práce s návštěvníky. Je to praktická pomůcka, která může obcím ulehčit rozhodování při plánování aktivit na území CHKO. Navrhuje způsob, jak skloubit zajištění běžné hospodářské činnosti, ochranu

přírodních a kulturně-historických hodnot území a využití území návštěvníky. Výsledkem IP je návrh jednotné prezentace CHKO Brdy a návrh částí infrastruktury. IP CHKO Brdy se skládá z analytické, plánovací a aplikační části plánu (obr. č. 14).

Obr. č. 14: Členění jednotlivých částí IP CHKO Brdy (IP CHKO Brdy, 2016)

5.3.1. Analytická část

Analytická část IP se skládá ze základních informací o interpretovaném území, analýzy návštěvnosti, průzkumu současné situace z hlediska návštěvnické infrastruktury či rozsahu služeb a z vnějšího obrazu území.

Základní geograficko-historické informace o zájmovém území včetně předmětu ochrany, byly již detailněji rozebrány v kapitolách 4. a 5.1.

Zájmy v území v rámci interpretace je možné obecně rozdělit do tří skupin. Klíčovými skupinami v CHKO Brdy jsou (viz kapitola 4.5.):

- 1) Správa CHKO Brdy (správce území); jejím hlavním zájmem je ochrana přírody a krajiny v Brdech. Cíle Správy CHKO je zachování nezastavenosti území, postupná změna v druhovém složení lesů, zachování bezlesí, zejména na dopadových plochách.
- 2) Hlavní hospodáři v území (především VLS, Arcibiskupství pražské – Lesní správa, Lesy ČR, zemědělci), jejich společným zájmem je hospodářská činnost na území CHKO. Cíle VLS je hospodařit se svěřeným majetkem tak, aby mohl být další generaci předán ve stejném nebo lepším stavu. VLS

nemají zájem o zvyšování počtu turistů v CHKO. Jednak proto, aby po sobě nezanechávali odpady a nerušili zvěř a jednak, aby nekomplikovali jejich práci v lesích nebo u vodních ploch. Cíle Lesní správy – Arcibiskupství pražské: hospodařit trvale udržitelně – zachovat a zvyšovat rozlohu a kondici lesů, předat další generaci les ve stejném nebo lepším stavu. To znamená podobný cíl, který je v českém lesnictví zdůrazňován.

- 3) Subjekty v cestovním ruchu – obce, destinační managementy, kraje, provozovatelé služeb v cestovním ruchu včetně muzeí apod. Společným zájmem této skupiny je využití potenciálu území z hlediska rozvoje cestovního ruchu, a tím podpora místní ekonomiky.

Mezi těmito skupinami vznikají v některých otázkách tzv. „třecí plochy“, jedná se o hospodaření v lesích, hospodaření s vodou v krajině a intenzitu využití území z hlediska cestovního ruchu. Zde je největší problém s názory na výstavbu a vytváření další infrastruktury pro turisty.

IP CHKO Brdy byl vydaný v prvním roce fungování CHKO, čímž v prvních letech počítal s větším zájmem veřejnosti o toto území, především kvůli jedinečnosti, dostupnosti, novosti a prezentaci v tisku.

Není zde dosud (léto 2016, i když vlastně ani poté) ustavena struktura řízení cestovního ruchu, resp. vlastní destinační management, který by zahrnoval celé území CHKO. Území CHKO Brdy je velmi dobře dostupné z Prahy i Plzně, a to jak osobní, tak hromadnou dopravou. Návštěvnost území CHKO Brdy se systematicky nesleduje – první rok existence CHKO bylo záměrem návštěvníky sčítat automatickými sčítači po obvodu CHKO. Nicméně to bylo velmi náročné, údaje nebyly přesné a docházelo ke zkreslení údajů (např. vjezdy automobilů u osob, které do CHKO jezdí za prací). Z technického pohledu chyběl přesně vymezený filtr na sčítání návštěvníků. Návštěvy objektů při okrajích CHKO jsou v řádech tisíců až nižších desetitisíců za rok. *„Do budoucna mohou být sčítače návštěvníků na místech, kde počet návštěvníků může způsobovat devastaci krajiny. Něco takového ale v CHKO nyní nenastává, a proto není potřeba návštěvníky sčítat,“* sdělil na osobní konzultaci ředitel CHKO Brdy v říjnu 2019.

Přesto existuje jasný koncept o tom, která místa jsou v CHKO Brdy nejnavštěvovanější. Jedná se o Padrtě a Jordán. Padrtě jsou velmi dobře dostupné

z mnoha míst (Skořice, Strašice, Míšov nebo Teslíny), a to i např. s kočárkem. Příznivé jsou k Padrtím i spíše rovné příjezdové cesty. Dominantou Padrtí jsou kromě rybníků také bezlesí po zaniklé vsi. Dalším nejvíce navštěvovaným místem je vrch Jordán (826 m. n. m.), kde je možné vidět za dobré viditelnosti výhled na Ještěd nebo Milešovku. Právě kvůli výhledům a dále březinám a bunkrům patří Jordánu spolu s Padrtěmi prvenství v nejnavštěvovanějších místech v CHKO Brdy.

Více navštěvované jsou také okrajové části CHKO – zámeček Tři trubky, zřícenina hradu Valdek (i přes zákaz vstupu) či nádrže Pilská, Láz, Octárna, které jsou zase blíže z Příbrami. Okrajové části CHKO jsou navštěvovanější kvůli dostupnosti – je možné na tato místa dojít pěšky, čehož využívají i někteří provozovatelé kondičního běhu.

Návštěvníci do území přijíždí za přírodními krásami, klidem a odpočinkem a také za sportem. IP CHKO Brdy rozčleňuje návštěvníky na dvě skupiny – stálí, kteří do Brd jezdí pravidelně (tedy alespoň 1x ročně), a noví nebo nepravidelní, kteří jsou zde poprvé, potažmo jednou za několik let. Skupiny lze snadno roztřídit i podle věkového rozložení. Pravidelní návštěvníci byli spíše lidé starší 45 let. Tyto informace vycházejí z terénního průzkumu provedeného v průběhu roku 2016.

V CHKO Brdy převažují krátké návštěvy, většinou do 1 dne. Podle tohoto průzkumu zpracovatelů IP CHKO Brdy jsou zde vícedenní (3-7 dní) návštěvníci zastoupeni jen ze 14 %. Nejčastějšími aktivitami jsou pěší výlety a cykloturistika, která přes léto pěší turistiku předčí. Nejčastěji do vymezené oblasti lidé přijíždějí autem nebo na motocyklu. Z toho plyne potřeba záchytných parkovišť. Méně návštěvníků pak přijede rovnou na kole a ještě menší podíl využije k návštěvě CHKO hromadnou dopravu. IP CHKO Brdy dále analyzuje potenciální nové aktivity návštěvníků, otázku zpřístupnění či omezení vstupu do méně bezpečných částí CHKO a téma zachování krajinného rázu, či naopak mírný proces změn v území.

V kapitole průzkumu současné situace se seznamujeme s problémem rozšíření značených tras a chybějícími odpadkovými koši či kontejnery. Absence těchto zařízení je tématem i po čtyřech letech existence CHKO a bude jím i nadále. Zejména v centrálních Brdech odpadkové koše a kontejnery na odpad téměř nenalezneme. Zachování režimu – co si přinesu, to si i odnesu – je v souladu s charakterem území CHKO Brdy a komunikace této zásady směrem k návštěvníkům

by měla být jedním z hlavních cílů udržitelnosti rozvoje. Touto zásadou se však mnoho návštěvníků neřídí, a přestože první měsíce po zřízení CHKO byl stav s odpady podle IP CHKO uspokojivý, současná situace je jiná. Detailněji rozebrána v kapitole (7.3), ve které respondenti a další osoby popisují problém s odpady v CHKO jako jeden ze zásadních problémů existence CHKO.

Také další služby pro návštěvníky, především ubytování, stravování a záchytná parkoviště (kde může být mj. k dispozici onen odpadkový koš včetně jeho pravidelného vyvážení) mají být směřovány na okraj CHKO do přilehlých obcí. CHKO Brdy je z národního i evropského pohledu unikátní a významnou destinací a je třeba respektovat a neměnit jejich nezastavenost, což znamená i odolávat tlakům šíření služeb do území CHKO. Tyto aktivity jsou popsány v kapitole 7.

Posledním tématem analytické části IP CHKO Brdy byla prezentace zájmového území v médiích a celkový vnější obraz území. Představení území zrušeného vojenského újezdu a nově vyhlášené CHKO Brdy široké veřejnosti bylo v mediálním světě dostatečné.

V tisku vznikaly například tipy na výlety a další důležité informace pro turisty, včetně historických souvislostí, upozornění na omezení vstupu do některých částí území, existenci uzavřených částí a orientaci v území. Stejně tak bylo zájmové území prezentováno v TV, např. v cestovatelském pořadu Toulavá kamera České televize bylo tomuto tématu věnováno několik epizod ihned po vyhlášení. Klíčové také je, jak obraz území interpretují samotné obce kolem CHKO, např. Strašice nebo Rožmitál pod Třemšínem patří mezi obce, které v tisku prezentují svou brdskou identitu. CHKO Brdy je přirozeně představována i na internetu – oficiální turistické portály Stř. a Plz. kraje, portál Czechtourismu kudyznudy.cz a další především regionální portály (Destinační agentura Brdy, která má plnit funkci destinačního managementu), či fanouškovské weby. Velmi silné informační medium ohledně aktuálních informací o CHKO představují sociální sítě, kde se příznivci Brd sdružují na oficiálních či neoficiálních stránkách a skupinách, ve kterých si sdílejí aktuality a fotografie.

Pro návštěvníky CHKO Brdy jsou k dispozici tištěné informační materiály. Jedná se o brožury, turistické mapy a letáky, které vydávají infocentra. Ve Strašicích byl v jako jediné obci instalován billboard mapy MZCHÚ (obr. č. 15).

Obr. č. 15: Billboard CHKO Brdy u turistické ubytovny v obci Strašice (vlastní zpracování, 12/2019)

Realizátory interpretace v CHKO Brdy a v regionu jsou: VLS, Lesy ČR, Středočeský kraj, AOPK ČR, obce, větší i menší muzea nebo zájmové spolky. Základní roli v propagaci území má sehrávat destinační management. Určitý deficit byl (a stále je) na začátku vyhlášení CHKO spatřován (a stále je) v regionálních produktech, kde chybí regionální značka.

Analytická část IP CHKO Brdy dále hodnotí konkrétní expozice, naučné stezky, informační panely a další materiály interpretované v prvním roce fungování CHKO, jejich tematické propojení s Brdy a jejich silné a slabé stránky.

5.3.2. Plánovací část IP CHKO Brdy

Plánovací část IP zahrnuje výběr způsobu interpretace (viz obr. č. 14). Účelem interpretace je se pokusit ovlivnit chování návštěvníka. Pokud je toto působení na návštěvníka možné, ke stanovení vhodné interpretace je potřeba mít přehled o návštěvníkovi či skupině návštěvníků a zároveň stanovit cíle, kterých chceme v interpretaci dosáhnout.

Obecným cílem interpretace v CHKO Brdy je: *„Pomoci návštěvníkům (místním i přespolním) vnímat význam a krásu krajiny Brd, uvědomit si provázanost jejich jednotlivých částí, které společně přispívají k její jedinečnosti, ocenit tuto jedinečnost i snahy o její uchování ze strany ochrany přírody, lesních hospodářů, obcí, muzeí i dalších subjektů, a dát tak návštěvníkům možnost přispět k její ochraně a zachování.“*

Pro dosažení obecného cíle interpretace byly v IP CHKO Brdy stanoveny dílčí cíle:

- vzdělávací (= co by si měl návštěvník uvědomit nebo pochopit): CHKO Brdy jsou výjimečným územím v rámci naší republiky, uvědomit si skrytou zranitelnost brdské krajiny, pochopit, proč podporovat péči o jedinečnou krajinu, s čímž souvisí i omezený pohyb návštěvníků, pochopit, proč je žádoucí podporovat péči o krajinný ráz a duch místa v Brdech
- emoční (= co by měl návštěvník pocítit na místě, s jakými pocity by měl odjíždět): pocítit kouzlo zdejší nezastavěné krajiny, pocítit respekt a úctu k silám přírody, cítit potřebu se vrátit, přát si zůstat v regionu déle, přispět místní komunitě a ekonomice
- v oblasti chování (= co by měl návštěvník udělat, k jakému chování ho chceme motivovat): objevovat historický význam místa, obdivovat živou a neživou přírodu a nepoškozovat ji, respektovat omezení parkování a vjezdů, dodržovat omezení sportovních aktivit, respektovat správce území, jejich zájmy a jiné návštěvníky

Zpracovatelé IP CHKO Brdy definovali cílové skupiny interpretace, jejich vymezení je důležitý mechanismus pro efektivní komunikaci a realizaci jakýchkoli interpretací. Těmito skupinami jsou sportovci, turisté, rodiny s dětmi, organizované skupiny, návštěvníci se zájmem o určité téma. Jedná se o skupiny s odlišnými potřebami a jiným motivem pro návštěvu území. Některé návštěvníky CHKO můžeme zařadit do více skupin a zároveň nemusí být možné v některých případech definovat přesně profil návštěvníka, tudíž je obtížnější jej oslovit. Obecně ale došlo k formulaci těchto skupin návštěvníků, aby byla vyšší šance na oslovení.

V plánovací části IP CHKO Brdy došlo k vytyčení klíčových, hlavních a dílčích sdělení. Klíčová sdělení ukazují směr, od kterého by se neměl tvůrce interpretace odchýlit. Jedná se o sdělení, která by si měl návštěvník z CHKO Brdy odnést v jednotlivých oblastech interpretace.

Hlavní sdělení plánovací části IP CHKO Brdy je shrnout, čím jsou Brdy jedinečné - nedotčená příroda a rozsáhlý ostrov horských lesů uprostřed Čech. Dílčí sdělení mají rozvíjet a strukturovat hlavní sdělení. Vychází z toho, že i když se jedná o území s přírodním bohatstvím, k trvalému osídlení zde nedošlo, z toho, že činnost

armády zanechala přírodní a historické aspekty, které jinde nejsou tak dostupné. Dalším dílčím sdělením je fakt, že CHKO Brdy nabízejí mnoho příležitostí a jejich budoucí podoba záleží na každém z nás a na dohodě správců a hospodářů.

Pro jednotlivé skupiny návštěvníků byl vytvořen návrh způsobů interpretace. Jedná se především o naučné stezky, Dům přírody Brd, exkurze s průvodcem, nebo digitální průvodce. IP CHKO Brdy podrobně analyzuje využití těchto prostředků interpretace a určuje lokality v dotčeném území, kde lze využít klíčové sdělení a daný prostředek využít.

Do výběru způsobů interpretace patří také doporučení k omezení negativních dopadů návštěvnosti na místní přírodní dědictví. Má-li si území svou jedinečnost zachovat, je potřeba udržovat infrastrukturu a služby přímo v území CHKO na minimum. Tuto skutečnost kromě mnoha studií potvrzuje i velká část respondentů této práce a také návštěvníci, kteří se při tvorbě IP CHKO Brdy zúčastnili průzkumu na téma zachování či rozšiřování minimální infrastruktury.

Jediným požadavkem z hlediska vylepšení infrastruktury bylo zlepšení značení (orientace v území). Při průzkumech v roce 2016, tedy v době prvního fungování CHKO Brdy, bylo pro zlepšení 25 % návštěvníků, ovšem podobný podíl byl proti jakémukoli značení. Značení by mělo být realizováno pouze v nezbytně nutné míře. Často byly požadovány jen směrovky, nikoli značení tras v terénu. Cyklostezky na rozdíl od pěších tras stále zbývají doznačit, ale jak bylo při řízených rozhovorech zmíněno starosty a dalšími aktéry, jedná se o poměrně náročný proces. Existuje i názor, který tvrdí, že se síť značených tras už nemá dále rozšiřovat. Z hlediska celkového trasování i hustoty se navržená síť značených pěších i cyklistických tras jeví jako zcela dostatečná. Vyznačování jakýchkoliv dalších tras (včetně hippostezek, běžkařských tras) v budoucnu není možné bez souhlasu Správy CHKO Brdy a vlastníka příslušných pozemků.

Návštěvníci by měly být informovány o vedení vyznačených cyklotras a tras pro pěší a naučných stezek, o omezení vjezdu osobními automobily, o omezení vstupu či úplném zákazu vstupu na některé plochy (viz kapitola 4.5.), o absenci odpadkových košů uvnitř území a o absenci dalších doprovodných služeb. Všechna tato omezení je třeba včas návštěvníkům představit. K usměrnění očekávání návštěvníků dojde jen díky vhodné komunikaci.

Kromě parkovacích ploch, možnostech ubytování a stravování, značení tras, odpočívadel a další doprovodné infrastruktury a služeb je v IP CHKO diskutována také doplňková infrastruktura (především informační panely). Tyto panely by měly mít jednotný design a jejich umístění by mělo mít logické opodstatnění. Instalace panelů, které nebyly diskutovány, nemá s infrastrukturou spojitost, či u něho nebyl dostatečně projednán jeho obsah, není v CHKO Brdy vhodná.

Obr. č. 16: Informační tabule upozorňující na vstup do zvláště chráněného území (vlastní zpracování, 08/2019)

Tento typ informačních panelů je vhodný, stejně jako například přehledová mapa k usměrnění pohybu návštěvníků po možných trasách v oblasti a s dalšími doporučeními.

Tato část IP CHKO Brdy analyzuje také rozvojové komplexní lokality, které mají environmentální a vzdělávací charakter. Jedná se o Padrtšské rybníky, nejnavštěvovanější a nejvyhledávanější cíl návštěvníků, lovecký zámeček Tři trubky, ve kterém měl být umístěn Dům přírody Brd, ale nakonec se i pro jeho stav tak nestalo. Za rozvojové lokality se považuje i obec Obecnice, vrch Třemošná a další hojně navštěvované lokality v CHKO – Jordán, zřícenina hradu Valdek a vrch Třemšín. U všech těchto lokalit bylo vydáno doporučení k infrastruktuře, k usměrnění pohybu návštěvníků, pro interpretaci, vzdělávací a environmentální aktivity a k prezentaci.

IP CHKO Brdy poskytuje také odhad budoucího vývoje využití zájmového území. Jde však spíše o zamyšlení, než o prognózy budoucího rozvoje území. Jednak

kvůli specifičnosti území, a jednak proto, že v době publikování IP existovala CHKO Brdy jen půlroku. Koncepční dokument se tedy věnuje spíše tlakům, kterým podle zpracovatelů v následujících letech bude nutné čelit. Tlak bude podle odhadů vyvíjen na:

- Zpřístupnění celého území CHKO Brdy: území je pro motoristy uzavřené s výjimkou zaměstnanců či zvláštního povolení. Právě žádosti o zvláštní povolení vjezdu do území se podle odhadů mohly zvyšovat. Co však zatím určitě nenastalo, je snaha o zprůjezdnění celého prostoru, což je v rozporu s ochranou přírody a veškerými stanovisky vydané státními subjekty.
- Otevření území CHKO Brdy pro nové aktivity: IP CHKO Brdy předpovídal masový rozvoj běhu a cyklistiky, což může vést k pořádání hromadných závodů. Podobné akce, které jsou organizované, však z hlediska ochrany přírody a zachování jedinečnosti území CHKO Brdy nepředstavují problém. Stejně tak elektrokola, která se již několik let v území vyskytují. V horizontu dalších několika let lze podle IP očekávat nové varianty rekreace a nové sporty v území. Tento přirozený vývoj samozřejmě není možné vyloučit ani zakázat, nicméně podle jiných koncepčních dokumentů a odpovědí respondentů to není žádoucí (viz nerealizovatelné sjezdovky).
- Rozvoj turistických služeb uvnitř území: zájmové území se absencí turistických služeb vymyká běžným standardům. Nejde však o limit, ale o unikát, který je třeba chránit a zachovat. I čtyři roky po vyhlášení CHKO se daří tuto situaci držet v optimálním bodě.
- Rozvoj možností individuální rekreace: tato možnost se vyskytovala v roce 2016, vyskytuje se nyní a kvůli bytové situaci a zastavování nezastavěné krajiny bude hrozit i nadále. Řešením je podle IP nepovolovat stavby na území CHKO mimo zastavená území obcí.

5.3.3. Aplikační část IP CHKO Brdy

Poslední částí, která probíhala v měsících 07-09/2016, je aplikační část. Vychází z předchozích částí IP. Jsou zde detailně rozpracovány návrhy opatření a jejich další návaznosti. Navrhovaná opatření byla trojí povahy (institucionální opatření, činnosti a projekty).

Institucionální opatření jsou pro realizování projektů a činností a pro směrování celkového rozvoje cestovního ruchu v dotčeném území velmi důležitá. K prioritám těchto opatření patří pozice stálého pracovníka pro oblast práce s veřejností na pracovišti Správy CHKO (případně Regionálního pracoviště Střední Čechy). Účelem vytvoření pozice je mj. zajišťovat spolupráci s partnery a subjekty v oblasti rozvoje cestovního ruchu, sledovat dopady návštěvnosti na předmět ochrany území či zajistit kontakt a komunikaci s médii. Nevytvořením pozice tohoto pracovníka je realizace IP z komplexního pohledu nemyslitelná. Další prioritou opatření je založení a rozběhnutí destinačního managementu. Účely ustavení destinačního managementu jsou podobné jako pozice pracovníka popsána výše. Jedno s druhým se ale nevylučuje. Jejich úkolem je tedy komunikace, marketingová strategie, tvorba nabídky pro různé cílové skupiny návštěvníků, realizace konkrétní projektů nebo podpora regionální značky. Destinační agentura Brdy, která se zaměřuje na brdský region, je organizační složkou Ekologického centra Orlov o.p.s. Jedná se o dobrovolný projekt, do kterého mohou vstupovat jednotlivci i právnické osoby.

K naplnění IP jsou nezbytné činnosti (jednorázové, průběžné i často opakované), které zajistí klíčové subjekty v území. Aplikační část IP vymezuje tři tematické oblasti – koncepční činnosti, komunikaci a regionální produkty a suvenýry. Kromě jasně stanoveného předmětu činností je vyznačeno, který subjekt může danou činnosti zajistit. Jedná se především o AOPK, hospodáře v území, destinační management a obce.

Dalším navrhovaným opatřením jsou projekty (záměry) - od běžných suvenýrů, přes informace na internetu a v terénu, naučné stezky, až po Dům přírody nebo odpočívadla. V aplikační části IP je zpracován komplexní rozbor prvků interpretace, včetně lokalizace (včetně mapových příloh), popisu a významu prvku, cílových skupin, jaká klíčová sdělení prezentovat, cílů interpretace, prostředků interpretace, odhadovaných nákladů na realizaci a následného monitoringu.

Na závěr je v IP CHKO prezentován časový harmonogram s komentářem veškerých navrhovaných opatření a prostředků interpretace.

6. Komparativní analýza rozvoje obdobných území

Následující kapitola analyzuje evoluci obdobných území k Brdům, která je spjatá s demilitarizací společnosti. Konkrétně je kapitola zaměřena na bývalé vojenské újezdy Mladá a Ralsko, které byly spolu s újezdem Dobrá Voda zrušeny k 31. 12. 1991 na základě zákona č. 541/1991 Sb. a kterým byla od doby zrušení VÚ (podobně jako Brdům) věnována velká pozornost.

Území Mladé a Ralska byla následně převedena pod civilní státní správu. MO si ponechalo právo na hospodaření s některými objekty, zařízeními a pozemky, které jsou vhodné k zajištění obrany státu (Hájek, 2010). Obě bývalé vojenské oblasti nesly stopy závažného poškození, přičemž bylo nutné zahájit přípravu na revitalizaci těchto území.

Podle Šilhánkové (2006) patří vojenské plochy ve „volné krajině“ mezi brownfields¹⁰ a mohou negativně ovlivňovat regionální ekonomiku. V případě ekologické zátěže dokonce mohou pro lokální obyvatelstvo představovat nebezpečí. Mnoho měst však brownfields chápe jako příležitost pro změnu (vytvoření nových pracovních pozic, vybudování nových čtvrtí či zázemí pro cestovní ruch). Každé místo je totiž svým způsobem unikátní a jeho revitalizace je závislá na místních potřebách a podmínkách (Bagaeen, 2006).

Po roce 1991 bylo tedy zapotřebí zajistit integraci území do urbanistické struktury širší oblasti získáním územně plánovací dokumentace. Vznikaly geografické studie, které se zaměřovaly na rozvoj bývalých vojenských ploch, podobně jako u bývalého VÚ Brdy, pro jehož území byly taktéž zpracovány koncepční rozvojové dokumenty. Hlavním cílem studií bylo zpracovat problematiku řešených území a vytvořit rámce, kterými se budoucí investoři budou řídit (Hájek, 2010).

6.1. Rozvoj území po zrušení VÚ Milovice – Mladá

VÚ Mladá vznikl v roce 1904 a dne 5. 9. 1991 vláda rozhodla o jeho zrušení. Rozkládal se ve východní části Středočeského kraje.

¹⁰ části urbanizovaného území, které ztratily svou původní funkci, aktuálně jsou jen málo využité, či zcela opuštěné a mohou obsahovat ekologickou zátěž

VÚ Mladá využívala postupně rakouská, německá, československá a od roku 1968 sovětská armáda. Mezi léty 1990 a 1991 probíhal ve třech fázích odchod sovětských vojáků z Milovic včetně vojenské techniky. Poslední transport proběhl v červnu 1991, čímž éra vojenského prostoru skončila. Ihned na podzim téhož roku zde začaly probíhat demolice poničených objektů po sovětské armádě a další práce.

Od roku 1991 probíhaly sanační práce v bývalém VÚ, na letišti Boží Dar a okolí. Území navštívil 5. 11. 1991 tehdejší premiér Petr Pithart, který sdělil, že toto území je předurčené k nepředvídanému rozvoji a vláda bude usilovat o jeho využití. Následující roky se však z hlediska rozvoje území nic nedělo, naopak se kvůli neaktivitě vlády a dalších orgánů území a zařízení v něm začalo znehodnocovat. Následně proběhly neúspěšné soutěže na komplexní využití a revitalizaci prostoru. Převod území do rukou zahraničních investorů nebo zbudování mezinárodního letiště Boží Dar nakonec nebyly plánem, který se uskutečnil (Řehounek, 2006).

Na zabezpečení prostor od ledna 1993 dohlížela AČR pod záštitou MO. Následující měsíce bylo zneškodněno přes tři tisíce kusů munice, mezi nimiž byly dělostřelecké náboje, letecké palubní zbraně nebo ženijní munice (Bláhová, 2016).

Jedním z plánů a myšlenek na využití území měla být revitalizace letiště Boží Dar, které mělo mít mezinárodní význam. Tento projekt však realizovaný nebyl. Samotné letiště v Mladé se nachází ve velmi špatném stavu. Prakticky veškeré budovy spojené s letištem (hangáry, řídicí věž, ubytování pro letce) jsou v dezolátním stavu a realizace letiště je nyní už neuskutečnitelná. Budovy, které mohly sloužit k ubytování, nebo jako jídelny pro letce jsou v dezolátním stavu a sloužily spíše pro výskyt sociálně patologických jevů.

Záměr, který se také nesetkal s úspěchem, představila společnost Škoda Auto. V Mladé plánovala vystavit zkušební polygon pro testování aut. Tento projekt vyžadoval oplocení území, které by bylo střeženo před veřejností a fotografie. Po obvodu území s rozlohou 370 ha měla vést rychlostní klopená dráha a uvnitř měly být postaveny vozovky z různých materiálů pro rozmanité zkušební účely. Proti záměru se postavili obyvatelé obcí a také ochránáři přírody, kteří poukazovali na nepříznivé zásahy do unikátní krajiny, jež je pokrytá vřesovišti březovými háji a je teritoriem desítek druhů ohrožených živočichů. V listopadu 2000 městské

zastupitelstvo Milovic návrh projednalo a stanoviskem byl nesouhlas s navrženým umístěním stavby (Řehounek, 2006).

Veškeré plány (vybudování golfového hřiště, domu seniorů, výstavba solární elektrárny, aj.), které se zaobíraly využitím území bývalého vojenského prostoru Mladá, nebyly uskutečněny. Většinou kvůli odporu místních obyvatel a ochránců přírody. Oblast se stala cílem pro zloděje kovových materiálů. V okolních lesích se odehrálo mnoho nelegálních nebo pololegálních aktivit, například klubové srazy majitelů aut, airsoft a podobné typy zábavy. Některé z těchto akcí, zejména hudební festivaly, sportovní akce nebo vojenská cvičení, se však konaly legálně.

Významné pro danou oblast je nyní z hlediska rozvoje železnice, resp. její prodloužení do Mladé Boleslavi. Tím by došlo k větší dostupnosti pracovních míst i s návazností do Německa a otevřela by se turistická oblast Český ráj. Tento aspekt může být pro příchod investorů a nových obyvatel klíčový.

Podnikání v dnešních Milovicích se více zaměřuje na současnost či budoucnost, odkazu minulosti příliš nevyužívá. Pro podporu cestovního ruchu byl otevřen zábavně-naučný park Mirakulum, který nabízí mnoho zajímavých aktivit včetně úzkokolejně železnice, po níž je možné se dostat na bývalé tankoviště, kde je možné se pustinou projíždět těžkou technikou. Milovice dále mohou nabídnout ubytovací a restaurační zařízení, či naučenou stezku, což je v komparaci s Ralskem výhoda. Nicméně tato naučná stezka je špatně dostupná hromadnou dopravou a má velké technické nedostatky, včetně chybějícího značení (stezky.info, 2020)

Od 90. let zde probíhá obnovování vhodných staveb. Města v okolí do opuštěných panelových domů stěhuje obyvatele, díky čemuž se rozrostl počet obyvatel Milovic. Některé panelové domy koupila okolní města. Chyběl však koncept rozvoje města. S každým objektem si v prvním desetiletí po zrušení VÚ každý nakládal podle svého uvážení (Řehounek, 2006). Nové obyvatele láká město na levné bydlení v tichém regionu, který je blízký přírodě. A také na zlepšené železniční spojení s Prahou.

S čím se však město Milovice potýkat pravděpodobně nepřestane, je stigma neatraktivního a zapomenutého regionu, který ovlivnila na téměř celé 20. století armáda. Vnímané je město také jako ubytovna pracovních sil pro Prahu (Řehounek, 2006).

6.2. Rozvoj území po zrušení VÚ Ralsko

Bývalý vojenský újezd Ralsko má, podobně jako Mladá, dlouhou historii. Zájmové území, které se rozkládalo na ploše 250 km², se nachází v Libereckém kraji a částečně též ve Středočeském kraji. VÚ Ralsko využívalo aktivně mnoho armád, naposledy sovětská. Odsun sovětských vojsk z Ralska probíhal v roce 1991. Území bylo až do této doby veřejnosti uzavřené a omezené pro turistické a rekreační využívání. Na území bývalého VÚ vznikla obec Ralsko na ploše 170 km², což ji řadí mezi plošně největší města v ČR.

Zrušením VÚ Ralsko se k civilnímu využití odevzdala značně zdevastovaná krajina s velmi řídkým osídlením (oproti předválečnému stavu), s výraznou ekologickou zátěží území způsobenou vojenskou činností a těžbou uranu (Mimoň a kol., 2006). Podobné problémy Brdy při přechodu na civilní území neregistrovaly.

Prostor se po zrušení vojenského újezdu musel vyčistit od nevybuchlé munice. Jednalo se o dlouhotrvající a finančně velmi náročný proces, na kterém pracovaly stovky lidí. V bývalém VÚ Brdy probíhá odstraňování nebezpečné munice doteď. Největší znečištění území v Ralsku je na bývalém sovětském letišti Hradčany. Zde je podle průzkumů půda a podpovrchová voda nasáklá palivem. V území vznikají i černé skládky, a to na místech, kde byly jámy po ropných nádržích (iDnes, 2016).

Dalším problémem Ralska je podobně jako v Mladé velmi špatný stav infrastruktury. Bytové domy v části města Ralsko – Kuřivody jsou poničené a další technické budovy a objekty jsou v havarijním stavu. Některé objekty byly obydleny či zrekonstruovány a fungují např. jako výrobní haly nebo zázemí pro místní firmy (zejména dřevozpracující podniky). Bývalý vojenský prostor Ralsko však nyní více připomíná jednu velkou, ale nekompaktní průmyslovou zónu uprostřed borových lesů, (týden.cz, 2017).

Ralsko spadá do hospodářsky slabých oblastí, což je možné vymezit na základě následujících ukazatelů: vyšší míra nezaměstnanosti, nižší hustota zalidnění, podíl obyvatel bez maturity, podíl ekonomicky aktivních obyvatel zaměstnaných ve službách a menší intenzita podnikatelských aktivit. Z komplexnějšího pohledu mezi hlavní problémy hospodářsky slabé oblasti Podralsko řadíme mnoho brownfieldů, nedostatečnou a nekvalitní dopravní infrastrukturu, rozsáhlé prostory s ekologickými zátěžemi, nevyhovující technickou infrastrukturu v malých obcích.

O vyřešení těchto a dalších problémů, které mají dopad nejen na cestovní ruch v oblasti, usiloval Program rozvoje hospodářsky slabé oblasti Podralsko vydaný v 12/2005 (Mimoň a kol., 2006).

Obr. č. 17: Polorozpadlé budovy se strhnutou fasádou či vykopnutými dveřmi jsou v bývalém VÚ Ralsko běžné (alamy.com, 2017)

Značnou nevýhodou pro revitalizaci těchto objektů a celkovou obnovu území je i poloha. Ralsko se nenachází ve výhodné poloze jako bývalé VÚ Brdy a Milovice – Mladá, ale je periférií. Vzdálenost od Prahy a nedostatečné přímé železniční spojení je slabou stránkou této lokality.

Limitujícím faktorem rozvoje cestovního ruchu je v zájmovém území také poněkud nízká kvalita a nabídka ubytovacích, stravovacích a kulturně zábavných zařízení. Zde můžeme spatřovat určitou podobnost s brdskou oblastí. Mimo letní sezonu je využití těchto zařízení v oblasti Ralska nízké, což ukazuje na fakt, že je dané území zaměřené na letní rekreaci u vody (především oblast Máchova jezera). Základní infrastruktura není ve vztahu se zahraničními, ale i českými standardy optimální. S přihlédnutím k publicitě a mediálnímu obrazu území také nemůžeme řešené území hodnotit pozitivně ve vztahu k rozvoji území (Mimoň a kol., 2006).

Rozvojový potenciál území bývalého VÚ Ralsko je přesto patrný. Na jeho území se nachází mnoho přírodních i uměle vytvořených atraktivit. Mezi ně patří také prostor bývalé střelnice Židlov, kde byla zřízena obora vzácných druhů zvěře (liberecky-kraj.cz, 2020). Stejně jako v Brdech přinesla působnost armády území některá pozitiva. Omezení civilizačního tlaku mělo vliv na zachování cenných území z pohledu ochrany přírody a krajiny. Oblast není chráněná statutem CHKO, avšak nachází se zde MZCHÚ (Mimoň a kol., 2006). Ralsko také spadá do NATURA 2000. Stále je zde významná příroda. Hlavní hodnotu představují na jedné straně

kvalitní lesní ekosystémy zachovalé na velké ploše, na straně druhé primární bezlesí skalních výchozů (neovulkanitů i pískovců) se vzácnou reliktní květenou (nature.cz, 2019). Z těchto důvodů v roce 2013 vznikl Geopark Ralsko, který zahrnuje i plochu bývalého VÚ Ralsko.

Určitá podobnost mezi Brdy a Ralskem panuje i ve slučitelnosti zájmů ochrany přírody s rozvojem územím (např. konání různých sportovních akcí jako orientační běhy, cyklo maratony anebo rozšíření nabídky pro lovecké využití). Orgány ochrany přírody rozvoj území usměřují tak, aby nenarušoval přírodní a kulturní hodnoty území, aby nedocházelo k poškozování významných biotopů či aby rozvoj území byl k přírodě a krajině šetrný. Je nezbytné, aby orgány ochrany přírody spolupracovaly při projednávání připravovaných rozvojových aktivit, které jsou pro ekonomiku místních obyvatel důležité.

Vojska zde také zanechala dostatečnou silniční síť včetně mnoha lesních cest. Jedná se o příležitost pro provozování cykloturistiky, což ve spojení se spíše rovinným terénem může zájem veřejnosti zvýšit. Údržba těchto cest je však nákladná. V minulosti se také mluvilo o zvýšení atraktivity území Ralska pro pěší turisty. K tomu měla sloužit síť turistických tras a naučná stezka územím Hradčanských stěn. Naopak vlivem zkušeností se sněhovou pokrývkou nebylo plánováno zřízení trvalejších běžeckých tras. Nicméně pro příležitostné projížďky na běžkách v zimě mohou, podobně jako v lesích Brd, lesní komunikace v bývalém VÚ Ralska posloužit.

V průběhu let se vyskytly různé záměry, jak smysluplně nepřiliš atraktivní plochu využít. Jedním z nich bylo zřízení informačního střediska pro podporu CR a rekreačního vyžití občanů, či projekt sluneční elektrárny, který byl původně považován za vhodný vzhledem k novému využití letištní plochy. Zrealizování této elektrárny se ale vlivem změny podmínek pro její stavbu neuskutečnilo. Problém v Ralsku představuje právě letiště Hradčany. MO hodlá letištní plochu zachovat, což komplikuje nové plány, co s územím. V roce 2010 nakonec MO dospělo s krajem ke kompromisu, že toto letiště, které bylo využito i pro natáčení několika válečných filmů, je nadále funkční pro sportovní účely. Ohledně letiště je problém i s jeho vlastnictvím. Letiště patří Libereckému kraji, ale hangáry pronajímá soukromá developerská firma.

Většina budov v bývalém VÚ Ralsko, stejně jako v Mladé, zatím využití nenašlo a vhodné záměry na využití území se neuskutečnily. Budovy v této oblasti tak dále chátrají. Postupem času bude jakákoli revitalizace území stále obtížnější a návrh na nové využití bývalého VÚ hůře realizovatelný.

Rozvoji cestovního ruchu na území bývalého VÚ Ralsko brání zejména zastaralá infrastruktura, rizika vyplývají z dosud neukončené pyrotechnické asanace, chybějící služby, negativní vnímání veřejnosti (působení armády a uranové šachty) a průtahy s nedokončenou privatizací objektů (Mimoň a kol., 2006). Veřejnost navíc o demilitarizační oblast Ralska nejeví velký zájem a vnímá jej jako vzdálený a zapomenutý region. Přesto daná oblast určitý potenciál rozvoje cestovního ruchu vykazuje.

6.3. Vyhodnocení využití a vzájemná komparace bývalých vojenských újezdů

Z výše uvedených odstavců můžeme konstatovat, že přeměna ploch, které byly dlouhá léta uzavřené a spojené mj. s přítomností okupačních vojsk, je obecně složitá a především pomalá. Podle Strömberga (2013) byly vojenské újezdy součástí národní obranné ekonomie, ale dnes už hrají roli v kulturní ekonomii a postmilitární společnosti. Rychlost podobné přeměny závisí i na vnějších faktorech, jako je vzdálenost bývalých vojenských újezdů od populačně početnějších oblastí. Propojit v těchto oblastech minulost se současností je obtížné, neboť zde nefungovala přirozená cesta rozvoje. Budovy, které sloužily k vojenskému využití, mohou být kvůli svému stavu zrekonstruovány a poté využity bez odkazu na minulý režim.

VÚ Ralsko a Mladá byly zrušeny o 25 let dříve než VÚ Brdy bez jakékoli koncepce budoucího využití území, což shledávám jako dva velké rozdíly, kvůli kterým je s území Brd nakládáno lépe. Po stažení sovětských vojsk bylo v rozlehlých územích VÚ opuštěno obrovské množství bytů, vojenských a dalších budov a zařízení. Sověti po sobě zanechali doslova „město duchů“. Obrovský majetek připadl státu, který pro něj měl najít vhodné využití a území postupně privatizovat. Vlivem netečnosti, neschopnosti či neadekvátním nápadům se i přes různé snahy tak ale nestalo a většina zařízení, včetně těch, která si svůj zájem o pozornost zasloužila (letiště), v Mladé a Ralsku byla v posledních dvou desetiletích vážně poškozena.

Jakékoli koncepční dokumenty, které by řešily dotčená území, chyběly, či byly zpracovány s velkým zpožděním.

Základem pro rozvoj demilitarizačních území je podpora podnikatelské činnosti, která může do oblasti přinést finanční prostředky i pracovní místa. Bývalé vojenské újezdy, které se veřejnosti otevřely, se však ze dne na den pravděpodobně nestanou nejnavštěvovanějším místem v kraji. V tom brání především ideologie – marginální oblast, pozůstatky po vojenské činnosti (kontaminace, prostory bez pyrotechnické asanace), celkově neatraktivní lokalita. I pro budoucí investory tedy nejsou tyto postmilitární plochy s povětšinou vyšší mírou nezaměstnanosti vhodným podnikatelským záměrem.

Podle Woodwardové (2014) spojuje všechna tato postmilitární území nutnost vyrovnání se s faktem, že armáda již není jakýmkoli spolutvůrcem krajiny. Jak ale víme, pro Brdy toto 100% neplatí, neboť armáda část území z bývalého VÚ stále spravuje. To může být oproti Ralsku a Mladé další výhoda.

Přítomnost a činnost armády na těchto územích obsahuje pochopitelně i pozitivní stránku věci. Zachování přírodního bohatství, aktivity spojené s pohybem těžké techniky, střelbami a detonacemi, vznik kontrolovaných požárů, to vše pomohlo k vytvoření unikátních ekotopů a podpory biodiverzity v krajině (Warren a kol., 2007). To jsou důvody, které mj. vedly ke vzniku CHKO Brdy, čímž má dojít k zachování unikátních ekosystémů.

Někteří odborníci však varují před přeceňováním pozitivního hodnocení armádní činnosti na životní prostředí. V řadě případů, což platí pro Mladou i Ralsko, došlo k rozsáhlé kontaminaci celých areálů (Kopp a kol., 2015). Někdy může docházet k vytvoření konceptů, které směrem k laické veřejnosti působí pozitivně (kráter po cvičné střelbě se stane stanovištěm pro živou složku přírody). Těmito diskursy se zabývala ve svých studiích Woodwardová (2001).

Oblast bývalých VÚ Ralska a Mladé nemají s Brdy identický vývoj. To však s Brdy nemá v ČR žádná oblast. Tyto tři oblasti však spojovala společná historie, funkční využití území a určitý potenciál pro další etapu. Neurčení jednotné koncepce a další faktory, které rozvoj území brzdily, však Ralsku a Milovicím přinesly problémy, které bylo postupem času stále těžší a těžší řešit. A ačkoli má bývalé

území VÚ Brdy také své slabé stránky a hrozby, aktuálně v komparaci s těmito územími vychází jako vítěz s jasně nastavenými pravidly a fungováním.

Pokud bychom hledali evolučně co nejpodobnější území Brdům, museli bychom do jihozápadní Anglie. Zde je od roku 1951 vyhlášen Národní park Dartmoor, jehož území si prošlo historicky velmi obdobnými etapami – těžba železa ve středověku a novověku, působení armády již od 19. století, která zde zůstala i po vyhlášení Národního parku. Od roku 1985 je zde veřejnosti umožněn vstup na veřejnou půdu (Kopp a kol., 2015).

7. Očekávání obcí v bezprostřední vazbě na CHKO Brdy z vyhlášení CHKO Brdy

V červenci až říjnu 2019 byly prováděny řízené rozhovory se starosty a dalšími zástupci dotčených obcí či s jinými aktéry rozvoje v řešeném území. Rozhovory byly provedeny se zástupci, kteří byli ochotni na vypracované otázky odpovídat (viz kapitola 2). Jednalo se o zástupce obcí či měst Strašice, Rožmitál p. Třemšínem, Jince, Mirošov, Spálené Poříčí, Hořovice, Dobřív, Felbabka, Láz, Trokavec a Věšín.

Kromě obcí a měst byly k rozhovorům osloveny také další subjekty. Byly jimi Ekologické centrum Orlov o.p.s. s centrem v Příbrami a Správa CHKO Brdy (regionální pracoviště Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky) se sídlem v Jincích.

Tab. č. 3: Přehled účastníků dotazníkového průzkumu (vlastní zpracování, 2019)

Obec/Subjekt	Respondent	Funkce respondenta	Způsob komunikace
Hořovice	Dr. Ing. Jiří Peřina	starosta	Osobní
Rožmitál p. Třemšínem	Ing. Jiří Vondrášek	starosta	Osobní
	Ing. Petr Jarosil	vedoucí infocentra	
	Václav Krýda	vedoucí Odboru výstavby a ŽP	
Spálené Poříčí	Mgr. Ivana Paseková	vedoucí infocentra	E-mail
Strašice	Jiří Hahner	starosta	Osobní
	RNDr. Martin Lang	vedoucí Muzea Středních Brd	
Jince	RSDr. Josef Hála	starosta	Osobní
Mirošov	Vlastimil Sýkora	starosta	E-mail
Dobřív	Jiří Ondřejíček	starosta	Osobní
Věšín	Ing. Pavel Hutr	starosta	Telefon
Láz	Mgr. Antonín Kropáč	starosta	Telefon

Felbabka	Dana Feňáková	místostarostka	E-mail
Trokavec	Martin Klouda	starosta	E-mail
Ekologické centrum Orlov	MVDr. Luboš Gardoň	vedoucí	Osobní
Správa CHKO Brdy	Mgr. Bohumil Fišer	vedoucí	Osobní

Následující tabulka (č. 4) a obrázek (č. 18) poskytují základní informace a polohu obcí, které mají funkční vazbu na zájmové území. Obce, jejichž zástupce se zúčastnil dotazníkového šetření, jsou barevně odlišeny.

Tab. č. 4: Základní údaje obcí s vazbou na CHKO Brdy (ČSÚ, 2019)

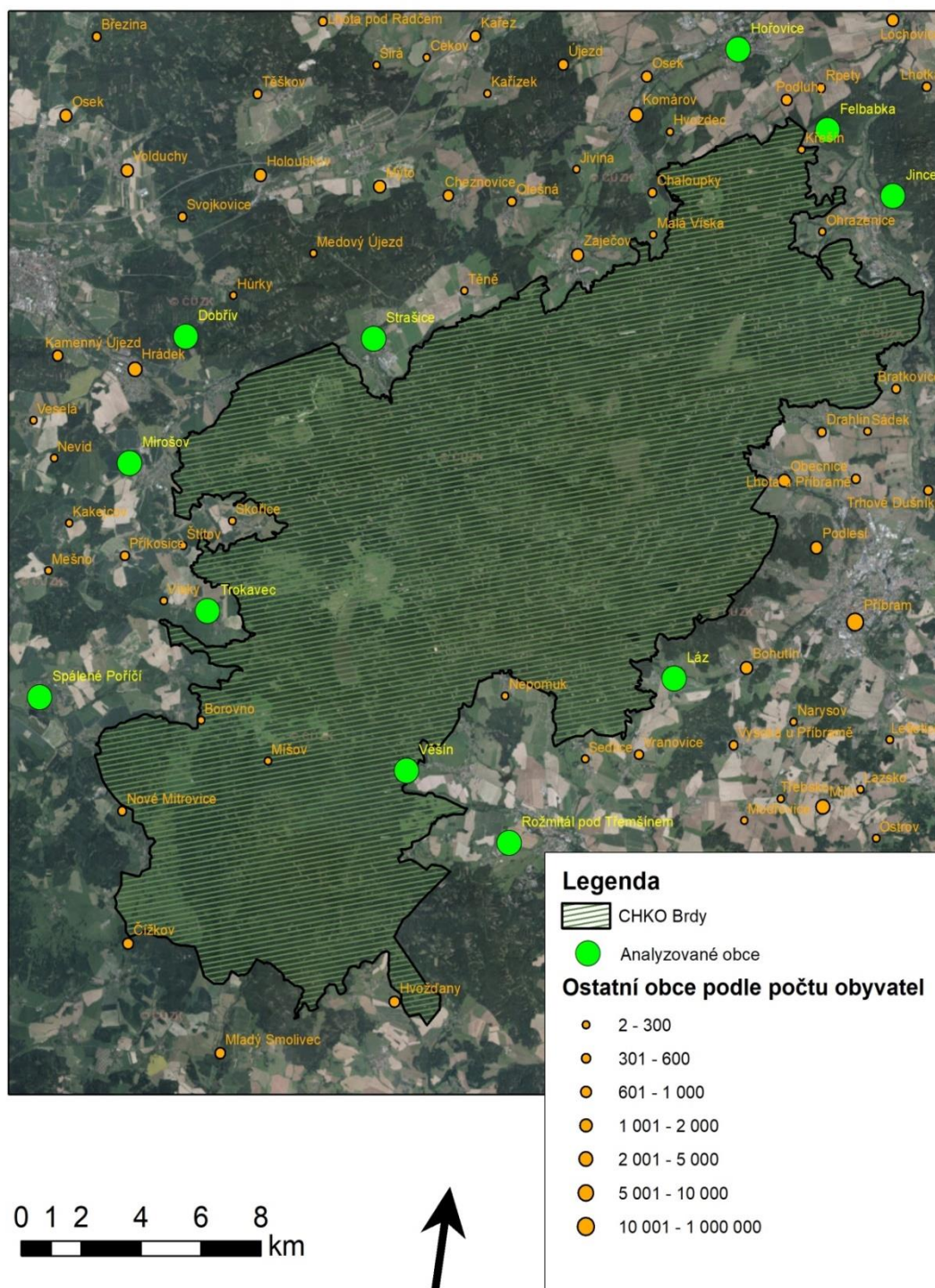
	Počet obyvatel (31.12.2018)	Rozloha (km ²)	Hustota obyvatel (ob./km ²)	Statut	Kraj	ORP
Příbram	32645	36,1	904,29	město	STR	Příbram
Hořovice	6844	9,55	716,65	město	STR	Hořovice
Rožmitál p. T.	4375	53,01	82,53	město	STR	Příbram
Spálené Poříčí	2820	57,82	48,77	město	PLZ	Blovce
Strašice	2558	34,83	73,44	obec	PLZ	Rokycany
Jince	2292	36,62	62,59	městys	STR	Příbram
Mírošov	2263	13,63	166,03	město	PLZ	Rokycany
Zaječov	1433	22,25	64,40	obec	STR	Hořovice
Dobřív	1290	27,11	47,58	obec	PLZ	Rokycany
Obecnice	1261	51,45	24,51	obec	STR	Příbram
Podlesí	1086	4,38	247,95	obec	STR	Příbram
Bohutín	919	8,48	108,37	obec	STR	Příbram

Hvožd'any	788	49,78	15,83	obec	STR	Příbram
Mladý Smolivec	710	30,4	23,36	obec	PLZ	Nepomuk
Věšín	697	41,11	16,95	obec	STR	Příbram
Podluhy	674	16,74	40,26	obec	STR	Hořovice
Čížkov	654	49,12	13,31	obec	PLZ	Nepomuk
Hluboš	622	12,07	51,53	obec	STR	Příbram
Láz	617	5,15	119,81	obec	STR	Příbram
Drahlín	549	5,89	93,21	obec	STR	Příbram
Chaloupky	511	6,57	77,78	obec	STR	Hořovice
Rpety	487	5,93	82,12	obec	STR	Hořovice
Čenkov	391	9,02	43,35	obec	STR	Příbram
Nové Mitrovice	333	20,91	15,93	obec	PLZ	Blovice
Vranovice	311	13,87	22,42	obec	STR	Příbram
Bratkovice	308	3,96	77,78	obec	STR	Příbram
Ohrazenice	291	5,56	52,34	obec	STR	Příbram
Felbabka	290	1,7	170,59	obec	STR	Hořovice
Těně	276	20,78	13,28	obec	PLZ	Rokycany
Sedlice	266	5,72	46,50	obec	STR	Příbram
Skořice	263	23,75	11,07	obec	PLZ	Rokycany
Hvozdec	249	4,46	55,83	obec	STR	Hořovice
Sádek	223	4,21	52,97	obec	STR	Příbram
Nepomuk	198	20,08	9,86	obec	STR	Příbram
Křešín	136	6,25	21,76	obec	STR	Příbram
Míšov	120	9,88	12,15	obec	PLZ	Blovice

Trokavec	107	4,4	24,32	obec	PLZ	Rokycany
Malá Víska	98	10,19	9,62	obec	STR	Hořovice
Borovno	92	3,26	28,22	obec	PLZ	Blovice
Štítov	59	2,62	22,52	obec	STR	Rokycany

Obr. č. 18: Schéma obcí ve funkční vazbě na CHKO Brdy s vyznačením obcí, které se účastnily dotazníkového šetření (vlastní zpracování dle Arc DATA PRAHA, 2020)

Schéma analyzovaných obcí a měst u CHKO Brdy

Autor: Tomáš Lorenc, 2019
Vlastní zpracování dle ARCDATA PRAHA

7.1. Názory obcí na zrušení VÚ Brdy a vyhlášení CHKO Brdy

Jednání o budoucnosti výcvikového prostoru začala v roce 2011. Od té doby se začalo uvažovat o zrušení vojenského újezdu, neboť nebyl kvůli velké výměře dostatečně využíván. Pro všechny zainteresované strany - představitele přilehlých obcí a příslušná ministerstva – bylo nutné najít řešení, jak s unikátním územím naložit.

Zde začaly vznikat první obavy zástupců obcí a široké veřejnosti. Mnoho z nich nechtělo Vojenský újezd Brdy zrušit. Obecným důvodem byla obava místních, jakou formou bude území ochraňováno. Postoj většiny zástupců dotčených obcí i veřejnosti byl primárně nerušit VÚ Brdy. S CHKO nesouhlasily například menší obce v jižní části CHKO Brdy, zejména v okolí Rožmitálska. Tyto obce měly strach ze zneužití území pro nekoordinovaný rozvoj cestovního ruchu kvůli velmi výhodné poloze. Obavy ze zneužití vzácných lokalit, nevhodného chování návštěvníků nebo vyšší koncentrace odpadků byly navíc podle některých zástupců obcí z Rožmitálska naplněny. Některé obce poblíž Rožmitálu nestály ani o zvětšení svého katastrálního území, poněvadž se obávaly lesního hospodaření. Jedná se zejména o obce Láz, Věšín, nebo Trokavec, které se účastnily dotazníkového šetření. U těchto obcí dochází ke vzájemné shodě, že zájmové území bylo armádou chráněné a jen díky její činnosti oblast zůstala taková, jaká je. Bez armády by tato oblast nebyla a s CHKO nemůže být situace lepší.

Nicméně ne každý, kdo zastával názor na ponechání VÚ, byl i zákonitě proti CHKO Brdy. Příkladem jsou starostové města Hořovice, městyse Jince a obce Felbabky, kteří byli sice proti zrušení vojenského újezdu, ale když už situace byla v pokročilé fázi, s vyhlášením nové CHKO místo VÚ neměli problém. Jejich odůvodnění bylo podobné - příroda zde byla po 90 let velmi dobře chráněna. Nyní je důležité, že na tomto území bude dál existovat nějaký systém ochrany.

S názorem, že VÚ Brdy neměl být zrušen, ale podobná změna musela přijít, se ztotožňuje i ředitel Ekologického centra Orlov MVDr. Luboš Gardoň. Podle něho šlo o ryze politické rozhodnutí, které musíme respektovat, a bylo nevyhnutelné. Zdůrazněna ale byla vize nové CHKO. Právě ta se musí stále řešit. Nejdůležitější je přitom systém ochrany, který po VÚ měl přijít. Vystala tím např. zásadní otázka vypalování, které je extrémně důležité, ale ze zákona stále nepovolené.

Problematika zrušení VÚ a vyhlášení CHKO v Brdech byla velmi diskutovaná. Existovaly ale i názory nestranných pozorovatelů či odborníků. Svě k tomu rozhodně má co říci i vedoucí CHKO Brdy pan Mgr. Bohumil Fišer. „*Nebyl jsem pro, ani proti zrušení VÚ Brdy, ani jsem neprosazoval CHKO, ale chtěl jsem být u toho. Klady a zápory, ať už by se s územím stalo cokoli, tu budou vždy. Někteří lidé jsou vyloženě odpůrci CHKO, protože se stala nástupcem vojenského újezdu, tedy něčeho, co lidé chtěli zachovat. Primární ale byl verdikt, který měl VÚ zrušit. Z CHKO se pravděpodobně už vojenský újezd zpátky nestane, což některým lidem vadí.*“

Starosta obce Dobřív, který již před vyhlášením CHKO patřil mezi nejnavštěvovanější obce v Brdech, přiznává, že se pro obyvatele Dobřív s příchodem CHKO prakticky nic nezměnilo. Toto území vnímají rezidenti stále stejně, protože tady je odjakživa a jsou na něj zvyklí. Přiznává však, že s CHKO vyvstalo několik problémů v čele s nastavením koncepce, o kterých mluvil mj. i ředitel Ekocentra, a další problémy, které jsou detailněji popsány v kapitole 7.2.

Rozdílný názor na zrušení VÚ a vyhlášení CHKO měla obec Strašice. Tato obec veřejně podporovala zrušení újezdu a byla dokonce iniciátorem pro vznik CHKO. Tento záměr podporoval i Plzeňský kraj, který chtěl na rozdíl od Středočeského kraje spíše zrušení vojenského újezdu. Pro zřízení CHKO Brdy byla i další vyzpovídána města v Plzeňském kraji – Spálené Poříčí a Mirošov.

Vedení těchto obcí spatřovalo ve zřízení CHKO velký potenciál rozvoje obce, jenž má vycházet ze zvýšeného zájmu o cestovní ruch. Všechny tři obce jsou navíc partnery destinační agentury Brdy, která je organizační složkou Ekologického centra Orlov. Cílem destinační agentury Brdy je vytvářet a podporovat návštěvnickou strukturu v Brdech a spolupráce s ostatními dotčenými subjekty (poznějbrdy.cz, 2019).

I z výše uvedeného je patrné, že oslovené Strašice, Spálené Poříčí a Mirošov návrh na zřízení CHKO v Brdech podporovaly. Určité pochybnosti, zda nedojde k porušení unikátnosti území, a jestli bude území skutečně využíváno správně, však podle slov zpovídaných osob existovaly i v těchto obcích. To jen potvrzuje plán, podle kterého se Brdy po zrušení VÚ neměly stát nekoordinovaným územím, ale jistý řád musejí mít.

Obecně lze názory respondentů na zrušení VÚ a vyhlášení CHKO roztřídit do následujících kategorií:

- Proti zrušení VÚ i proti CHKO (důvod: území mělo zůstat AČR, která z něj udělala unikátní lokalitu)
- Proti zrušení VÚ, ale pro CHKO z ochranných/existenčních důvodů (důvod: když už vojenský újezd musí být zrušený, CHKO je přijatelným nástupcem)
- Nebyl přímo vyhraněn
- Pro zrušení VÚ a pro CHKO

7.2. Očekávání obcí před vyhlášení CHKO Brdy a jejich připravenost

Při vyhlášení CHKO Brdy se obecně počítalo s nárůstem počtu turistů. CHKO Brdy má ale ve svém území na rozdíl od jiných CHKO v ČR značně omezenou základní infrastrukturu cestovního ruchu. Jako přednost vnímají nezastavěnost a nízkou míru návštěvnosti brdského regionu ochranáři, hospodáři i široká veřejnost. Právě dopravní a technická infrastruktura byla často v médiích prezentována jako velký problém, který musí přilehlé obce rychle začít řešit. Realita je během prvních let fungování CHKO ale trochu jiná.

Strašice, Rožmitál, Dobřív, nebo Mirošov jsou obce, které na turisty byly zvyklé již z dob před vyhlášením CHKO. Právě obce v západní části CHKO Brdy přiznávají, že zvýšenou poptávku po službách nezažívají. Samostatnou kapitolou jsou pak z tohoto hlediska malé obce. Odpovědi tamních respondentů se i přes jejich rozdílnou polohu prakticky neliší a jejich vliv nejen na rozšíření služeb pro turisty je značně omezený.

Strašice

Veřejnou infrastrukturu z hlediska občanského vybavení měly zbudovanou také Strašice, a to především proto, že tato obec měla co nabídnout už před vyhlášením CHKO. Strašice byly a jsou kulturním střediskem v Brdech a je zde i sociální zázemí. Strašice byly a jsou důležitou obcí pro brdský region. Strašice se vyznačují velmi dobrou polohou, jsou velmi dobrým nástupním místem pro turisty a mají velký potenciál cestovního ruchu. V roce 2009, tedy už 7 let před vyhlášením CHKO, zde bylo zřízeno v areálu bývalých kasáren Muzeum Středních Brd.

Muzeum se specializuje na historii Středních Brd (tedy i zaniklý zrušený újezd) a celkově se snaží o šíření a uchování odkazu brdského regionu. Z výše uvedeného je tedy patrné, že základními komponenty pro cestovní ruch obec disponovala.

Problém byl ve Strašicích s technickou infrastrukturou, zejména s nedostatkem parkovacích ploch pro zvýšenou koncentraci turistů. Tento problém podle starosty Jiřího Hahnera byl evidentní hlavně v prvním roce existence CHKO. Turisté Strašice využívají jako vstupní bod a tehdy dost často své automobily parkovali neorganizovaně po obci, čímž komplikovali dopravu nebo vjezdy do zájmové oblasti ostatním automobilům, které měly pro vjezd povolení. Strašice ale dokázaly reagovat na nepříznivou situaci velmi rychle. U Hájkova mostu, kde je vstup do CHKO Brdy a odkud je to na hojně navštěvovaný zámeček Tři trubky jen 2,5 km, bylo zbudováno nové parkoviště pro cca 35 aut (obr. č. 19). Také u Muzea Středních Brd je dostatek parkovacích ploch, které turisté mohou opět bezplatně využívat. Jedná se o další strategické místo pro potřeby turistů.

Obr. č. 19: Nově vybudované parkoviště ve Strašicích u řeky Klabavy je ideálním nástupním místem ke Třem trubkám a dále do nitra Brd (vlastní zpracování, 08/2019)

Dobřív

V Dobřívě, který je pouhých 7 km od Strašic a 8 km od okresních Rokycan, pan starosta potvrdil stejný stav jako sousední Strašice. Obec Dobřív na turisty byla a stále je připravená. Dobřív má stejně jako Strašice turistickou ubytovnu, dále nabízí tři restaurační zařízení, čili infrastruktura pro cestovní ruch zde problém není. Bohužel zatím se tato zařízení naplno nevyužívají.

Co se ale v Dobřívě zvýšilo, je zejména v letních dnech počet cyklistů. Přes tuto obec vede Panevropská cyklotrasa po trase Paříž - Norimberk – Praha. Po této mezinárodní cyklotrase jezdí zahraniční cyklisté, podle slov starosty Dobřívě i například Nizozemci. Přes Dobřív prochází ale i kratší vyznačené cyklotrasy – č. 2154 ze Lhůty přes lovecký zámek Kozel, Mirošov až do Dobřívě, nebo cyklotrasy č. 2157 z Volduch přes polesí kopce Žďár opět do Dobřívě.

Možnosti v Dobřívě tito cykloturisté mají. Obec má lokalizační předpoklady cestovního ruchu. Nachází se zde národní kulturní památka, největší objekt svého druhu – Dobřívský hamr (obr. č. 20), který odkazuje na výrobu železa v Dobřívě, kde se tento kov vyráběl od středověku až do poloviny 20. století.

Větší nedostatky v oblasti cestovního ruchu starosta Jiří Ondřejíček ve své obci neviduje. „Obec by unesla ještě mnohem více projíždějících či ubytovaných turistů, neboť prostor pro rozvoj ubytovacích služeb v obci je. Velké mezery zde před CHKO ani nebyly. Možná by v Dobřívě mohla být půjčovna elektrokol, ale to už je na podnikatelích, nikoli na obci. Dále se budou opravovat některé cyklotrasy. Mohlo by být také více informačních tabulí.“

Obr. č. 20: Unikátní technická památka Vodní hamr Dobřív procházela v roce 2019 rozsáhlou revitalizací, kvůli níž byla dočasně uzavřena (vlastní zpracování, 08/2019)

Rožmitál

Také Rožmitál pod Třemšínem byl již za existence VÚ zvyklý na turisty, a tak v tomto městě nebylo třeba nějak na vyhlášení CHKO reagovat. Turisté ve městě navštěvovali Podbrdské muzeum (obr. č. 21), které se otevřelo už v roce 2010 a které se nachází v historickém jádru města v nově zrekonstruovaném areálu bývalé továrny. Více než čtyřtisícový Rožmitál bývá nazýván turistickým centrem Jižních Brd a mezery ve veřejné infrastruktuře neviduje.

Očekávání v Rožmitále z CHKO Brdy neměli. Spíše se báli administrativních problémů spojených s přerozdělováním katastrů, kdy část katastru zabraly obce v Plzeňském kraji (např. území Padrtě).

Respondenti starosta obce Ing. Jiří Vondrášek, vedoucí infocentra Ing. Petr Jarosil a vedoucí Odboru výstavby a životního prostředí Václav Krýda ale přece jen odhalili, že zde byl náhlý rozmach počtu turistů v prvním a druhém roce existence CHKO. V komplexním měřítku ale Rožmitál na CHKO příliš nevydělává. Ve městě jsou dva hotely, které mají a měly svou klientelu. „*To není odrazem CHKO. Stejně tak Rožmitálu nijak nepomohou turisté, které sem zaveze cyklobus jezdící na Teslíný z Plzně a Rokycan. Tito cykloturisté se totiž ve městě nezdrží,*“ dodává starosta města.

Obr. č 21: Podbrdské muzeum v historickém jádru města Rožmitál, které nabízí mj. stálou expozici věnovanou řemeslům na Podbrdsku a cvočkařství (vlastní zpracování, 08/2019)

Hořovice

Podle předpokladů byla dostatečně vyvinutá veřejná infrastruktura i v Hořovicích. Jedná se o město s dobře rozvinutou občanskou vybaveností, které však přímo na CHKO Brdy nenavazuje. Starosta města Dr. Ing. Jiří Peřina vyžadoval malý vliv veřejnosti na zájmovou oblast s minimálními zásahy. Změnu v prvních letech fungování CHKO však zaznamenal, více turistů, kteří z Hořovic míří do CHKO, eviduje. Nicméně většina z nich přijede do místa autem a ten samý den odjede. Odhaduje, že se situace časem může změnit, neboť je podobný vývoj často pomalejší.

Mirošov

Přímo od starosty Mirošova bylo sděleno, že došlo jen k částečnému navýšení počtu turistů, tj. nebyla poptávka po nových službách pro turisty oproti stávajícím, ať už se to týká poptávky po stravování, ubytování nebo obchodech. Starosta Mirošova p. Vlastimil Sýkora uvedl: „*Osobně jsem toto i očekával, protože území CHKO je zajímavé přírodou a je s výjimkou pěší turistiky a cykloturistiky prakticky nedostupné, což omezuje okruh turistů jen na fyzicky zdatné „milovníky přírody“ a nikoliv na komerčně založené turisty.*“

Jince

Městys Jince je s CHKO Brdy spjat nepřímo, podobně jako Hořovice. Pokud ale máme zanalyzovat očekávání a připravenost veškerá podobnost tím končí. Katastr, který Jince dostaly, zůstal jako cvičiště pro krátké zbraně a houfnice. Toto území, které od 1.1.2016 nese oficiální název Posádkové cvičiště Jince, je veřejnosti nepřístupné. Jince tedy nejsou nástupním místem do CHKO a nenabídnou ani potřebnou turistickou infrastrukturu. Starosta Jinců RSDr. Josef Hála potvrzuje, že chybí zejména stravovací zařízení. Hotely jsou na nízké úrovni, což turistům také nedodá patřičný komfort. Na druhou stranu se nejedná o slabou stránku, Jince podle očekávání nával turistů nezažívají.

Do budoucna může být ale situaci v Jincích nejen kvůli rekonstrukci unikátní vysoké peci Barbora jiná (viz kapitola 9). V huti Barbora má vzniknout muzeum. Jince do budoucna chtějí využívat brdskou identitu, a proto je zde určitý potenciál pro zvýšení atraktivity městysu pro návštěvníky. Prozatím mohou turisté využívat naučnou stezku, která však vede mimo CHKO Brdy.

Spálené Poříčí

Jiná byla situace ve Spáleném Poříčí, městě v Plzeňském kraji. Jak bylo zanalyzováno v minulé kapitole (7.1.), v tomto městě byli pro záměr zřízení CHKO Brdy. Dokázali tak velmi pružně reagovat na očekávané změny. Jelikož očekávali zvýšený zájem turistů, připravili i vhodné prostory, kde by mohla sídlit Správa CHKO (zakoupením domu na náměstí). Sice to nebylo využito, ale kancelář CHKO zde byla přesto zřízena, jediná v Plzeňském kraji. K poslednímu únoru 2019 ale AOPK svou kancelář ve Spáleném Poříčí zrušila.

Kromě výše uvedeného celkově ve Spáleném Poříčí zvýšili kvůli turistům ubytovací kapacity a byla zřízena půjčovna kol.

Felbabka

Z pohledu CHKO Brdy severně položená Felbabka je podle nasbíraných materiálů z hlediska deficitů v infrastruktuře ve stejném stavu jako před vyhlášením CHKO. Pozitivní očekávání, které by turismus obci přinesl, prý nebyla.

Láz

Stejným způsobem před vyhlášením CHKO reagovali v obci Láz, která se nachází na horním toku Litavky nedaleko stejnojmenné vodní nádrže. Zde můžeme na základě rozhovoru konstatovat, že očekávání z vyhlášení CHKO nebyla. Starosta navíc připomněl, že obec je limitována rozpočtem a peníze navíc kvůli CHKO nedostává. Láz má však strategičtější polohu než Felbabka, což znamená, že v letní sezoně v obci dle vyjádření starosty parkuje mnoho aut i mimo vyznačená místa téměř po celé obci. Na toto však v Lázu nedokázali vhodně reagovat i kvůli omezeným možnostem.

Věšín

Ve Věšíně nacházejícím se pouhé 4 km od Rožmitálu se čekalo zvýšení počtu turistů, což podobně jako v Lázu přišlo. Cyklistů i pěších turistů přibýlo, pěší turisté se v území vyskytují také v zimě. Výrazný vliv ale nemají. Zbudování či zrekonstruování restauračních nebo ubytovacích zařízení si podle starosty mají vyřešit soukromníci. Do tohoto obec nezasahuje, ale případným podnikatelským záměrům je otevřena. Ve Věšíně tak pro turisty nainstalovali nové informační tabule k CHKO. Podle starosty Ing. Pavle Hutra je otázka, jak je vůbec žádoucí další infrastrukturu pro návštěvníky vytvářet.

Trokavec

Jednou z nejmenších obcí na okraji CHKO Brdy je Trokavec. Zde můžeme uzavřít, že se pro obec vyhlášením CHKO nic nezměnilo. Nápor turistů s vyhlášením CHKO v obci nebyl zaznamenán. V Trokavci žije trvale cca 110 občanů, což znamená velmi omezený rozpočet a jakoukoli možnost investice ve prospěch zvýšení atraktivity v souvislosti s vyhlášením CHKO.

Ostatní subjekty

Ředitel environmentálního střediska Ekocentrum Orlov se před vyhlášením CHKO Brdy nazval skeptikem, který neočekával okamžité a pouze prospěšné důsledky. Naopak bylo podle jeho slov nutné určit ochranu významných lokalit. Další problémy očekával s vlastníky území, na které je vyvíjen tlak, problémy spojené s turismem, nebo různé politické dohady. „*Právě kvůli politickým důvodům se protahuje možnost aplikace nových programů, které mají pomoci k rozvoji CHKO,*“ sdělil Luboš Gardoň.

Na otázku, zda se během existence CHKO podařilo doplnit deficity v infrastruktuře, má pan Gardoň stejný názor jako ředitel CHKO Brdy pan Fišer. Účelem CHKO není zacelovat nedostatky v ubytovacích a restauračních zařízeních. Brdy jsou nezastavěná plocha, v jejich centrální části opravdu nic vzniknout nemůže. Parkoviště, restaurace a další zařízení si musí iniciovat sami obce. Navíc tento aspekt nefunguje komplexně pro všechny obce přilehlé k CHKO. Jak je analyzováno výše, na Rožmitálsku infrastruktura funguje správně. V Dobřívě a ve Strašicích v plné sezoně bude problém najít místo v restauraci. Samozřejmě v tom hraje roli i rozpočet, kterým je daná obec svázaná. Problém je hodně v následujících místech. Nicméně na tom, že infrastruktura má být v přilehlých obcích, se shodnou téměř všechny zainteresované subjekty, včetně vlastníků: Ministerstvo obrany - VLS a AČR, Arcibiskupství pražské.

Chybějící návazná infrastruktura skutečně není takový problém, který je prezentován v médiích. „*V Obecnici je například obrovské parkoviště s kapacitou cca 300 aut (obr. č. 22), ale bývá zaplněné jen ojediněle, když se koná nějaká hromadná akce,*“ vysvětlil p. Fišer.

Obr. č. 22: Parkoviště v centru Obecnice, odkud je možné dojít po lesnické naučné stezce na Octárnu a Klobouček, dále na nejvyšší brdský vrchol Tok (vlastní zpracování, 10/2019)

Z uvedeného můžeme generalizovat, že obce s větším počtem obyvatel či obce, které již s turisty měly zkušenosti, nemusely na vyhlášení CHKO pružněji reagovat. Kapacity v jejich ubytovacích a stravovacích zařízeních jsou vyjma letní sezony nenaplněny. To se týká i parkovacích ploch, které už ale kvůli nižším kapacitám představovaly větší problém. Proto v několika obcích vznikla nová parkoviště. Od zástupců menších obcí (s obyvateli do 1000 obyvatel) bylo potvrzeno, že se pro ně s příchodem CHKO nic významného nezměnilo. Jejich případná reakce by navíc byla svázána nízkým rozpočtem obce.

Z komplexního pohledu zůstal během prvních čtyř let cestovní ruch v CHKO Brdy spíše za očekáváním a většina oslovených obcí potvrdila, že by nyní další (koordinovaný) nárůst zřejmě nepředstavoval problém. Zejména obce jako Strašice, Dobřív či Rožmitál na něj jsou připraveny. Aktuálně však poptávka po službách není taková, jak se před vyhlášením CHKO očekávalo. Vlivem toho můžeme shrnout situaci tak, že chybějící služby v chráněném území nebyly a nejsou problémem a tato interpretace v mediálním světě byla spíše nesprávná. Navíc je nutné, aby tato nezbytná infrastruktura byla soustředěna do přílehlých obcí. Tyto závěry jsou z hlediska vyhnutí se neregulovatelnému cestovnímu ruchu a podpoře rozvíjení destinace udržitelným způsobem v souladu s tím, co popisuje Pásková (2008). Vyhlášení CHKO (či NP) je víceméně jedním z nástrojů, jak se tyto body snažit naplňovat.

8. Změny ve fungování a rozvoji obcí ve vazbě na CHKO Brdy v období od vyhlášení CHKO Brdy dodnes

8.1. Aktuální využití řešeného území

Obrovská lesnatá plocha ve vnitrozemí Čech mezi Prahou a Plzní je pro Brdy stále symbolická. Jedná se o oázu klidu, v jejíž centrální části nenajdeme žádné stavby (kromě těch drobnějších), nevedou tu dráty vysokého napětí, ani žádné osvětlení. Přesto se zde hospodaří. Zcela běžnou aktivitou, se kterou se současný návštěvník CHKO Brdy setká, je těžba dřeva. Největší zastoupení z dřevin má smrk.

Velký důraz je z hlediska ochrany přírody a krajiny kladen na péči o území, s čímž souvisí i čtyři zóny ochrany přírody podle stupňů ochrany (viz kapitola 4.2.). Stejně tak nemohou návštěvníci, tentokrát kvůli vlastní bezpečnosti, vstupovat na všechna místa v CHKO. Výstražné tabule na bývalých dopadových plochách či na území, které si ponechal 13. dělostřelecký pluk JASELSKÝ, zakazují veřejnosti vstup do některých oblastí. Aktivity armády, které vykrytalizovaly dnešní podobu Brd, jsou zde tedy patrné stále a je třeba je respektovat.

Jelikož se nacházíme na území, kde platí forma ochrany, probíhá tu hospodaření a zároveň je oblast otevřená turistům, kvůli odlišným zájmům mnoha subjektů mohou vznikat rozepře. Všechny působící hospodáři a subjekty se však shodnou, že má-li si území svou jedinečnost zachovat, je potřeba udržovat ubytovací a restaurační zařízení a další služby v obcích přilehlých k CHKO. Právě v minimální zástavbě a odklonu od civilizace tkví jedinečnost Středních a Jižních Brd. Podle IP CHKO Brdy (2016) je třeba potenciální návštěvníky na skutečnost absence či minima patřičných zařízení, odpočívadel a odpadkových košů, jakožto i nemožnosti vjet do zájmového území motorovým vozidlem či nekompletního telefonního signálu připravit.

Nekompletní pokrytí signálu, ačkoli je tento stav stále lepší, mohou uvnitř CHKO řešit tzv. traumabody (na obr. č. 23 traumabod u hájovny Krejčovka nedaleko zříceniny Valdek), které slouží hlavně lokalizaci zraněných a tím pádem lepší orientaci. V Brdech kvůli obrovským lesním plochám a husté cestní síti není složité se ztratit. V podmínkách ČR se jedná o další unikát. Těchto bodů je nyní uvnitř CHKO Brdy hned několik a jsou založené na datové komunikaci mezi volajícími a pracovníky IZS.

Traumabody ale nejsou jedinými zařízeními, která se za existence CHKO Brdy na území instalovala. Přibyly naučné stezky, parkoviště v obcích a těsně u vstupu do CHKO, lavičky nebo informační panely atd. Kvůli zachování krajinného rázu nedochází k instalaci infopanelů všude možné, ale je snaha panely umisťovat i na velké kameny, které do tamní krajiny patří jako na obr. č. 23, kde je infopanel na vrchu Klobouček – 704 m.

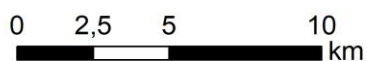
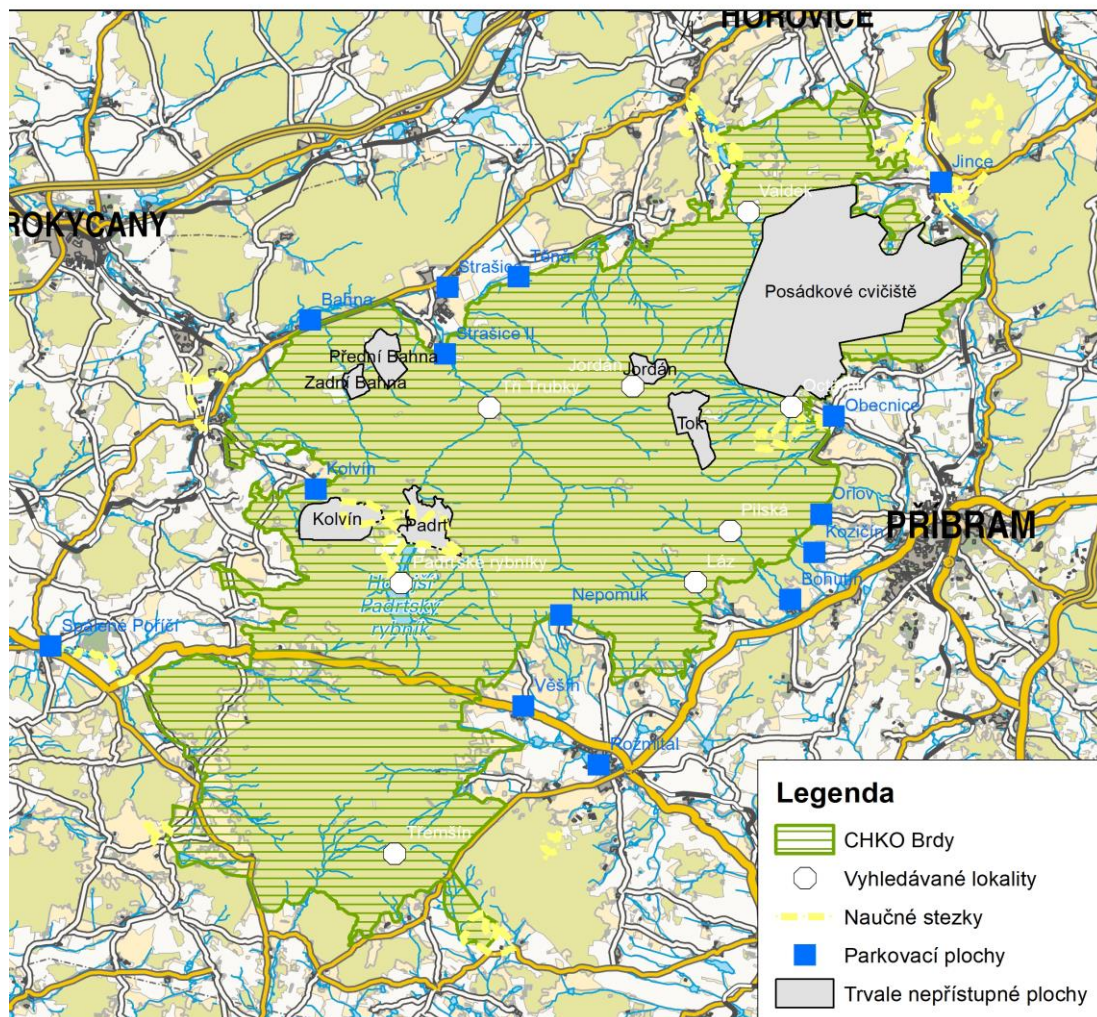
Obr. č. 23: Běžná zařízení v CHKO Brdy - traumabody a informační panely umístěné na slepencových kamenech (vlastní zpracování, 10/2019)

Pro potřeby cestovního ruchu byly vyhrazeny staré či úplně nové parkovací plochy, které jsou zobrazené na obr. č. 24. Největší parkoviště jsou na Kolvině a v Obecnici, jejich kapacita je ale prakticky stále nenaplněná. Kapacity dalších parkovišť jsou nižší, v menších obcích je možné na těchto plochách zaparkovat jen několik aut. Pokud ale není červenecový víkend, nejedná se o problém. Všechny parkovací plochy jsou v blízkosti CHKO, či se z nich dá do CHKO dojít pěšky nebo na kole. S parkovacími plochami korespondují nejvíce navštěvované lokality uvnitř CHKO, které již byly rozebrány v analytické části IP.

Obr. č. 24: Schéma parkovacích ploch a nejnavštěvovanějších míst v CHKO Brdy (vlastní zpracování dle Arc DATA PRAHA, 2020)

Turistické cíle a parkoviště v CHKO Brdy

Autor: Tomáš Lorenc, 2020
Vlastní zpracování dle dat ARCDATA PRAHA

8.2. Dopad cestovního ruchu na přilehlé obce

Území CHKO Brdy je velmi dobře dostupné z Prahy i Plzně, a to jak osobní, tak hromadnou dopravou. Návštěvníci do území přijíždí za přírodními krásami, klidem a odpočinkem a také za sportem. Nejčastějšími aktivitami jsou pěší výlety a cykloturistika, která během letní sezony pěší turistiku předčí.

V CHKO Brdy převažují krátké návštěvy, většinou do jednoho dne. Podle průzkumu z roku 2016, který je obsažen v IP CHKO Brdy, jsou zde vícedenní (3-7 dní) návštěvníci zastoupeni jen ze 14 %. Tato situace se během prvních let existence CHKO příliš nezměnila a do zájmového území se stále nejvíce sjíždí výletníci, tedy jednodenní návštěvníci.

Návštěvníci nejčastěji do vymezené oblasti přijíždějí osobním automobilem. Z toho plyne potřeba záchytných parkovišť, která se neustále řeší... Dalším aspektem, který se mezi širokou veřejností a v médiích analyzoval, byl problém rozšíření značených tras. Aktuálně je ale situace lepší, než před vyhlášením CHKO a v jejím prvním roce fungování. Přestože došlo k vyznačení sítě turistických tras a pomalým tempem přibývají i cyklostezky (technicky náročnější), zůstává obecně cestovní ruch v oblasti spíše za očekáváním, a to navzdory velkému potenciálu CHKO Brdy.

Pro některé potenciální návštěvníky může představovat problém absence služeb pro turisty uvnitř CHKO. Jedná se o možnosti ubytování a občerstvení, záchytná parkoviště, ale i odpadkové koše a kontejnery. Snahu o rozvoj těchto služeb je však nutné směřovat na samotný okraj CHKO, tedy po jejím obvodu a výhradně do obcí. Starostové a zastupitelé obcí se s výše uvedeným jednohlasně shodují: *„V CHKO Brdy nestojíme o civilizační prvky. Brdy mají zůstat Brdy a uvnitř žádná infrastruktura rozhodně vznikat nemá,“* sdělili respondenti.

Vnímání dopadů turismu na přilehlé obce je však v každé obci trochu jiné.

Strašice

Obec Strašice patřila mezi podporovatele zrušení vojenského újezdu a nebránila se zřízení CHKO. Byla také zvyklá na turisty, pro které měla zbudované i základní zázemí. Po vyhlášení CHKO ve Strašicích došlo ke zvýšení počtu turistů. Zejména v letních měsících za příznivého počasí jich přes obec projde více. Podle ředitele Muzea Středních Brd (p. RNDr. Martin Lang) je na vybraných místech v sezoně až přebytek lidí¹¹, což znamená, že o příchod dalších, především zhýčkaných, turistů obec aktuálně spíše nestojí. Z Brd by se podle jeho slov totiž mohla stát i masová záležitost, což by mohlo ohrozit či znehodnotit unikátnost

¹¹ rozhovor prováděn v 07/2019

zájmové oblasti. Prozatím ale s návštěvníky CHKO nemají v obci z hlediska chování problémy.

Obecně lze konstatovat, že více turistů znamená i větší propagaci města. Strašice jsou totiž ideálním nástupním místem k prozkoumávání brdských lesů. Za očekávání však při prvních letech existence CHKO Brdy zůstává podle starosty ve Strašicích dopad na drobné a střední podnikatele v obci. Ve Strašicích přibyly dva nové penziony/ubytovací jednotky, ale nejsou naplněné. Obecně v obci očekávali v tomto ohledu větší dopad, starosta však přiznává, že na vině mohou být i jiné faktory.

Rožmitál pod Třemšínem

Nepatrně zvýšenou návštěvnost zažívá v posledních letech i centrum Jižních Brd – Rožmitál p. Třemšínem. Tato oblast však je i oblíbenou destinací pro chalupáře, otevřená byla i před CHKO, neboť sem vojenský újezd nedosahoval. Veřejnost si do oblasti Rožmitálu nacházela cestu i před existencí CHKO, např. oba hotely ve městě měly a mají svou klientelu. Oslovení zástupci tak spíše spekulovali, jak zvýšený počet návštěvníků souvisí se vznikem CHKO.

Náhlý rozmach zde ale přece jen byl v prvním a druhém roce existence CHKO. Důvodem může být i velmi dobrá občanská vybavenost obce. Rožmitál byl podobně jako Strašice turistickým centrem, které na vyhlášení CHKO nemuselo příliš reagovat.

Z terénního šetření došlo k závěru, že město Rožmitál p. Třemšínem nemá z CHKO Brdy přímý profit a stejně tak turismus nemá při vyhlášení CHKO na město velký dopad. V letních měsících přes město projde více turistů. Zavedl se cyklobus, který vozí návštěvníky na osadu Teslíny¹², jedná se však o výlet na jeden den a v Rožmitálu se tito lidé spíše nezdrží. Stejně tak jdou více na odbyt propagační materiály (mapy a prospekty) a konají se zde kulturní akce. Tyto aspekty ale buď s CHKO nesouvisí přímo, nebo nemají primárně dopad na město. Současná situace (07/2019) spojená s cestovním ruchem je pro Rožmitál postačující. „*Nestojíme o takový zájem, jako je třeba o Český Krumlov,*“ uzavírají zpovídáné osoby.

¹² Nejvýše položené trvale obydlené sídlo ve Stř. kraji (712 m n. m.)

Hořovice

Také na Hořovicku evidují více turistů, kteří míří do CHKO Brdy. Většina z nich přijede do místa autem a ten samý den odjede. Nepřespí zde. Rozhodně jich není tolik, jako ve Strašicích nebo Rožmitálu.

Podle starosty se situace postupně může změnit. Zvýšení počtu návštěvníků by mělo na Hořovice a soukromé podnikatele pozitivní dopad. Záleží však na propagaci, kterou Hořovice mají snahu podpořit a zároveň vytěžit více pro majitele ubytovacích a stravovacích zařízení.

Situace je pro Hořovice z hlediska polohy obtížnější, přesto lze konstatovat, že se minimálně hledá cesta, jak návštěvníky v oblasti déle udržet.

Jince

Pro městyse Jince se po vyhlášení CHKO Brdy z hlediska dopadů turismu nic nezměnilo. Turistů v Jincích rozhodně více není. Důvodem je poloha a jeden historický znak. Z Jinců je do CHKO uzavřený vchod¹³ a obec je dlouhodobě spjata s armádou. V tamních ubytovnách žijí vojáci, kteří pracují na cvičišti. Dále jsou zde deficity v infrastruktuře, sám starosta přiznává, že hotely jsou na nízké úrovni a chybí stravovací zařízení. To jsou důvody, proč návštěvníci CHKO Brdy o Jince nejeví velký zájem. Jince jsou z tohoto pohledu limitované, ale nejedná se o problém, protože zvýšení počtu turistů nezažívají.

Do budoucna se situace v Jincích může změnit. Potenciál představuje právě rekonstruovaná huť Barbora, kde má vzniknout muzeum (viz kapitola 9.2.). Jince tak mají tendenci do budoucna využít podobně jako jiné obce brdskou identitu a rekonstrukce huti Barbora může být zámkou k setrvání návštěvníků v obci.

Dobřív

Mezi další obce, které byly na příchod CHKO z hlediska infrastruktury pro návštěvníky připraveny, patří Dobřív. Podle slov starosty se zatím tato zařízení naplno nevyužívají. Zřetelný je zvýšený počet cyklistů, kterým Dobřív dokáže nabídnout patřičné zázemí, nejen stravovací zařízení, ale i kulturní památky. Přesto návštěvníků není tolik, kolik se původně očekávalo.

¹³ katastr, který obec po přerozdělení správních obvodů dostala, zůstal jako posádkové cvičiště pro krátké zbraně i houfnice

Více turistů by pro Dobřív bylo spíše pozitivní i kvůli dostatečné vybavenosti. Podle slov starosty je ale zvýšení počtu turistů nepravděpodobné, poněvadž chybí spolupráce mezi obcemi, vhodná propagace území a také to, že Brdy jsou o nedotčené přírodě a kdo měl zájem, Brdy již navštívil. Starosta dále připustil, že s turisty občas mohou být problémy. Nicméně více odpadků, které za sebou v obci turisté nechávají, považuje za důsledek turismu a nespatřuje v něm problém.

Mirošov

Jen k částečnému navýšení počtu turistů došlo s vyhlášením CHKO ve městě Mirošov. Existence CHKO nemá dle zjištěných informací na rozvoj města žádný vliv. Poptávka po nových službách vlivem CHKO pro turisty oproti stávajícím zaznamenána nebyla a stejně tak profit z cestovního ruchu pro město.

Podle starosty města je možné zvýšit počet návštěvníků, ale je věcí veřejné debaty, zda je něco takového žádoucí. Nárůst turistů by na Mirošov určitě měl pozitivní i negativní vliv.

Spálené Poříčí

Z minulých kapitol již víme, že město Spálené Poříčí zřízení CHKO Brdy vítalo a hodlalo návštěvníkům dopřát patřičné zázemí a ve zřízení CHKO spatřovalo velký potenciál rozvoje obce. Pro návštěvníky nechalo např. zhotovit sady cyklovýletů po Brdech. I vlivem toho ve Spáleném Poříčí zažívají větší počty turistů, neboť se jedná o mikroregionální centrum Brd s patřičným zázemím.

Z dotazníku je však také patrné, že turistů není takové množství, které by na město mělo zásadní dopad. Z toho důvodu se Spálené Poříčí nebrání většímu počtu návštěvníků. Zda se jedná o několikanásobný či jen nepatrný nárůst a jaký by tento nárůst návštěvníků měl pro Spálené Poříčí dopad, nebylo uvedeno.

Láz

Negativní zkušenosti s turisty a z turismu plynoucích záležitostí mají po prvních letech existence CHKO v obci Láz. Starosta uvedl, že počet turistů je větší hlavně v létě o víkendech. Vyšší čísla návštěvníků sebou ale nesou řadu problémů. V Lázu chybí parkovací plochy a návštěvníci, kteří do CHKO přijedou autem, své dopravní prostředky nechávají mimo vyznačená místa téměř po celé obci. Zejména během letní sezony je situace velmi neuspokojivá.

Další negativním dopadem pro obec představují odpadky. Jak je zanalyzováno v předchozích kapitolách, v CHKO chybí odpadkové koše a kontejnery. Bezohlednost některých návštěvníků tedy vede k odhozeným obalům a PET lahvím v lesích a podél cest. Starosta popisoval i situace, kdy někteří návštěvníci s vidinou větší zodpovědnosti odhodí odpadky na místo, kde již odpadky jsou. Tudíž v oblasti začínají v krajních případech vznikat i malé, systematické skládky. Obecně chování návštěvníků CHKO k přírodě hodnotí daný respondent jako velký problém, který má dopad na rezidenty, přírodu i volně žijící zvěř. Logickým vyústěním je pak závěr, že v Lázu o další návštěvníky CHKO už obec nestojí.

Felbabka

Prakticky žádný dopad cestovního ruchu na svou obec nezaznamenali po vyhlášení CHKO na Felbabce. Obec nemá ubytovací prostory, ani nijak nevyužívá, že se zde CHKO otevřela. *„Felbabka je ve stejném stavu jako před vyhlášením CHKO. Fungování CHKO se na naší obci nijak neprojevílo. Rozvojový potenciál obce v souvislosti s vyhlášením CHKO je nulový,“* uvádí místostarostka obce.

Trokavec

Téměř žádné změny, tedy ani dopady z cestovního ruchu nezaznamenali v malé obci Trokavec. Větší množství návštěvníků v Trokavci neevidují, stejně tak profit z této činnosti, což je způsobeno i zázemím obce. Pouze někdy je podle starosty v okrajových částech lesa poblíž obce větší koncentrace odpadků.

Věšín

I v obci Věšín pociťují problém s odpadky, kterých se zbavují nevychovaní návštěvníci CHKO. Více nepořádku je při turistických cestách a cyklostezkách. Nepořádek pramení z většího počtu návštěvníků, ten ve Věšíně evidují hlavně přes léto (cyklistika).

Podle slov starosty se v obci ale čekalo turistů více. Pokud by náhlé zvýšení návštěvníků skutečně přišlo, obec by neměla problém reagovat. Jak uvedl starosta obce Ing. Pavel Hutr: *„Nehodláme investovat naslepo, protože je zbytečné například vybudovat parkoviště, aby bylo pak zaplněné z jedné pětiny. Dle mého je to nedostatek ubytovacích zařízení pro turisty. Musíme si však uvědomit, že turisté*

v CHKO Brdy fungují na bázi krátkodobých pobytů. V CHKO Brdy nejsou taková lákadla, kvůli kterým by se tu turisté zdržovali déle a přicházely sem davy.“

8.3. Zhodnocení přínosů a problémů obcí přilehlých k CHKO plynoucích z existence CHKO Brdy

V této kapitole byly na základě řízených rozhovorů vyhodnocovány pozitivní a negativní rysy plynoucí z existence nově vzniklé CHKO. Jedná se o subjektivní hodnocení, přičemž záleží i na vnímání daného respondenta.

Obce v západní části CHKO Brdy vidí jako hlavní přínos zvýšený počet turistů. V hlavní sezoně zde pění turistika a cykloturistika je zřetelná. Přínosem pro obce jsou příjmy z turismu. To však rozhodně neplatí pro všechny přilehlé obce. Nicméně více turistů znamená kromě financí také větší propagaci obce. Opět se ale dostáváme k tomu, že ne všechny přilehlé obce o publicitu stojí.

S turismem jdou kromě přínosů ruku v ruce i problémy. Ten největší pro některé obce u CHKO představují odpadky (viz kapitola 8.2.). Ty zůstávají v oblasti nejenom po návštěvnicích, ale i po houbařích, sběračích lesních plodů nebo trampech. Ti mohou svým chováním občas způsobit i požár, což zejména na těžko dostupných místech je velká komplikace. „*Problém pro mě jsou ohniště. Lidé si je na některých místech dělají po 50 metrech. Tím mimo jiné dochází k plašení zvěře,*“ vysvětluje vedoucí CHKO Mgr. Bohumil Fišer. Zvěř samozřejmě plaší také neukáznění motoristé, adrenalinoví cyklisté, nebo řidiči osobních aut, kteří nerespektují zákazy vjezdu.

Téma odpadků však nevnímají všichni respondenti stejně. Někteří komentují, že je to zkrátka přirozený vedlejší efekt turismu a jde o úhel pohledu. Situace podle některých není ani o nic horší než před existencí CHKO. Stejně tak vnímá každý jinak i změny správních obvodů. Část obcí v nich spatřuje komplikace (odpovědnost za odpadky, potíže s restitucemi), zatímco některé situaci vnímají pozitivněji kvůli více penězům do obecního rozpočtu.

Velký problém pro celou oblast Středních a Jižních Brd, která je zdrojem pitné vody pro některé přilehlé obce a Příbram, mohlo představovat vybudování suchého poldru na řece Klabavě v k.ú. obce Strašice. Tento návrh prosazovalo Povodí Vltavy. Nejedná se o nový projekt, tento záměr se diskutoval již v minulém století, ale po zrušení vojenského újezdu znovu vyvstal. Klabava svou extrémní povodňovou

činností ohrožuje obyvatele a jejich majetek od Strašic až po Rokycany. Tento poldr s 15 metrů vysokou hrází by měl zabránit povodním. Nyní v období sucha je důležité zadržování vody v krajině, k čemuž by právě menší vodní nádrže mohly sloužit. Z Brd totiž veškerá voda odtече pryč. Proti tomuto záměru se však postavila Správa CHKO, VLS a také obec Strašice, kterým se podařilo záměr zablokovat. Není však vyloučeno, že se podobný návrh v budoucnu bude znovu řešit. Strašice situaci odůvodňovaly tím, že by stavba změnila krajinný ráz v Brdech. Starosta obce navrhoval šetrnější podobu protipovodňového opatření – soustavu menších nádrží (plzensky.denik.cz, 2016).

Dalšími dílčími problémy souvisejícími s existencí CHKO Brdy mohou pro obce být různé politické dohady, které zbytečně protahují realizaci nových programů, jež by do budoucna mohly pomoci k rozvoji CHKO a případnému dalšímu profitu obcím. S tím do jisté míry souvisí i neutříděná představa rozvoje CHKO. Ta se bude v jednotlivých obcích, které mají na CHKO funkční vazbu, lišit.

Většina starostů obcí v bezprostřední vazbě na CHKO je s novou situací kolem CHKO Brdy spíše spokojena a tvrdí, že ryze negativní zkušenosti zatím nemají. Odpovědi na tuto otázku jsou však velmi subjektivní.

Pokud máme otázku přínosů a problémů plynoucích z existence CHKO Brdy shrnout, vyložený přínos nebo problém jim existence CHKO nepřinesla. Některé oslovené obce dokonce problémy ani přínosy vlivem existence CHKO Brdy neregistrují vůbec. Jakékoli změny, omezení nebo profit nepociťují. Z hlediska turismu jsou ale obecně spokojenější spíše větší obce.

9. Zhodnocení a komparace očekávání obcí a skutečného vývoje fungování a rozvoje obcí od vyhlášení CHKO Brdy dodnes, včetně doporučení pro zlepšení zjištěného stavu

V minulých kapitolách byl analyzován dopad cestovního ruchu na obce s funkční vazbou na CHKO Brdy během prvních let jejího fungování. Výsledky se samozřejmě vlivem různých faktorů mohou lišit, nicméně obecné stanovisko je nyní takové, že cestovní ruch a rozvoj území, který by vyhlášením CHKO pro obce přišel, zůstává za očekáváním.

9.1. Komparace očekávání obcí a reálného vývoje fungování a rozvoje obcí od vyhlášení CHKO Brdy dodnes

Zvýšený počet turistů v CHKO Brdy lze evidovat pouze při slunných letních dnech, zejména o víkendech. V tuto dobu bude na frekventovaných místech a v některých obcích s dostatečným zázemím možná až neúnosně mnoho návštěvníků. Po zbytek roku, hlavně ve všedních dnech, ale bude pravděpodobné, že při své návštěvě v CHKO na jiné návštěvníky nenarazíte.

Až na výjimky bylo s výše uvedeným dopředu uvažováno. Střední a Jižní Brdy se veřejnosti začaly otevírat již několik let před vznikem CHKO. Přesto například na Rožmitálsku především v prvním roce existence CHKO náhlý rozmach turismu pocítili. Opět se však jedná o letní měsíce, při kterých se do zájmového území sjížděli provozovatelé cyklistiky.

Obce na okraji a další subjekty po vyhlášení CHKO Brdy vesměs do nápravy infrastruktury z časových, finančních a dalších důvodů nezasahovaly. Toto rozhodnutí se (až na výjimky) ukázalo jako správné rozhodnutí. Typickým příkladem úspěchanosti je např. parkoviště I. stupně Kolvín (obr. č. 25), které vybudovaly VLS. Parkoviště s kapacitou pro 75 osobních aut a 3 autobusy je s cenou 50 Kč/den k dispozici návštěvníkům CHKO Brdy. Není chybou, že se budovala parkoviště, která byla po vyhlášení CHKO Brdy jediným skutečně chybějícím elementem infrastruktury cestovního ruchu, nepřijatelné je parkoviště Kolvín z jiných důvodů. Nachází se již uvnitř CHKO, dokonce v těsném sousedství II. ochranné zóny, podle odborníků působí až megalomansky a především je nevyužité, což je s ohledem na jeho vybudování, provozní náklady či technické úpravy velký problém (objevbrdy.cz, 2017).

Obr. č. 25: Na placeném parkovišti mezi obcí Skořice a střelnicí Kolvín parkující dopravní prostředky prakticky nevidíme (vlastní zpracování, 08/2019)

Zákaz vjezdu motorovým vozidlům do CHKO Brdy nutil některé obce řešit otázku dopravy v klidu. Některé obce reagovaly velice pružně a situace se zlepšila (viz parkovací plochy na obr. č. 19). Stále se však v menších obcích, kde nejsou kapacitní ani finanční možnosti, setkáváme v letních dnech s neúnosným množstvím parkujících aut v obci. Na obr. č. 26 je zachyceno podélné parkování osobních automobilů na příjezdové cestě do CHKO poblíž obce Malá Víska. Tato obec patří mezi obce s nejnižším počtem obyvatel v zájmové oblasti, a ačkoli auta zde neparkují přímo v obci, residenty toto může znepokojovat (podobně jako v obci Láz, jejíž zástupce se zúčastnil dotazníkového šetření).

Obr. č. 26: Zaparkovaná vozidla těsně před vstupem do CHKO Brdy nedaleko Jindřichovy skály (vlastní zpracování, 09/2019)

O komparaci mezi očekáváním obcí a skutečným rozvojem obcí může napovídat i zájem obyvatel (například z větších měst) o bydlení v přílehlých obcích k CHKO v souvislosti se zřízením CHKO Brdy. Většina obcí, která je v bezprostřední vazbě na CHKO Brdy, eviduje zvýšený zájem o bydlení, a to i od lidí z větších měst (Příbram, Plzeň, Praha). Oslovení aktéři však potvrzují, že tento fakt se vznikem CHKO Brdy nespojuje. Rozhodující jsou následující faktory: občanská vybavenost, dopravní obslužnost a nezatíženost životního prostředí, tj. blízkost brdských lesů.

Zájem o trvalé bydlení v dotčených obcích byl a je velký, což spíše obecně reflektuje současnou poptávku po nových bytech/domech. Nové parcely jsou v přílehlých obcích vždy velmi rychle obsazené. V obcích kolem CHKO Brdy převažuje obytná funkce nad rekreační a i do budoucna lze předpokládat další nárůst trvale obydlených objektů. V prvních letech existence CHKO Brdy nebyl zvýšený nárůst zájemců o rekreační objekty registrován. V oblasti druhého bydlení je pozorována na zájmovém území spíše stagnace a nové rekreační objekty se v obcích nestaví (Pojerová, 2019), což je však v souladu s obecnými zásadami koncepce rozvoje území, které jsou popsány v ÚS Brdy z roku 2017.

9.2. Doporučení pro zlepšení zjištěného stavu

Pro některé subjekty tedy stále vyvstává otázka, jakými mechanismy aktuální situaci zlepšit. Doplnujícími otázkami je, zda je to vůbec možné a žádoucí. Cestovní ruch a vše, co s ním souvisí, musí být na území chráněné oblasti koordinovaný a nesmí ničit, ohrožovat ani narušovat přírodní hodnotu v území.

Právě v otázce možného zvýšení počtu návštěvníků v Brdech panují rozdílné názory. Menší obce (do 1000 obyvatel) byly v rámci dotazníkového šetření vyzpovídány celkem čtyři. Potvrzeno od zástupců těchto obcí bylo, že více návštěvníků v CHKO Brdy by pro ně nemělo žádný vliv. Případně o další návštěvníky nestojí, což vyplývá z jejich dosavadní negativní zkušenosti.

Názor, že není třeba různými programy a jinými zásahy již počet návštěvníků v CHKO zvyšovat, byl potvrzen i od zástupců z obce Strašice. Jejich odůvodnění je však založené na tom, že by se z Brd už mohla stát i masová záležitost. Strašice si totiž i vzhledem ke své prezentaci vybere jako vstupní bod do CHKO mnoho turistů. Na nedalekých Padrtích a dalších významných místech Brd je pak

při slunném letním dni až přebytek lidí. Současný stav je tedy podle obce Strašice dostačující.

Města Hořovice, Spálené Poříčí, Mirošov, nebo obec Dobřív by naopak více turistů přivítaly. Z pohledu ochrany přírody a krajiny by podle získaných materiálů nemělo zvýšení počtu turistů negativní dopad. Nejprve se však o tom musí vést veřejná debata. Vedoucí CHKO Brdy Mgr. Bohumil Fišer navíc dodává, že předmět ochrany se v čase mění. A pokud nyní tvrdíme, že vliv návštěvnosti na přírodu a krajinu je malý, za tři roky se může na frekventovaném turistickém cíli objevit vzácný živočich, jehož existence mohou návštěvníci ovlivnit. Z toho vyplývá, že jakýkoli zájem o zvýšení návštěvnosti se musí koordinovat s ochranou přírody.

Stravovací a ubytovací zařízení, stejně tak parkoviště jsou a mají být poskytovány výhradně v obcích, tedy po obvodu CHKO Brdy. Ačkoli by umístění této infrastruktury v centrálních Brdech možná zvýšil zájem veřejnosti a území, došlo by k narušení přirozeného prostředí Brd a tím k jejich zániku. Jakmile dojde k povolení jednoho malého občerstvení uvnitř CHKO, řetězovou reakcí se otevrou další. Přirozený nesouhlas, o kterém pojednává i ÚS Brdy tedy panuje i s instalací dalších zařízení, které by mohly zvýšit zájem o Brdy. Ať už se jedná o rozhledny, sjezdovky, sportovní zařízení, či zařízení pro adrenalinové sporty. Těmito aktivitami by podle mnohých starostů a odborníků došlo k narušení krajinného rázu Brd.

V roce 2017 byl však ve výběrovém řízení vybrán dodavatel architektonického návrhu rozhledny na vrcholu Třemšín. Na projektu pracovalo Arcibiskupství pražské a další subjekty. V říjnu 2019 bylo však rozhodnuto o tom, že se výstavba rozhledny neuskuteční. Při celkovém rozpočtu stavby 15 mil. Kč se bez obdržené dotace muselo od realizace zatím na neurčito odstoupit (icentrum.tremsinsko.cz).

Obr. č. 27: Návrh vzhledu a umístění rozhledny na vrchu Třemšínem poblíž Rožmitálu v Jižních Brdech (icentrum.tremsinsko.cz, 2020)

Potenciál v možnosti zvýšení atraktivity CHKO Brdy pro veřejnost vykazuje aktuálně rekonstruovaná huť Barbora v Jincích (obr. č. 28), jež odkazuje na dlouhou tradici tavení železa v Brdech. Tato národní technická památka, která je evropským unikátem, má již novou střechu a po rekonstrukci (odhadem starosty do r. 2021) má fungovat jako muzeum, které by navazovalo na Hornické muzeum v Příbrami. V huti Barbora a souvisejících objektech má vzniknout expozice brdského hutnictví od jeho počátků a další koncept má být zaměřen na prvohory.

Obr. č. 28: Huť Barbora v Jincích je aktuálně z důvodů rekonstrukce uzavřená (vlastní zpracování, 07/2019)

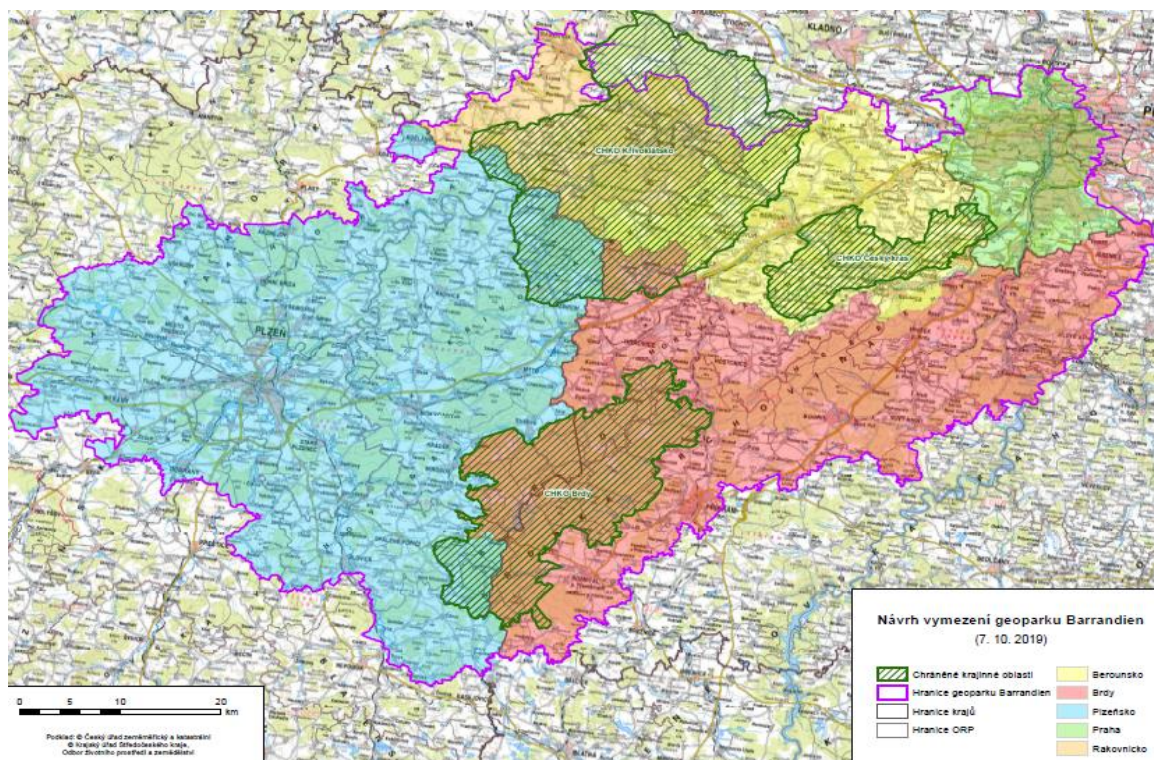

O tomto záměru bylo komunikováno i s manažerem Ekocentra, kde mají s propagací CHKO Brdy podstatně větší plány – chtějí dosáhnout zviditelnění značky geoparku Barrandien, který by zasahoval i do Brd či Křivoklátska. „*Toto obrovské území je velmi bohaté na historické památky, naleziště prvohorních zkamenělin a odehrávají se tu příběhy českých bájí a pověstí. Smysl by to mělo hlavně v tom, že by se vše schovalo pod jednu značku a Geopark by působil jako taková střecha. Je to samozřejmě obrovsky finančně a administrativně náročné,*“ vysvětluje p. Gardoň.

V Geoparku by bylo plno aktivit (i mimo něj) pro rodiny s dětmi. Jednou z nich i využití moderních technologií. Koncept zaměřený na prvohory má návštěvníky vyzvat ke stažení aplikace do zařízení a pak se přes ni dívají na tehdejší divokou přírodu prvohor. Jedno z těchto center má být lokalizováno právě v huti Barbora v Jincích. „*Návštěvníkům CHKO Brdy je nutné nabídnout nějaký podobný bonus. Spolupracujeme s mnoha dalšími odborníky z různých vysokých škol. Chceme veřejnosti nebo obcím ukázat, jak pečovat o hodnotná přírodní stanoviště, kterých je v Brdech mnoho. A rád bych k tomu využil moderní technologie,*“ popsal na osobním setkání v srpnu 2019 manažer Ekologického centra Orlov.

Geopark Barrandien je v současnosti kandidátským geoparkem, který disponuje významným geologickým bohatstvím. Jednalo by se o plošně největší český národní geopark, neboť zasahuje do tří krajů – Hlavní město Praha, Středočeský a Plzeňský kraj (mzp.cz, 2020c). Na obrázku č. 29 je vymezení Geoparku Barrandien, včetně rozdělení do pěti menších oblastí.

Obr. č. 29: Mapa území Geoparku Barrandien, kam patří i CHKO Brdy a přilehlé obce (geoparkbarrandien.cz, 2020)

Aspekty, které by pomohly zvýšení zájmu o zájmové území, potažmo zvýšení cestovního ruchu v oblasti:

a) zlepšení infrastruktury cestovního ruchu

- Výstavba ubytovacích a stravovacích zařízení má být soustředěna do obcí, nicméně samotné obce tuto problematiku neřeší a podotýkají, že se jí musí zabývat soukromníci. Podle některých respondentů je možná zapotřebí více investovat do sítě elektrokol a koloběžek. Právě elektrokola jsou pro hustou síť cest a hornatý povrch Brd ideální a v několika obcích již fungují půjčovny. Dalším nutným bodem je proznačení všech cyklistických tras v CHKO, což je však finančně i technicky náročné. S tímto problémem se v území potýkají již od začátku existence CHKO.

b) výrazná turistická atraktivita

- Brdy nenabízí takovou přírodní (vodopád, jeskyně, pískovcové skály) nebo kulturní (muzeum, sjezdovky, sportoviště) památku, kvůli které by se do lokality sjížděla veřejnost z širšího okolí. Charakterizuje je klidná

a nenarušená příroda. Jenže na tu stále náročnější turisty lehce nenavnadíte a jak bylo sděleno od respondentů, většina, kdo chtěla, si již cestu do CHKO Brdy během prvních let její existence našla. Zbývají tedy alternativní možnosti typu využití moderních vymožeností, které může využít budoucí muzeum v hutí Barbora.

c) efektivnější využití potenciálu regionu/propagace regionu

- Marketingovou propagaci v území má zajišťovat destinační management, tedy i samotné obce. Některé brdskou značku využívají velmi efektivně (např. vlivem infocenter), jiné obce nikoli. Jejich (ne)otevřenost je závislá i na dosavadních zkušenostech s turisty a také na tom, jaký profit by z více turistů dané obce měly. Logicky jsou jejich možnosti také svázány financemi. Větší obce a města jako Strašice, Rožmitál nebo Spálené Poříčí jsou však v propagaci regionu v popředí (spolupráce s médii, infocentra, drobné propagační materiály či sady cyklovýletů po Brdech). Obecně však v tomto ohledu chybí koordinace mezi obcemi, která by regionální značku jednoznačně podpořila.

Aspekty, které brání dalšímu rozvoji:

a) finance

- prakticky jakýkoli záměr, kterým by se dal zvýšit počet návštěvníků v oblasti, vyžaduje velkou investici či základní kapitál. Ať už by šlo o nový penzion, ubytovnu nebo proznačení cyklotras.

b) administrativní problémy

- CHKO Brdy se rozkládá na území dvou krajů a čtyř okresů. Působí zde několik subjektů s odlišnými zájmy. V lesích hospodaří především VLS a severovýchodní část území stále využívá AČR. Jakákoli snaha o rozvoj je tak předurčena k velkým časovým průtahům, nehledě na problémy s přerozdělováním katastrů.

c) nedostatečná spolupráce mezi subjekty

- zejména ve věci spolupráce mezi obcemi a ve sdílení informací o akcích na území daných obcí. Často se na internetu zobrazují roztroušené informace o dané problematice, či jen o tipech a informacích na výlety. Ucelená platforma by rozvoji území jistě pomohla.

d) ideologie

- určitá část populace je nekulturní, případně vnímá toto území, především vlivem vojenského újezdu, jako vysoce neatraktivní. V tomto ohledu nejsou Brdy výjimkou (viz kapitola 6.). CHKO Brdy však mají lokalizační výhodu. Snadná dostupnost z Prahy, mobilita a mladší generace můžou tento aspekt změnit. Vyžaduje to ale čas. Právě o potřebě času mluvili aktéři obcí, na které dopad CHKO není zatím takový, jaký by očekávali.

10. Diskuse

Diplomová práce měla za cíl vyhodnotit dopady existence CHKO Brdy na přilehlé obce, sledovat vývoj změn ve fungování a rozvoji obcí v bezprostřední vazbě na CHKO Brdy v období od zrušení Vojenského újezdu Brdy a vyhlášení CHKO Brdy dodnes. Jedná se o více než čtyřleté období, což je dostatečná doba na to, abychom mohli potřebné aspekty zanalyzovat a vyvést závěry.

Optimalizace vojenských újezdů v roce 1991 se Brd (na rozdíl od třech jiných újezdů) ještě netýkala. O 20 let později se ovšem o zrušení vojenského újezdu v Brdech začalo veřejně mluvit z politických a technických důvodů, neboť nebyla tak velká plocha dostatečně využívána. Činnost armády v Brdech po zrušení vojenského újezdu však neskončila a severovýchodní část CHKO u městyse Jince armáda stále využívá. Tento odstavec ukazuje, že se CHKO Brdy staly specifickou oblastí, v českých i evropských poměrech spíše ojedinělou oblastí s totožným, či alespoň podobným vývojem a historií.

Ještě před oficiálním vyhlášením CHKO Brdy bylo nutné plánovat, usměrňovat rozvoj v území a vytyčit mantinely. Chránit území zákonem pod statutem velkoplošně chráněného území a vyhlásit v CHKO čtyři zóny ochrany přírody podle přísnosti, které stanovilo MŽP, byl jen prvotní krok k zachování vzácných ekosystémů v území. Situaci je při stále se zvyšujícím zájmu o cestovní ruch nutné neustále monitorovat a vyhodnocovat možná rizika ohrožení bioty. Už na konci minulého století varoval odborník na místopis Brd Jan Čáka (1999) před spontánním nájездem zvědavých obyvatel a dalších návštěvníků, kteří by mohli ohrozit nejhodnotnější místa ve Středních a Jižních Brdech, jakožto i zdroje pitné vody. Podle něho nebylo hermetické uzavření brdských lesů a celkový obraz území pro veřejnost dlouhodobě lákavé, ale mělo svá pozitiva. Neuzavření území mohlo v minulosti znamenat mohutnou chatařskou invazi až ke břehům Padrt'ských rybníků, mnoho automobilů projíždějící lesními cestami a další civilizační důsledky.

ÚS Brdy z roku 2013 na základě dotazníkového šetření uvádí, že obce s vazbou na zájmové území v době téměř jistého zrušení VÚ jednoznačně odmítaly podobně živelný rozvoj (intenzivní formy individuální a hromadné rekreace) a podporovaly nějakou formu ochrany přírody a krajiny v území. Stejný názor zastávaly i Plzeňský a Středočeský kraj, což však neznamená, že veřejně podporovaly status CHKO.

Obdobné úsudky na zachování formy ochrany území měli i zástupci obcí oslovení pro potřeby této práce, bez ohledu na to, jestli bylo zrušení VÚ a vyhlášení CHKO správným krokem.

Zde mají podle mého názoru Brdy určitou výhodou oproti VÚ v Milovicích a Ralsku. Tyto újezdy byly zrušeny kvůli geopolitickým změnám ve světě, načež o zrušení VÚ Brdy se vedly několikaleté diskuse a spory, jak bude území dále využíváno, a jak bude usměrněn rozvoj v území. Klusáček a kol. (2019) však ve své studii analyzuje, že vnímání a ovlivňování perspektivy rozvoje území bude na postmilitárních území v ČR zajímavé za každé situace. Jednak o vytváření příležitostí a rozvoji v oblasti rozhoduje mezinárodní a národní politika a další různé skupiny místních zúčastněných stran a jednak musí být místní aktéři zvyklí na překonávání určitých limitů. Za dob vojenských újezdů byl rozvoj obcí omezen kvůli vojenským činnostem, v době povojenské jsou podle Klusáčka limity určovány složitostmi faktorů, včetně těch environmentálních. U Brd se podle něho jedná o střet koncepce ochrany území a zástavby území.

Absenci zástavby uvnitř CHKO Brdy je však nutné vnímat jako přednost, nikoli ji považovat za slabou stránku oblasti. Pro zachování tohoto stavu jsou odborníci, příslušné orgány, obce a potvrzen byl také respondenty, kteří se podíleli na výsledcích práce. Výjimkou určitě nejsou ani návštěvníci, kteří se do Brd sjíždějí kvůli klidu, krásám přírody a absenci větších či menších civilizačních prvků. Ředitel Správy CHKO p. Fišer považuje nezastavenost Brd za největší hodnotu a varuje před změnou a povolením jakýchkoli zbytných prvků, které by mohly spustit řetězovou reakci. *„Pokud se do budoucna povolí v CHKO doprava, někde uvnitř se zbuduje parkoviště a k němu občerstvení, už nikdy nebudeme schopni stav vrátit zpět. Naopak se postupně budou přidávat další zařízení. Naštěstí v CHKO není kanalizace, stále na mnoha plochách nebyl proveden pyrotechnický průzkum, což při hlubinném záboru může být problém, jsou zde silně chráněné území (CHOPAV) a stále nějaké území patří armádě. To jsou faktory, které by od stavby nejspíše leckoho odradily.“*

Směřovat infrastrukturu typu stravovacích zařízení a parkovišť výhradně do obcí, či za hranice CHKO je koneckonců i doporučením IP CHKO Brdy. Jak je uvedeno v ÚS Brdy, která je úrovní nad ZÚR a ÚP, výstavba a instalace dalších

zařízení typu rozhleden a odpadkových košů je z pohledu ochrany přírody taktéž nežádoucí.

Podle oslovených aktérů a podle tisku patří absence těchto (pro veřejnost dnes základních) záležitostí mezi faktory, proč návštěvnost v CHKO Brdy není taková, jak se před jejím vyhlášením očekávalo. Do hry však vstupují i další faktory (viz kap. 9.3.). Jedním z nich je určitě absence dostatečně atraktivního turistického cíle či atrakce, které by lákaly veřejnost z širokého okolí. V CHKO Brdy je zejména hustý lesní porost. Mezi další přírodní atraktivity patří Padrt'ské rybníky, bezlesé plochy a zachovalý krajinný ráz (Matušková, 2016). Z pohledu kulturně-historických lokalizačních faktorů jsou památky v Dobřívě, nebo v Rožmitálu. Jedná se však o lokality, které s existencí CHKO nesouvisí a své návštěvníky si dokázaly najít již před jejím vznikem.

Z toho vyplývá, že kdo chtěl, výlet do zájmového území, tedy i přilehlých obcí, si udělal před rokem 2016. Kdo naopak o návštěvě Brd přesvědčený nebyl, jen těžko mohla jeho rozhodnutí změnit pouze skutečnost vyhlášení CHKO. Typ turistiky v území je pro dobrodruhy a především občany, kteří jsou zdravotně v pořádku a disponují alespoň částečnou fyzickou zdatností.

V CHKO Brdy po celou její čtyřletou existenci (a lze předpokládat, že se na vývoji příliš nezmění ani v budoucnu) převažují krátké návštěvy do jednoho dne. Lidé jsou sice schopni kvůli pěší turistice a cykloturistice do oblasti přijet z větší vzdálenosti (krajského města či nižšího regionálního celku), auto však v obci odstaví a po prožití rekreaci se rychle vrací zpět, aniž by utratili peníze za stravu či jinou službu. Tato situace je podle rozhovoru se starostou typická i pro Strašice, které patří mezi obce s vysokou koncentrací turistů. Stravovací a ubytovací jednoty nejsou naplněné a obecně byl očekáván pozitivnější dopad na drobné a střední podnikatele v obci.

Větší obce potřebné zázemí pro turisty měly ještě před vznikem CHKO. Na co však přece jen některé obce musely reagovat, byla chybějící parkoviště v obcích. Zde se situace po prvních letech fungování CHKO zlepšila, což byla vhodná reakce. Především v letních měsících o víkendech je totiž v obcích velmi snadné zaznamenat více turistů, na čemž se shodla většina starostů a potvrzeno toto může být i na základě cyklovýletů v rámci sběru dat pro tuto práci. Záměr zbudování

parkoviště a jeho kapacitu, jakožto i dalších zařízení, je však vždy nutné komunikovat s dotčenými subjekty. Ne všechny zbudované parkovací plochy jsou využívány správným způsobem (viz parkoviště u Kolvína).

Jako často komunikované negativum plynoucí z cestovního ruchu v CHKO Brdy byly respondenty označeny odpadky, které neukáznění turisté pohazují podél cest. Tento střet s nevychovanými turisty lze asi jen těžko vyhrát či zmírnit. Odpadkové koše řešením podle p. Fišera nejsou. Koše do lesů nepatří, vítr odpadky rozfouká a technicky zajistit jejich vyvážení není snadné. Tato negativní zkušenost spojená s dalším nesolidárním chováním turistů vede k tomu, že někteří zástupci obcí nestojí o jakékoli zvýšení počtu turistů a celkově nehodnotí existenci CHKO jako výhodnou. Jak sděluje starosta Dobřívu: *„S turisty občas mohou být problémy, ale vše je o úhlu pohledu. Pokud chci do oblasti nalákat turisty, musím pro ně vytvořit podmínky. Pak se nemůžete divit, že lidé přijdou a že je spolu s nimi i více odpadků. Těch skutečně více je, ale nepořádek tu není.“* Podle p. Gardoně jde pouze o naučenou frázi, kterou některé osoby produkují, jelikož nechtějí nést zodpovědnost. Podobně situaci s touto problematikou vidí p. Fišer ze Správy CHKO, v jehož zájmu není zvýšení počtu turistů v CHKO, a který se o Brdy profesně zajímá už téměř 10 let. *„Obce změnou katastrálních vymezení mají odpovědnost za odpadky a to jim situaci značně komplikuje. Myslím si ale, že tato záležitost není horší, než v době VÚ Brdy, ani ve srovnání s jinými CHKO to není tak hrozné. Navíc máme pořád dobrovolníky, kteří jsou ochotní odpadky po neukázněných turistech sbírat,“* sdělil na osobním setkání v Jincích. Osobně se s tímto výrokem ztotožňuji. Odpadky jsou vedlejším efektem cestovního ruchu, ale hrozbou pro CHKO ani obce nejsou. Generují je neukáznění turisté, což vychází z jejich výchovy. Postoj a lhostejnost návštěvníků nelze přeorientovat. Brdy navíc nezažívají nadměrný turistický ruch, který by měl negativní vliv na zdejší přírodu. Za pár let ale může být situace jiná.

Brdy vzhledem k zachovalému přírodnímu bohatství vykazují potenciál pro rozvoj měkkých forem cestovního ruchu, jež zaručují zachování cenné přírody. Autoři podle analýzy cestovního ruchu na Příbramsku přirovnávají oblast z hlediska potenciálu k NP a CHKO Šumava (Vágner a kol., 2007). Brdy tyto možnosti vykazovaly i v minulosti (samozřejmě ne v době VÚ), Hajšman (2015) uvádí, že už od konce 19. století představovaly Brdy bližší alternativu Šumavy pro turisty

z Prahy. Stále náročnějšího konzumnějšího návštěvníka však nemusí dostupnost pouhé horské lesnaté krajiny Brd uspokojit.

Zůstává však otázkou pro každého aktéra, zda je nutné nové návštěvníky do CHKO Brdy lákat, ať už propracovanější propagandou a nabídkou či novými programy a projekty (viz kapitola 9.3.). Realizace těchto projektů je navíc velmi náročná. S rostoucí návštěvností či boomem v návštěvnosti lze očekávat negativní dopady na obce a přírodu, a proto některé subjekty v území o nové návštěvníky již nestojí. Jiné obce však situaci popisují tak, že novým návštěvníkům, ze kterých by mohli profitovat, jsou otevřené. K tomu je však zapotřebí restrukturalizace nabídky se snahou veřejnost v regionu udržet déle než jeden den. To je však věcí zevrubné diskuse všech dotčených subjektů, včetně destinačního managementu. Podle některých oslovených aktérů však CHKO stále chybí jednotná koncepce rozvoje, jejíž nastavení je však organizačně, administrativně, finančně či technicky velmi složité. Baum a Lundtorp (2001) popisují přístupy, jež se snaží zamezit ohraničení sezónnosti (hlavní sezóna je v Brdech v létě) novými aktivitami, které zároveň mohou pomoci k rovnoměrnému a udržitelnému rozvoji cestovního ruchu. Opět ale vyvstává téma, jestli právě toto CHKO Brdy potřebují.

Některé záměry (např. prezentace „absolutní tmy¹⁴“ na zámku Tři trubky), které byly v souvislosti s vyhlášením CHKO Brdy navrhovány, byly z různých důvodů zavrženy, podobně jako u bývalých VÚ Ralska a Mladé. Oproti nim mají však Brdy výhodu v existenci plošně vyhlášeného a zákonem stanoveného území. Právě kvůli zachování přírodních hodnot v území a omezení ohrožení bioty není žádoucí počet návštěvníků zvyšovat.

Oblast dnešní CHKO Brdy a přilehlých obcí bude navíc vždy muset kalkulovat s historickým limitem. Vojenský újezd v Brdech existoval téměř 90 let. Jednalo se o území, které postupně ztrácelo sociální, ekonomické, kulturní a další vazby na své okolí (Seidl, 2008). A podle doc. Matuškové (2016) je navzdory postupnému zcivilňování území vojenských újezdů a jejich zrušení obecně opětovně zařazení do původních regionálních struktur velmi obtížné.

¹⁴ CHKO Brdy je kvůli absenci osvětlení považována za oblast, kde lze zažít absolutní tmu. Tato prezentace měla být, stejně jako ukázky přírodních a živočišných druhů v CHKO, realizována v Domě přírody ve Třech trubkách. Dopravu do této lokality měl nabídnout elektrovlak ze Strašic.

11. Závěr a přínos práce

Diplomová práce se věnovala existenci nejmladší CHKO v ČR, která před více než čtyřmi lety nahradila ve Středních Brdech zrušený vojenský újezd. Zaměřila se na zmapování naplnění či nenaplnění očekávaného rozvoje obcí, které jsou v bezprostřední vazbě na CHKO, a dále na vyhodnocení pozitivních a negativních zkušeností obcí, které plynou z existence CHKO Brdy. Naplnění těchto cílů bylo dosaženo pomocí odborné literatury a dalších citovaných zdrojů a na základě strukturovaných rozhovorů se zástupci vybraných obcí, které mají na CHKO Brdy prostorovou a funkční vazbu. Tato data napomohla ke sledování vývoje změn ve fungování a rozvoji dotčených obcí v období od zrušení Vojenského újezdu Brdy a vyhlášení CHKO Brdy dodnes.

Ačkoli zrušení vojenského újezdu a vyhlášení CHKO, která zaujímá i oblast Jižních Brd, přineslo určité kontroverze a stále se najdou lidé, jež se s tímto záměrem neztotožňují, byl tento přechod v Brdech plynulý. Ať už před, nebo krátce po vyhlášení CHKO Brdy se spekulovalo o obrovském potenciálu oblasti pro cestovní ruch i o tom, jak přilehlé obce nejsou na nápor turistů připraveny. Řešené území se totiž nachází v periférii, kde je nízká hustota osídlení a většina obcí nemůže turistům nabídnout patřičný komfort. Skutečnost je však po prvních více než čtyřech letech fungování CHKO Brdy odlišná, především kvůli dvěma důvodům.

Zaprvé o nápor turistů v souvislosti s vyhlášením CHKO se v Brdech nejedná. Je pravdou, že v letních měsících bude o víkendech za příznivého počasí na lesních cestách v zájmovém území mnoho cyklistů, kteří přijíždějí ze širšího okolí autem a své automobily odstaví v přilehlých obcích. To určité dopady vyvolá a především je budou pozorovat obce fungující jako dobrá nástupní místa. Stejně tak je nepopíratelným faktem, že v některých obcích ke zvýšení počtu turistů došlo. Například na Rožmitálsku první dva roky existence CHKO náhlý rozmach podle slov respondentů evidovali. Vlivem těchto zkušeností mohou některá města a obce namítat, že je již tento stav postačující. Nicméně na základě terénních šetření a rozhovorů s většinou zástupců obcí lze konstatovat, že návštěvníků není tolik, kolik se původně očekávalo. Zásadní dopady na obce, ale i větší města turisté nemají, neboť jich není takové množství a kvůli jednodenním výletům se v oblasti nezdrží. Podle starosty města Mirošov nemá částečné navýšení počtu turistů na rozvoj města

prakticky žádný vliv, podobně jako v severněji položených Hořovicích, kde návštěvníci zaparkují auto a v ten samý den odjedou.

Příčin aktuálního stavu může být více – absence služeb uvnitř CHKO, nedostatečná informovanost potenciálních návštěvníků o území, náročnější terén, chybějící dominanta (či další lokalizační předpoklady CR) pro návštěvníky. Nenaplnění očekávání v počtu návštěvníků však není negativum, naopak pro ochránce přírody se jedná o výhodu. Nicméně by prostor pro řízené zvýšení návštěvníků v tuto chvíli taktéž problém nepředstavovalo, jak potvrdila valná většina respondentů v čele s AOPK.

Druhý důvod, proč byly obavy o zajištění služeb pro turisty zbytečné, víceméně koresponduje s prvním. Pokud není počet návštěvníků tak enormní a v území většina z nich nepřespí, je logicky poptávka po nových službách pro turisty oproti období před existencí CHKO prakticky stejná. Města a obce jako Strašice a Dobřív navíc rozvinutější veřejnou infrastrukturou, nebo alespoň dostačujícím zázemím disponují. Na skupiny turistů byla tato sídla zvyklá již z dob vojenského újezdu. Obce do 1000 obyvatel byly celkově v rámci rozhovorů vyzpovídány čtyři a jejich odpovědi se shodovaly v tom, že se pro ně zřízením CHKO nic významného nezměnilo. Pružnou reakci obcí po vyhlášení CHKO vyžadovala pouze problematika chybějících parkovišť či jejich nedostatečná kapacita v obcích. Během prvních let fungování CHKO však vznikly nové parkovací plochy v obcích či na okraji CHKO. Veškerá infrastruktura včetně ubytovacích a stravovacích zařízení musí být soustředěna právě do těchto lokalit mimo samotnou CHKO, o čemž informují i strategické koncepční dokumenty.

Některé subjekty působící v řešeném území či samotné obce a podnikatelé se snaží najít způsoby, jak přivést více turistů a tím pomoci k rozvoji obcím. Další subjekty, především AOPK a hospodáři v území, to nepovažují za žádoucí. Tím opět narážíme na třetí plochy (hospodaření s přírodními zdroji vs. cestovní ruch). A pokud byl řešen rozvoj tohoto území, nesmíme zapomínat, že severovýchodní část u Jinců stále zůstává AČR. Vlivem těchto a dalších faktorů bude vždy nutné o záměrech na zvýšení počtu návštěvníků v území obšírně debatovat.

Práce se zaobírá také komparací s využitím ploch a rozvojem území po zrušení vojenských újezdů v Ralsku a Milovicích. Tyto bývalé vojenské areály spojuje

společná historie a potenciál pro další využití území. S tím však každá oblast naložila jinak. Bývalým VÚ Ralsku a Mladé chybělo nastavení určité koncepce, spousta navržených záměrů na nové funkční využití území nebyla zrealizována. I když tato demilitarizační území obecně mají potenciál pro podnikatelskou činnost, Ralsko a Mladá vykazují oproti bývalému VÚ Brdy velmi špatný stav infrastruktury, ekologické zátěže a velké náklady na revitalizaci a nastartování nového využití území.

K pochopení stanovení návrhů konkrétních územně plánovacích opatření na území obcí v zájmovém území posloužily Územní studie Brdy, které byly pořízeny jako podklad pro pořizování politiky územního rozvoje, územně plánovacích dokumentací a jejich změn a aktualizací. Studie se snaží o analyzování problémů obcí a jejich eliminaci a také o využití rozvojového potenciálu v obcích v souvislosti s existencí CHKO Brdy. Interpretační plán CHKO Brdy pak může dotčeným obcím pomoci s plánováním aktivit na území CHKO či s prací s návštěvníky.

Obecným závěrem diplomové práce je, že vyhlášení CHKO Brdy nemá z hlediska rozvoje území na přilehlé obce a obce s funkční a prostorovou vazbou na toto území zásadní vliv. Cestovní ruch v oblasti zůstává po prvních letech existence CHKO spíše za očekáváním. Na druhou stranu je třeba zdůraznit, že CHKO Brdy se vyjímá nulovou zástavbou, nepřítomností dalších civilizačních elementů a vznikla za účelem rozvíjení oblasti udržitelným způsobem. Ve vztahu s neporušenou krajinou a přírodními hodnotami v území, které vznikly především aktivitami armády, je třeba toto území chránit a není jakkoli nutné se snažit o podporu cestovního ruchu, který podle výsledků této práce zatím stejně profit nevygeneruje. Potenciálem zájmové území však disponuje a je možné, že postupem dalších let se situace může změnit. To může být koneckonců i motiv pro další výzkumy.

12. Přehled literatury a použitých zdrojů

- Bagaeen, S. G., 2006: Redeveloping former military sites: Competitiveness, urban sustainability and public participation. *Cities* 5. S. 339–352.
- Butler, R., W., Baum, T., 1999: The tourism potential of the peace dividend. *Journal of Travel Research* 38.1. S. 24-29.
- Cílek, V., 2005: Střední Brdy. Ministerstvo zemědělství ČR, Praha. S. 376. ISBN 80-7084-266-0.
- Čáka, J., 1999: Toulání po Brdech: souhrnné vydání knih Po Brdech se chodí pěšky a Brdské toulání. Mladá fronta, Praha. S. 336. ISBN 80-204-0796-0.
- Dušek, H., 2010: Udržitelný rozvoj. Evropský polytechnický institut, Kunovice. S. 108. ISBN 978-80-7314-195-0.
- Hajšman, J., 2015. Brdy opět otevřené. Starý most s.r.o., Plzeň. S. 317. ISBN: 978-80-87338-51-3.
- Hendl, J., 2005: Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Portál, Praha. S. 408. ISBN 80-7367-040-2.
- Hercik, J., Szczyrba, Z., 2012: Post-military areas as space for business opportunities and innovation. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego* 19. S. 142–152.
- Hercik, J., 2016: Demilitarizace území České republiky a její geografické aspekty. Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Brno, 164 s. (disertační práce).
- Hřebík, Š., a Třebický, V., 2007: Manuál zpracování a využití sady indikátorů rozvoje pro malé obce: Zrcadlo místní udržitelnosti. EnviConsult, s.r.o, Praha. S. 48. ISBN 978-80-239-8594-8.
- Izakovičová, Z., Miklós, L., Drdoš, J., 1997: Krajinnoeologické podmienky trvalo udržateľného rozvoja. Veda, Bratislava. S. 183.
- Kopp, J., Matušková, A., Frajer, J., Dokoupil, J., Novotná, M., 2015: Potenciál udržateľného rozvoja obcí Plzeňského kraje v západní části Brd. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta ekonomická.

- Korczak, J., 2014: Regeneration of military sites as factor in the improvement of the town's logistics infrastructure. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 151, S. 158–171.
- Klusáček, P., Martinát, S., Krejčí, T., Bartke, S., 2019: Re-development of a former military training area-The case of Brdy told from a local actor's perspective. *Land Use Policy* 82. S. 147-157.
- Maier, K., 2012: *Udržitelný rozvoj území*. Grada Publishing, a.s., Praha. S. 51. ISBN 978-80-247-7728-3.
- Matušková, A., 2016: Rekonverze VÚ Brdy. In: Klímová, V., Žitek, V. (eds.): XIX. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků. Masarykova univerzita, Brno. S. 1087-1094. ISBN 978-80-210-8273-1.
- Město Mimoň, Katedra marketingu HF-TU Liberec, Agentura regionálního rozvoje Liberec, Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě, 2006: Bývalý vojenský prostor Ralsko a jeho potenciál pro rozvoj cestovního ruchu: Sborník příspěvků z konference s mezinárodní účastí. Město Mimoň. S. 136. ISBN 80-239-7313-4.
- Nováček, P., 2010: *Udržitelný rozvoj*. Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, Olomouc. S. 430. ISBN 978-80-244-2514-6.
- Pásková, M., Zelenka, J., 2002: *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha. S. 448.
- Pásková, M., 2003: *Změny geografického prostředí vyvolané rozvojem cestovního ruchu ve světle kriticko-realistické metodologie*. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Praha, 201 s. (disertační práce).
- Pásková, M., 2008: *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. Gaudeamus, Hradec Králové. ISBN 978-80-7041-658-7.
- Ryglová, K., Burian, M., Vajčnerová, I., 2011: *Cestovní ruch – podnikatelské principy a příležitosti v praxi*. Grada, Praha. S. 216. ISBN 978-80-247-7089-8.
- Řehounek, J. 2006: *Osudové okamžiky: Sto let vojenského výcvikového prostoru Milovice – Mladá*. Nakladatelství Kaplanka, Nymburk. S. 105. ISBN 80-903783-1-5.

Seidl, T., CHROMÝ, P., 2010: Problémy integrace marginálního území do regionálního systému: příklad Vojenského újezdu Boletice. *Geografie*, 110, č. 1. S. 44–63.

Strömberg, P., 2013: Funky Bunkers. The Post-Military Landscape as a Readymade Space and a Cultural Playground. In: Boyd, G. A., Linehan, D.: *Ordnance: War + Architecture & Space*. Ashgate, Farnham, P. 67–81.

Šauer, M., Vystoupil, J., Holešinská, A., 2015: *Cestovní ruch: Učební text*. Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, Brno. S. 479.

Šilhánková, V., 2006: *Rekonverze vojenských brownfields*. Univerzita Pardubice, Pardubice. S. 218. ISBN 80-7194-836-5.

Šimková, E., 2004: Systémový přístup a cestovní ruch. In: Ministerstvo pro místní rozvoj: *Destinační management a vytváření produktů v cestovním ruchu*. MMR, Praha. S. 93.

Územní studie Brdy, analytická část. HaskoningDHV Czech Republic: Praha, 2013. 526 s. + CD

Vágner, J., 2007: *Analýza cestovního ruchu na Příbramsku*. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Praha.

Woodward, R., 2001: Khaki conservation: an examination of military environmentalist discourses in the British Army. *Journal of Rural Studies* 17. S. 201–217.

Woodward, R., 2014: Military landscapes: Agendas and approaches for future research. *Progress in Human Geography* 38, č. 1. S. 40–61.

Warren, S., Holbrook, S. W., Dale, D. A., Whelan, N. L., Elyn, M., Grimm, W., Jentsch, A. 2007: Biodiversity and the Heterogeneous Disturbance Regime on Military Training Lands. *Restoration Ecology*, 15, č. 4, S. 606–612.

Zelenka, J., 2012: Únosná kapacita v cestovním ruchu. *Czech Journal of Tourism*, r. 1, č. 2. S. 114-134.

Legislativní zdroje

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), v platném znění.

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), v platném znění.

Nařízení vlády č. 292/2015 Sb., o Chráněné krajinné oblasti Brdy

Internetové zdroje

AČR Army.cz, ©2020: Informace o vojenských újezdech (online) [cit. 2020.01.12], dostupné z: <<http://www.acr.army.cz/scripts/detail.php?id=215>>.

Aktuálně.cz, ©2016: Prohlédněte si CHKO Brdy. Kde zůstanou vojáci a kde vzniknou nové cyklostezky (online) [cit. 2020.01.28], dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/regiony/chko-brdy/r~59b6674ec0dd11e5aa720025900fea04/>

Alamy.com, ©2020: Ralsko, Czech republic (online) [cit. 2020.01.20], dostupné z: <<https://www.alamy.com/stock-image-ralsko-czech-republic-30th-nov-2017-the-demolition-of-former-general-166806104.html>>

AOPK ČR, ©2020: Správa CHKO Brdy (online) [cit.2020.01.02], dostupné z: <<http://brdy.ochranaprirody.cz/plan-pece-o-chko-brdy/>>.

ARCDATA PRAHA, ©2020: ArcČR 500 (online) [cit. 2020.01.10]. dostupné z: <<https://www.arcdata.cz/produkty/geograficka-data/arccr-500>>.

Baum, Lundtorp, ©2001, Seasonality in tourism. New York: Pergamon, [online]. ISBN 978-0080436746, Dostupné z: <<https://books.google.cz/books?id=AIcOAgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>>.

Brding: Brdy naším pohledem, ©2019: CHKO – spása nebo zmar? (online) [cit. 2019.12.11], dostupné z: <<http://brding.up4.cz/zajimavosti/chko-spasa-nebo-zmar/>>

Brdy.info, ©2020: Milíře v Brdech (online) [cit. 2020.01.20], dostupné z: <http://www.brdy.info/brdy/2017/milir_brdy1.jpg>

Czech Tourism, ©2020: Udržitelný cestovní ruch (online) [cit. 2020.03.01], dostupné z: <<http://www.eden-czechtourism.cz/udrzitelny-cestovni-ruch/>>.

Časopis Ochrana přírody, © 2016: Chráněná krajinná oblast Brdy (online) [cit. 2020.01.10], dostupné z: <<http://www.casopis.ochranaprirody.cz/z-nasi-prirody/chranena-krajinna-oblast-brdy/>>.

Český statistický úřad, ©2019: Veřejná databáze (online) [cit.2019.12.11], dostupné z: <<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=profil-uzemi>>

Český statistický úřad, ©2020: Správa CHKO Brdy (online) [cit.2020.01.26], dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/11240/41788289/uzemni_zmeny_2016.pdf/6113ac5f-9fc9-427b-9495-a5eaccd5ed4b?version=1.3>.

Geopark Barrandien, ©2020: Mapa území Geoparku Barrandien (online) [cit.2020.01.26], dostupné z: <<https://geoparkbarrandien.cz/wp-content/uploads/2019/10/Mapa-%C3%BAzem%C3%AD-Geoparku-Barrandien.pdf>>

iDnes, ©2015: Brdy očekávají nápor turistů (online) [cit. 2019.10.11], dostupné z: <https://www.idnes.cz/praha/zpravy/brdy-ocekavaji-napor-turistu.A150223_2141692_praha-zpravy_nub>.

iDnes, ©2016: Sovětští vojáci opustí Ralsko, rozhodlo se v Moskvě přesně před 25 lety (online) [cit. 2020.01.27], dostupné z: <https://www.idnes.cz/liberec/zpravy/ralsko-vojensky-prostor-armada-vojak-sssr-okupace-ministerstvo-odsun-smlouva-sanace-ekologie-dotace.A150226_113443_liberec-zpravy_ddt>.

Infocentrum Rožmitál pod Třemšínem, ©2020: Bude rozhledna na Třemšíně? (online) [cit. 2020.02.22], dostupné z: <<https://icentrum.tremsinsko.cz/informacni-centrum/bude-rozhledna-na-tremsine/>>.

Interpretační plán CHKO Brdy, ©2016 (online) [cit. 2019.11.08], dostupné z: <<http://brdy.ochranaprirody.cz/res/archive/422/069222.pdf?seek=1560501104>>.

Královehradecký kraj, ©2020: Územní studie specifické oblasti Broumovsko – textová část (online) [cit. 2020.04.05], dostupné z: <http://www.kr-kralovehradecky.cz/assets/rozvoj-kraje/uzemni-planovani/uzemni-studie/US-Broumovsko_CISTOPIS_2020-02-29.pdf>

Liberecký kraj, ©2020: Bývalý vojenský výcvikový prostor Ralsko (online) [cit. 2020.02.21], dostupné z: <<https://www.liberecky-kraj.cz/dr-cs/556-byvaly-vojensky-vycvikovy-prostor-ralsko.html>>.

Ministerstvo pro místní rozvoj, ©2006: Destinační management a vytváření produktů v cestovním ruchu (online) [cit. 2020.04.05], dostupné z: <http://www.mmr.cz/getmedia/cc80193b-e4e8-4694-8a65-728df70a5fd8/GetFile14_2.pdf>

Ministerstvo pro místní rozvoj, ©2007: Cestovní ruch a udržitelný rozvoj (online) [cit. 2020.03.20], dostupné z: <http://www.mmr.cz/getmedia/b973337b-cccc-42a3-9d19-2b23356dcff2/GetFile15_1.pdf>.

Ministerstvo pro místní rozvoj, ©2017: Územní studie Brdy (online) [cit. 2019.11.20], dostupné z: <<https://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Stavebnipravo/Koncepce-Strategie/Uzemni-studie-porizovane-MMR/Uzemni-studie-Brdy>>.

Ministerstvo životního prostředí, ©2020a: Chráněné krajinné oblasti (online) [cit. 2019.12.01], dostupné z: <https://www.mzp.cz/cz/chrane_krajinne_oblasti>.

Ministerstvo životního prostředí, ©2020b: Udržitelný rozvoj území (online) [cit. 2020.02.28], dostupné z: <https://www.mzp.cz/cz/udrzitelny_rozvoj>.

Ministerstvo životního prostředí, ©2020c: Geoparky (online) [cit. 2020.04.03], dostupné z: <<https://www.mzp.cz/cz/geoparky>>.

Natura 2000, ©2006: Evropsky významné lokality - Ralsko (online) [cit. 2020.01.29], dostupné z: <http://www.nature.cz/natura2000-design3/web_lokality.php?cast=1805&akce=karta&id=1000145409>.

Plzeňský deník, ©2016: Hráz proti velké vodě v Brdech, obyvatelé Strašic jsou proti (online) [cit. 2020.01.08], dostupné z: <https://plzensky.denik.cz/zpravy_region/hraz-proti-velke-vode-v-brdech-obyvatele-strasic-jsou-proti-20160406.html>.

Poznej Brdy.cz, ©2020: Destinační agentura Brdy (online) [cit. 2020.02.05], dostupné z: <<https://poznejbrdy.cz/destinacni-agentura-brdy/>>.

Stezky.info, ©2020: Naučná stezka Pozorovatelna (online) [cit. 2020.02.21], dostupné z: <<http://www.stezky.info/naucnestezky/ns-pozorovatelna-milovice.htm>>.

Ostatní zdroje

Fišer, B., 2016: Chráněná krajinná oblast Brdy: ostrov horské přírody uprostřed Čech. Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, Jince. S. 24. ISBN 978-80-88076-19-3.

Hájek, F., 2010: Marginální oblasti v Česku: Příklad vojenských újezdů. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Praha, 76 s. (bakalářská práce). Dep. IS UK v Praze.

Lorenc, T., 2016: Geograficko-historická charakteristika Středních a Jižních Brd se zaměřením na hospodářství. Západočeská univerzita, Fakulta ekonomická, Plzeň, 72 s. (bakalářská práce).

Pechal, J., 2011: Integrace marginálních území do regionálního systému: příklad vojenského újezdu Brdy. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Praha. (diplomová práce). Dep. IS UK v Praze.

Pojerová K., 2019: Možnosti rozvoje druhého bydlení na okraji bývalého Vojenského újezdu Brdy. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Praha, 93 s. (diplomová práce). Dep. IS UK v Praze.

Seidl, T., 2008: Proces integrace marginálního území do regionálního systému - příklad Vojenského újezdu Boletice. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Praha, 120 s. (diplomová práce). Dep. IS UK v Praze.

Prameny:

Řízené rozhovory s aktéry rozvoje v území:

Obecní úřad Strašice - Jiří Hahner a Martin Lang

Městský úřad Rožmitál pod Třemšínem - Ing. Jiří Vondrášek, Ing. Petr Jarosil, Václav Krýda

Městský úřad Hořovice - Dr. Ing. Jiří Peřina

Úřad městyse Jince - RSDr. Josef Hála

Obecní úřad Dobřív - Jiří Ondřejíček

Infocentrum ve Spáleném Poříčí - Mgr. Ivana Paseková

Městský úřad Mirošov - Vlastimil Sýkora

Obecní úřad Věšín - Ing. Pavel Hutr

Obecní úřad Láz - Mgr. Antonín Kropáč

Obecní úřad Felbabka - Dana Feňáková

Obecní úřad Trokavec - Martin Klouda

Ekocentrum Orlov – MVDr. Luboš Gardoň

AOPK Správa CHKO Brdy – Mgr. Bohumil Fišer

Expozice CHKO Brdy, Ekocentrum Orlov, Příbram

Konec Brd vojenských. O historii brdské dělostřelecké střelnice a o jejím vlivu na krajinu i život místních obyvatel v letech 1925 – 2015, Rokycany

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Tři pilíře udržitelného rozvoje území (mmr.cz)

Obr. č. 2: CHKO Brdy v geomorfologickém vymezení Brd (vlastní zpracování dle Arc DATA PRAHA, 2020)

Obr. č. 3: CHKO Brdy na slepé mapě (vlastní zpracování dle Arc DATA PRAHA, 2020)

Obr. č. 4: Správní hranice obcí přilehlých k CHKO Brdy (vlastní zpracování dle Arc DATA PRAHA, 2020)

Obr. č. 6: MZCHÚ v CHKO Brdy (brding.up4.cz).

Obr. č. 7: Milíře určené k pálení dřevěného uhlí (brdy.info, 2020)

Obr. č. 8: Zaniklé obce v bývalém VÚ Brdy (Lorenc, 2016)

Obr. č. 9: Změna hranic kraje a obcí při přechodu z VÚ na CHKO (ČSÚ, 2020)

Obr. č. 10: Změny katastrálního vymezení obcí po vyhlášení CHKO Brdy (ČSÚ, 2020)

Obr. č. 11: Zóny ochrany přírody v CHKO Brdy (brdy.ochranaprirody.cz, 2019)

Obr. č. 12: Výstražné značky se zákazem vstupu (vlastní zpracování, 07/2019)

Obr. č. 13: Řešené území ÚS Brdy z roku 2013 (ÚS Brdy, 2013)

Obr. č. 14: Jednotlivé části IP CHKO Brdy (IP CHKO Brdy, 2016)

Obr. č. 15: Billboard CHKO Brdy ve Strašicích (vlastní zpracování, 12/2019)

Obr. č. 16: Informační tabule upozorňující na vstup do CHKO (vlastní zpracování, 08/2019)

Obr. č. 17: Neuspokojivý stav budov v bývalém VÚ Ralsko (alamy.com, 2017)

Obr. č. 18: Obce ve funkční vazbě na CHKO Brdy (vlastní zpracování dle Arc DATA PRAHA, 2020)

Obr. č. 19: Parkoviště ve Strašicích (vlastní zpracování, 08/2019)

Obr. č. 20: Vodní hamr v obci Dobřív (vlastní zpracování, 08/2019)

Obr. č. 21: Podbrdské muzeum v Rožmitále (vlastní zpracování, 08/2019)

Obr. č. 22: Parkoviště v Obecnici (vlastní zpracování, 10/2019)

- Obr. č. 23: Traumabody a informační panely v CHKO (vlastní zpracování, 10/2019)
- Obr. č. 24: Parkoviště a nejnavštěvovanější místa v CHKO Brdy (vlastní zpracování dle Arc DATA PRAHA, 2020)
- Obr. č. 25: Parkoviště na Kolvíně (vlastní zpracování, 08/2019)
- Obr. č. 26: Parkování vozidel u Jindřichovy skály (vlastní zpracování, 09/2019)
- Obr. č. 27: Rozhledna na vrchu Třemšín (icentrum.tremsinsko.cz, 2020)
- Obr. č. 28: Huť Barbora v Jincích (vlastní zpracování, 2019)
- Obr. č. 29: Mapa území Geoparku Barrandien (geoparkbarrandien.cz, 2020)

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: návratnost dotazníkového šetření (vlastní zpracování, 2019)

Tabulka č. 2: Zóny ochrany v CHKO Brdy (aktualne.cz, 2016).

Tabulka č. 3: Účastníci dotazníkového průzkumu (vlastní zpracování, 2019)

Tabulka č. 4: Údaje o obcích s vazbou na CHKO Brdy (ČSÚ, 2020)

13. Přílohy

Příloha č. 1: Vzor dotazníku pro zástupce obcí

Příloha č. 2: Vzor dotazníku pro další subjekty (Správa CHKO Brdy)

Příloha č. 3 – Vzor dotazníku pro další subjekty (Ekocentrum Orlov)

Příloha č. 1

A. Úvod a obecný základ – stav obce

1) Po nařízení vlády o zřízení CHKO Brdy se diskutovalo o hrozbách a problémech, které s tím měly přijít. Ať už to byly administrativní problémy, nejasnosti kolem ochrany přírody a další záležitosti, tak především se debatovalo o chybějící infrastruktuře. Byl jste spíše pro nebo proti vyhlášení CHKO?

2) V jakém stavu vstupovala Vaše obec do této nové etapy? Jaká měla od vyhlášení CHKO očekávání? (To znamená, jak jste byli připraveni na zvýšený počet turistů a další změny, které v návaznosti na nově vzniklé CHKO měly přijít.)

3) Podařilo se Vám během existence CHKO (tzn. 3-4 roky) doplnit mezery v infastruktuře?

B. Profity/ztráty obce

4) Jak byste zhodnotil první roky fungování CHKO ve vztahu k vaší obci? Převládá spokojenost, nebo máte zatím spíše negativní zkušenosti? Jaké?

5) Ubírá se rozvojový potenciál Vaší obce v souvislosti s existencí CHKO podle Vás správným směrem? Pokud se máme bavit o nevyužitém potenciálu, v čem ho spatřujete?

6) Ať už se to týká jakékoli oblasti, je něco co se dá nazvat jako skutečný problém, anebo naopak přínos, který CHKO Brdy přinesla Vaší obci?

7) Co se týče propagace CHKO Brdy, jak Vaše obec využila/využívá, že se zde před lety CHKO vyhlásila? Má vaše obec nějaký konkrétní profit/problémy ze zvýšení turistického ruchu v CHKO? Pociťujete, že například přes Vaši obec v letních měsících prochází více turistů, nebo se zde turisté dokonce ubytovávají?

C. Cestovní ruch

8) Čím podle Vás CHKO Brdy nejvíce odrazuje turisty? Mám na mysli spíše příchod těch nových. Je to kvůli vzdálenější lokalitě z větších měst, nedostatečné informovanosti o Brdech, náročnějšímu terénu, nebo dokonce absenci občerstvovacích zařízení a další infrastruktury pro turisty uvnitř Brd či možná nedostatku mobilního signálu, tzn. kvůli chybějící návazné infrastruktuře?

9) V Brdech došlo ve spolupráci s obcemi k doznačení turistických tras, konají se zde různé sportovní či jiné organizované akce. Je vůbec ještě možnost zvýšit počet návštěvníků v Brdech? Měl by další nárůst turistů nějaký vliv na Vaši obec (pozitivní/negativní)?

10) Zvýšil se zájem obyvatel (například z větších měst) o bydlení ve vaší obci (případně jiné přilehlé obci, pokud máte tu informaci) v souvislosti s CHKO?

11) Postrádáte nějaký konkrétní druh infrastruktury pro turisty v CHKO a jeho okolí, který by podmínky turistického ruchu a atraktivnost Brd mohl zlepšit? Např. sjezdovky, rozhledny, vyhlídky, sportovní zařízení, zařízení pro adrenalinové aktivity, atd.

Příloha č. 2

1) Jak dlouho se specializujete na Brdy? Dočetl jsem se, že pocházíte kousek od Dobříše, takže k Brdům máte osobní vztah?

2) Když se veřejně začalo debatovat o zrušení Vojenského újezdu Brdy, byl jste spíše pro nebo proti jeho zrušení? Když už bylo jasné, že se VÚ Brdy zruší, prosazoval jste tehdy záměr zřízení CHKO?

3) Podařilo se podle Vás během existence CHKO (tzn. 3-4 roky) přilehlým obcím doplnit mezery v infastruktuře? Některé obce návaznou infrastrukturou disponují (Strašice, Dobřív, Rožmitál), ale celkově je asi spíše nedostatečná.

4) Obrací se na Vás (Správu CHKO), či máte informace od zástupců přilehlých obcí, o tom, že by jim existence CHKO Brdy způsobila problémy, nebo naopak je pro ně existence CHKO přínosná? Ať už se to týká jakékoli oblasti.

5) V rozhovoru pro lidovky.cz¹⁵ jste uvedl, že Brdy zvládnou až 3x více turistů, než nyní. Vaše slova mi někteří starostové potvrdili, ale jiní ne. Některé obce o ně nestojí. Pomohlo by tedy CHKO Brdy více turistů?

6) Je záležitostí obcí více využívat potenciál CHKO Brdy? Můžou na tom zapracovat právě obce samotné? Dá se toto aplikovat na všechny obce, nebo je to individuální?

7) Vojenská činnost byla pro Brdy velmi užitečná a prakticky zde jen kvůli ní vznikly tak významné plochy. Jak je to nyní s údržbou některých míst, když zákon neumožňuje řízené vypalování? Chcete po AČR, aby některá území stále spravovala (např. Hrachoviště, viz Brda)? Je tam nějaká koordinace?

8) Čím podle Vás CHKO Brdy nejvíce odrazuje turisty? Mám na mysli spíše příchod těch nových. Je to kvůli vzdálenější lokalitě z větších měst, informovanosti o Brdech, která může pramenit z nedostatečné propagace, kvůli náročnějšímu terénu, nebo dokonce absenci občerstvovacích zařízení a další infrastruktury pro turisty uvnitř Brd či možná nedostatku mobilního signálu, tzn. kvůli chybějící návazné infrastruktuře?

9) Jaké jsou nejnavštěvovanější místa v CHKO? Je někde k dispozici počet návštěvníků CHKO Brdy, průřezově od samotného zřízení CHKO?

10) Je evidentní, že infrastruktura pro návštěvníky se má rozvíjet v přilehlých obcích. Pustil byste do CHKO odpadkové koše, odpočívadla pro cyklisty nebo objekty pro nouzové přespání (jako na Šumavě)?

11) Postrádáte nějaký konkrétní druh infrastruktury pro turisty v CHKO a jeho okolí, který by podmínky turistického ruchu a atraktivnost Brd mohl zlepšit? Např. sjezdovky, rozhledny, vyhlídky, sportovní zařízení, zařízení pro adrenalinové aktivity, atd.

12) Co považujete za největší hrozbu pro CHKO Brdy?

Příloha č. 3

1) Jak dlouho se specializujete na Brdy, příp. CHKO Brdy?

2) Jaká je Vaše funkce v Ekologickém centru Orlov, případně jakou jinou funkci zastáváte?

¹⁵ zdroj: <https://www.lidovky.cz/cestovani/aktuality/brdy-snesou-az-trojnasohek-turistu-rika-sef-nejmladsi-chko-v-cesku.A170709_203018_aktuality_pev>

- 3) Po nařízení vlády o zřízení CHKO Brdy se diskutovalo o hrozbách a problémech, které s tím měly přijít. Ať už to byly administrativní problémy, nejasnosti kolem ochrany přírody a další záležitosti, tak především se debatovalo o chybějící infrastruktuře. Byl jste spíše pro nebo proti vyhlášení CHKO Brdy (případně VÚ Brdy)?
- 4) Jaké jste měl od vyhlášení CHKO očekávání? Do jaké míry byla podle Vás očekávání naplněna?
- 5) Podařilo se podle Vás během existence CHKO (tzn. 3-4 roky) doplnit mezery v infastruktuře? Mám na mysli nástupní plochy, značení cest a cyklostezek, ubytovací a restaurační zařízení, atd.
- 6) Z komplexnějšího pohledu u Vás převládá spokojenost, nebo vidíte v souvislosti s CHKO Brdy spíše problémy a máte negativní zážitky?
- 7) Ubírá se rozvojový potenciál v přilehlých obcích v souvislosti s existencí CHKO podle Vás správným směrem? Pokud se máme bavit o nevyužitém potenciálu, v čem ho spatřujete? Pomohlo by CHKO Brdy vůbec víc turistů, nebo už jich je dost?
- 8) Je propagace CHKO Brdy podle Vás dostatečná? Jak např. vaše Ekocentrum spolupracuje s přilehlými obcemi k CHKO či se Správou CHKO Brdy?
- 9) Co do budoucna plánujete?
- 10) Čím podle Vás CHKO Brdy nejvíce odrazuje turisty? Mám na mysli spíše příchod těch nových. Je to kvůli vzdálenější lokalitě z větších měst, nedostatečné informovanosti o Brdech, náročnějšímu terénu, nebo dokonce absenci občerstvovacích zařízení a další infrastruktury pro turisty uvnitř Brd či možná nedostatku mobilního signálu, tzn. kvůli chybějící návazné infrastruktuře? A není právě tohle problém pro další potenciální návštěvníky, protože takový je mediální obraz?
- 11) Postrádáte nějaký konkrétní druh infrastruktury pro turisty v CHKO a jeho okolí, který by podmínky turistického ruchu a atraktivnost Brd mohl zlepšit? Např. sjezdovky, rozhledny, vyhlídky, sportovní zařízení, zařízení pro adrenalinové aktivity, atd.